

MYSTERY'S #1 BESTSELLER

Elephants Can
Remember

AGATHA
CHRISTIE

A Hercule Poirot Mystery

Agata Kristi

SLONOVI PAMTE

Naslov originala
Agatha Christie
ELEPHANTS CAN RIMEMBER
1963

MLLY MYERS
za mnoge ljubazne usluge

KNJIŽEVNI OBJED

Gospođa Oliver se pogleda u ogledalu. Usput je, načas, pogledala prema satu na kaminu, te joj se učinilo da sat zaostaje dvadesetak minuta, onda ponovno obrati pažnju svojoj frizuri. Neprilika je bila – a to je gospođa Oliver iskreno priznavala – da je ona neprekidno mijenjala frizuru. Iskušavala je redom gotovo sve načine češljanja. Strogi pompadorski stil, onda razbarušenu kosu sa začešljanim uvojcima i otkrivenim intelektualnim čelom – barem je zamišljala da joj je čelo intelektualno. Iskušala je frizuru uredno složenih uvojaka, pa i neku vrst umjetničke neuredne frizure. Morala je priznati da danas nije osobito važno kakva će joj biti frizura, jer će danas – što retko čini – nositi na glavi šešir.

U gornjem pretincu ormara gospođe Oliver bila su četiri šešira. Jedan je bio nesumljivo predviđen za vjenčanja. Kad prisustvujete kojem vjenčanju, šešir je obavezan. Međutim je gospođa Oliver i za takve prilike imala dva šešira. Jedan, u okrugloj kutiji za šešire, bio je načinjen od perja. Tijesno je prijanjao uz glavu i bio vrlo prikladan u slučaju nenadna pljuska, kad izlzeći iz kola ulazite u svoj dom ili, kao što to danas često biva, u matični ured.

Drugi šešir, mnogo pomnije urađen, bio je izričito namjenjen za venčanja u ljetna subotnja popodneva. Bio je ukrašen cvijećem i komadima tkanine pokrivenim žutom mrežom o koju su bile pričvršćene mimoze.

Ostala dva šešira u pretincu bila su prikladna za sve ostale prilike. Jedan, što ga je gospođa Oliver nazivala svojim izletničkim šeširom, bio je izrađen od žučkastosmeđeg pusta i

pristajao je uz tvid gotovo istih uzoraka, sa zgodnim obodom što ga je mogla po volji podviti i zavrnuti.

Gospođa Oliver imala je kašmirski pulover za hladno vreme i neki tanki pulover za tople dane – oba su pulovera bojom pristajala uz onaj šešir. Ipak, premda je pulovere nosila često, onaj šešir nije nosila nikad. Zapravo, kakva bi imalo smisla stavljati na glavu šešir samo zato, što će nešto malo pojesti s prijateljima na ladanju?

Četvrti šešir bio je najskuplji i osobito zgodan. Vjerojatno se tako kadšto činilo i gospođi Oliver, jer je bio tako skup. Bila je to neka vrsat turbana od raznobojnih slojeva baršuna, prilično skladnih pastelnih tonova, i pristajao je svakoj vrsti odeće.

Gospođa Oliver neodlučno je razmišljala, a onda pozvala pomoć.

– Marija – reče, a onda još glasnije – Maria. Dođite načas ovamo.

Maria dođe. Ona je bila navikla da gospođi Oliver daje savjete o oblačenju.

– Hoćete li staviti na glavu ovaj ljupki, otmjeni šešir? – zapita Maria.

– Da – odvrati gospođa Oliver. – Htjela bih znati kako vam se čini najbolje: ovako ili s druge strane.

Maria se odmakne i odmeri je pogledom.

– Pa, sad ste ga stavili naopako, zar ne?

– Da, znam – reče gospođa Oliver. – Znam to vrlo dobro. Međutim, držala sam da ovako bolje pristaje.

– Oh, zasto? – zapita Martia.

– Pa, držim da je tako zamišljen. Tako sam ja zamislila, a i trgovina što mi ga prodala – odvrati gospođa Oliver.

– Zašto držite da vam bolje pristaje naopako?

– Jer se tako ističu ljupka modra i tamnosmeđa boja, i držim da je tako ljepše negoli s druge strane koja je zelena s crvenom i čokoladnom bojom.

Gospođa Oliver je zatim skinula šešir, ponovno ga stavila na glavu i iskušala sa obratne strane, pa onda i postranice, što se ni njoj ni Mariji nije svidjelo.

– Ne možete ga nositi ovako. Držim da to ne pristaje vašem licu. To ne bi pristajalo ničijem licu.

– Uistinu. Tako ne valja. Držim da ga ipak moram okrenuti na prednju stranu.

– Da, držim da je tako najbolje – reče Maria.

Gospođa Oliver skine šešir. Maria joj pomogne obući lijepo skrojenu tanku vunenu haljinu nježne crvenkastosmeđe boje i pomogne namjestiti šešir.

– Vrlo otmjeno – reče Mari.

Baš to se gospođi Oliver svidjelo u Marije, Ona bi uvijek izrzila priznanje i pohvalila, kad bi joj se za to pružila prilika.

– Hoćete li za objeda održati govor? – zapita Mria.

– Govor! – gospođa Oliver se užasnu. – Ne, nipošto. Znaete da nikad ne držim govore.

– Pa, držala sam da uvek na ovakvim književnim objedima svi drže govore. Ta zar ne idete na takav objed? Glasovite književnice u tisuću devet stotina sedamdest i tećoj... ili koja je već sad godina.

– Ne moram baš ja održati govor – reče gospođa Oliver. – Govorit će ljudi koji to vole, a oni to znaju i mnogo bolje od mene.

– Sigurna sam da biste mogli održati ljupki govor, kad biste samo htjeli – reče Maria nastojeći je nagovoriti.

– Ne, ne bih – odvrati gospođa Oliver. – Znam što mogu i što nemogu. Ne mogu držati govore. Zbunila bih se i smela, i vjerojatno bih mucala ili bih istu stvar kazala po dva puta. Ne samo što bih se osjećala glupo, zacjelo bih i ispala glupa. S riječima je sve u redu. Mogu ih stavljati na papir ili ih diktirati u stroj. Sve mogu činiti s riječima dotle, dok znam da ne držim govor.

– Oh, dobro. Nadam se da će sve biti u redu. Čak sam sigurna da će biti tako. Bit će to svečan objed, zar ne?

– Da – reče gospođa Oliver vrlo očajnim glasom. – Prilično svečan objed.

A zašto, pomislila je, ali nije kazala, zašto, zaboga, idem onamo? Pokušala se sjetiti nekog razloga, jer je uvijek više voljela unapred znati što će učiniti, negoli poslije razmišljati zašto je što učinila.

– Držim – rekla je sama sebi, a ne Mariji, koja se prilično naglo morala vratiti u kuhinju, pozvana onamo mirisom nabujalog pekmeza što ga je upravo kuhala – možda u želji da vidim kakav je to osjećaj. Uvijek sam bila pozvana na književne i slične objede, a nikad se još nisam odazvala.

Gospođa Oliver je stigla na poslednji dio objeda i zadovoljno odahnuvši stala se igrati komadićima krute pjenušave meringe na svom tanjuru. Ona je osobito voljela taj kolač, a to je bilo slasno poslednje jelo vrlo tečnog objeda. Ipak, čovjek u srednjoj dobi života mora biti oprezan s meringama. Zubi! Zubi su naoko posve u redu, velika im je prednost što više ne mogu boljeti, bijeli su i naizgled prilično zgodni – upravo kao pravi zubi. Ali prilično je očito da nisu pravi. A zubi koji nisu pravi – barem je tako držala gospođa Oliver – nisu izrađeni od prvorazrdnog materijala. U pasa, kako je uvijek držala, zubi su od prave slonove kosti, dok su u ljudskih bića zubi od obične kost. Ili, držala je, ako su to umjetni zubi, od plastike. Uostalom, važno je da ne dođe do kakve sramotne neprilike u koju mogu čovjeka dovesti umjetni zubi. Ločika je neprilična, i slani bademi, pa jela poput čokolade s tvrdim punjenjem, ljepljivi karameli i slasne ljepljive i krute meringe. Zadovoljno odmahnuvši proguta poslednji zalogaj. Bio je to dobar objed, vrlo dobar objed.

Gospođa Oliver voljela je tjelesne udobnosti. Objed joj je išao u tjele. Uživala je i u društvu. Objedu, što je bio priređen u čast

književnica, srećom nisu prisustvovala same književnice. Bilo je i književnika i kritika, i onih koji su knjige čitali kao i onih koji su ih pisali. Gospođa Oliver je sjedela između dva divna člana muškog roda. Edwin Aubyn, u čijem je pjesništvu uvijek uživala, neobično zabavan čovjek koji je stekao raznoliko zabavljачko iskustvo za svojih putovanja po inozemstvu, doživjevši i različite književne i osobne zgode. I njega su zanimala restorani i jelo, pa su njih dvoje vrlo veselo razgovarali o hrani, a ne o književnosti.

Sir Wesley Kent, njoj s druge strane, također je bio ugodan drug pri objedu. Kazao je nekoliko vrlo lijepih riječi o njenim knjigama, i znao je reći svoje mišljenje ne izazivajući u nje zbunjenost, kakvu su mnogi drugi ljudi gotovo uvijek i nehotice izazivali. On je napomenuo jedan ili dva razloga zbog kojih mu se svidjela neka njena knjiga, a to su bili dobri razlozi, i zato je gospođa Oliver imala o njemu dobro mišljenje. Pohvala od muškarca, pomislila je gospođa Oliver, uvijek je prihvatljiva. Žene se pretjerano ushićuju. Što li su joj pisale žene! Uistinu! Dakako ne samo žene. Kadšto i emocionalni mladići iz vrlo udaljenih krajeva. Baš je prošli tjedan primila pismo nekog obožavatelja što je počinjalo ovako: »čitajući vašu knjigu, osjetio sam kako ste plemenita žena.« On je, pročitavši *Drugu zlatnu ribicu* utonuo u neko vatreno književno oduševljenje, što je bilo, kako je gospođa Oliver osjećala, posve nedolično. Ona nije bila pretjerano čedna. Držala je detektivske romane, koje je pisala, prilično dobrima u toj vrsti književnosti. Neki nisu bili baš dobri, dok su neki bili bolji od drugih. Međutim, nije bilo razloga, kako je mogla razabrati, da u ikoga stvore dojam da je ona plemenita žena. Ona je bila sretna žena, koja je razvila sretnu vještinu pisanja o onome što mnogi ljudi žele čitati. To je divna sreća, pomislila je gospođa Oliver.

Dakle, sve u svemu, ona se za ove teške kušnje osjećala vrlo dobro. Gotovo je uživala razgovarajući se s nekoliko zgodnih ljudi. Onda su krenuli prema drugoj prostoriji gdje su ih ponudili kavom i gdje je mogla naći druge sudionike u razgovoru i pročavrljati s drugim ljudima. To je bio opasan trenutak, kako je to

gospođa Oliver dobro znala. Sad su se mogle pojaviti neke žene i napasti je. Napasti je pretjeranim laskanjem, a ona se uvijek u takvom slučaju osjećala jadno i nemoćno, prisiljena razmišljati o dobrim odgovorima, jer zapravo nema pravih odgovora. Sve je to prilično slično nekoj knjizi o putovanjima u inozemstvo s unaprijed određenim rečenicama.

Ptanje: »Moram vam reći da osobito rado čitam vaše knjige i držim da su divne.«

Odgovor zbunjena autora: »Ah, to je vrlo ljubazno. Vrlo mi je drago.«

»Znajte, mjesecima sam čekala da se sastanem s vama. To je doista divno.«

»Oh, vrlo ste dragi. Uistinu ste dragi.«

Sve se odvijalo vrlo slično tome. Nitko nije, činilo se, znao razgovarati o čemu drugome. Sve se moralo vrtjeti oko knjiga, ili oko knjiga drugih žena, ako su što znali o knjigama. Zapleli bi vas u književnu paučinu, a o tom ona nije znala baš osobito mnogo. Neki ljudi mogu govoriti o tom, ali gospođa Oliver bila je nemilo svjesna da joj nedostaje potrebno znanje. Neka njezina inozemna prijateljica dala joj je, kad je bila u nekoj ambasadi u inozemstvu, neku vrst uputa.

– Slušam te – reče Albertina ljupkim, dubokim glasom inozemna izgovora. – Slušala sam što si kazala onom mladom novinaru koji je došao da te intervjuira. U tebe nema... ne, u tebe nema ponosa, što bi ga morala imati u svom zanimanju. Trebala si reći: »Da, pišem dobro. Pišem bolje od svakog drugog autora detektivskih romana.«

– Ali to nije istina – odvratila je gospođa Oliver u tom trenutku. – Ne pišem loše, ali...

– Ah, ne smiješ reći »ne«. Moraš reći »da«. Čak i ako držiš da ne pišeš dobro, treba reći »da«.

– Htjela bih, Albertina – kazala je gospođa Oliver – da ti razgovaraš s tim novinarima koji dolaze. Ti bi to izvela odlično.

Ne bi li jednom mogla odigrati moju ulogu, a ja bih slušala iza vrata?

– Da, držim da bih mogla. Bila bi to prilična šala. Međutim, oni bi znali da to nisi ti. Oni poznaju tvoje lice. Ali ti moraš reći: »Da, da, znam da sam bolja od svakog drugog.« To moraš kazati svakome. Oni to moraju znati. Oni to moraju objaviti. Oh, da... strašno je slušati te kako govoriš kao da se ispričavaš zbog onoga što jesi. To ne smije biti.

Bilo je to, pomislila je gospoda Oliver, kao da je ona kakva nezrela glumica koja kuša naučiti ulogu, a redatelju se čini beznadno loša, nesposobna da razumije upute. Eto, na svaki način, ovdje neće biti takvih neprilika. Tu će se naći nekoliko žena koje čekaju čas da se svi dignu od stola. Ona je, zapravo, već zamijetila jednu ili dvije koje neodlučno vrebaju. To neće biti osobito neprilično. Ona će se nasmiješiti i veselo reći: »Vrlo ste ljubazni. Vrlo se radujem. Sretna sam kad čujem da se ljudima sviđaju moje knjige.« Sve je to staro i otrcano, kao da posegnete rukom u kutiju i iz nje izvadite nekoliko korisnih riječi, već nanizanih poput staklenih kuglica, A onda će ubrzo otići.

Ona se ogleda tražeći možebitne prijateljice kao i obožavateljice. Da, u daljini je zamijetila Maurine Grant, koja je bila vrlo zabavna. Došao je trenutak, kad su od stola ustale književnice i njihovi pratioci koji su također prisustvovali objedu. Krenuli su prema naslonjačima, stolićima s kavom, divanima i mirnim kutovima. To je trenutak opasnosti, ponovno je pomislila gospoda Oliver, na koktelima i neknjiževnim sastancima, premda je rijetko pohađala takve sastanke. Opasnost može zaprijetiti svaki čas kad se ne možemo ukloniti kome koga se ne sjećamo, ali se taj sjeća nas, ili onome s kime nipošto ne želimo razgovarati. I u taj se trenutak pojavila prva nevolja. Neka golema žena, široka, s velikim bijelim sjekutićima. Francuski bismo je mogli nazvati une femme formidable, ali to očito nije bila samo francuska varijanta golemosti, već i engleska varijanta krajnje izrazitih oblina. Ona je

očito poznavala gospođu Oliver, ili je nakanila odmah se upoznati s njom. I upravo se to trebalo dogoditi.

– Oh, gospođo Oliver – reče ona bučno. – Vrlo se radujem što sam vas danas srela. To sam već odavna željela. Upravo obožavam vaše knjige, a tako i moj sin. I moj muž nije nikad htio ni na kakvo putovanje a da ne bi sa sobom ponio barem dvije vaše knjige. No, hajdete, sjednimo. Htjela bih vas zapitati mnoge stvari.

Oh, eto, pomisli gospođa Oliver, ova žena nije baš od one vrsti koja mi se sviđa. Ali svejedno je, ova ili druga koja.

Ona dopusti da je ta žena odlučno povede sa sobom, slično kao što bi to učinio kakav policajac. Nova ju je prijateljica povela do malene klupe u kutu i uzevši kavu položila je na stolić pred sebe.

– Eto. Sad smo se smjestile. Ne vjerujem da znate moje ime. Ja sam gospođa Burton-Cox.

– Oh, da – reče gospođa Oliver zbunivši se kao obično. Gospođa Burton-Cox? Piše li i ona knjige? Ne, uistinu se ne može sjetiti ničega o njoj. Međutim joj se učini da je čula to ime. Na um joj padne nejasna misao. Neka politička knjiga, nešto slično tome? Nije roman, nije ništa šaljivo, ništa o zločinu. Možda je to kakva uobražena žena političkih sklonosti? To će biti lako, pomisli gospođa Oliver odahnuvši. Mogu jednostavno pustiti neka govori i od vremena do vremena kazati: »Vrlo zanimljivo!«

– Vrlo ćete se iznenaditi, uistinu, kad čujete što ću kazati – reče gospođa Burton-Cox. – Ali, pročitavši vaše knjige, razabrala sam kako ste osjećajni, kako ste puni razumijevanja za ljudsku prirodu. I osjećam da mi jedino vi... ako ima ikoga na svijetu... možete odgovoriti na ono što vas želim zapitati.

– Ne vjerujem, uistinu... – izusti gospođa Oliver kušajući naći prikladne riječi da bi kazala kako baš nije sigurna da će se moći uspeti do očekivane visine.

Gospođa Burton-Cox uroni kocku šećera u kavu i smrvi je zubima, gotovo mesožderski, kao da je smrvila kakvu kost. Možda ima zube od slonove kosti, pomisli rastreseno gospođa Oliver. U

pasa su zubi od slonove kosti, u morževa i u slonova, dakako. Velike duge kljove od slonove kosti. Gospođa Burton-Cox nastavi:

– Prvo, dakle, što vas moram zapitati... makar sam sigurna da sam u pravu... imate li koje kumče? Kumče po imenu Celia Ravenscroft?

– Oh – odvrati gospođa Oliver prilično radosno iznenađena. Pomislila je da će možda moći razgovarati o kojem kumčetu. Imala je mnogo kumčadi... ženskih i muških, dakako. Kako su prolazile godine, ona ih se pomalo više nije mogla sjetiti svih. Na vrijeme je obavila svoju dužnost, šaljući svojoj kumčadi igračke za Božić, dok su još bila malena, posjećivala njih i njihove roditelje, ili ih je u toku školovanja pozivala k sebi, dovodeći možda dječake, a i djevojčice iz škole. A onda, pošto bi odrasla, ili bi proslavila dvadeset prvi rođendan, na kojem kuma mora opet obaviti svoju dužnost i za to dobiti priznanje, ona bi je obavila velikodušno, ili bi je pak izvršila prilikom vjenčanja, dajući svima istovrsne darove uz novčani ili drukčiji blagoslov. Poslije toga bi kumčad uglavnom nestala u osrednjoj ili velikoj daljini. Vjenčala bi se ili otišla u inozemstvo, u poslanstva, ili u inozemne škole, ili se prihvatila društvenih poslova. U svakom su slučaju pomalo iščeznula iz njena života. Radovala bi se, kad bi ih iznenada ugledala, a onda bi opet nestala s obzorja. Trebalo je, međutim, zamisliti se, kad je posljednji put vidjela koje kumče, čije su to bile kćeri, i s kojih su je razloga izabrali za kumu.

– Celia Ravenscroft – ponovi gospođa Oliver trudeći se da se sjeti. – Da, da, dakako. Da, zacijelo.

Međutim joj se pred očima nije nipošto pojavila slika Celije Ravenscroft, ne, zapravo već odavna se nije pojavila. Od krštenja. Ona je pošla na Celijino krštenje i kao dar ponijela vrlo zgodno srebrno cjedilo iz doba kraljice Anne. Vrlo zgodno. Vrlo spretno za cijedenje mlijeka, a to je ujedno bio predmet, što ga kumče uvijek može prodati za priličnu svoticu, ako mu kad zatreba gotov novac. Da, sjećala se tog cjedila uistinu vrlo dobro. Kraljica Anne – tisuću sedam stotina jedanaesta. Simbol Britanije. Koliko li je

lakše sjetiti se srebrnih posuda za kavu ili cjedila ili vrčića, negoli nekog djeteta.

– Da – reče ona – da, dakako. Na žalost, nisam vidjela Celiju već odavna.

– Ah, da. Ona je, naravno, vrlo impulzivna djevojka – reče gospođa Burton-Cox. – Mislim, ona je vrlo često mijenjala svoje ideje. Naravno, vrlo je inteligentna, vrlo je uspješno završila sveučilište, ali... njezine političke ideje... držim da mladež danas ima političke ideje.

– Ne bavim se, na žalost, mnogo politikom – odvrati gospođa Oliver, kojoj je politika oduvijek bila mrska.

– Zna, povjerit ću vam se. Reći ću vam točno što želim doznati. Uvjerena sam da mi nećete zamjeriti, čula sam od mnogih ljudi kako ste ljubazni, kako ste uvijek spremni pomoći.

Htjela bih znati hoće li pokušati od mene uzajmiti novac, pomisli gospođa Oliver, koju su već više puta uvukli u razgovor što je ovako počinjao.

– Ovo je, znate, po mene vrlo važno. Uistinu osjećam da moram nešto otkriti. Celija će se, znate, udati... ili drži da će se udati... za moga sina Desmonda.

– Oh, doista! – reče gospođa Oliver.

– Oni barem tako sad zamišljaju, čovjek, dakako, mora sve znati, o ljudima, i ima nešto što bih vrlo rado doznala. Stvar je neobična, pa ne mogu... dakle, držim, o tom ne bih mogla posve jednostavno zapitati kojega stranca, ali osjećam da vi niste stranac, draga gospođo Oliver.

Gospođa Oliver pomisli: »Šteta što ne mislite tako.« Uznemirila se. Zapitala se nema li Celija vanbračno dijete ili ne očekuje li vanbračno dijete, i bi li ona, gospođa Oliver, trebala to znati i o tom ispriprovjediti potankosti. To bi bilo vrlo neprilično. Međutim, pomisli gospođa Oliver, ja je nisam vidjela već pet ili šest godina, zacijelo joj je dvadeset i pet ili dvadeset i šest godina, pa će biti prilično lako kazati da ne znam ništa.

Gospođa Burton-Cox se nagne k njoj glasno dišući.

– Htjela bih da mi kažete... jer sam sigurna da vi to znate ili možda ispravno naslućujete ... kako se sve ono zbilo. Je li njena majka ubila njena oca ili je otac ubio majku?

Gospođa Oliver je očekivala sve drugo, samo ne to. Zagledala se, ne razumijevajući, u gospođu Burton-Cox.

– Ali ja... – Ona umukne. – Ja... ne razumijem. Držim... s kojeg razloga...

– Vi to morate, draga gospođo Oliver, znati... držim, tako glasovit slučaj ... Dakako, znam da je to bilo već odavno, da, mislim, najmanje prije deset... dvadeset godina, ali u ono je doba taj slučaj izazvao mnogo pažnje. Sigurna sam da ćete se sjetiti, morate se sjetiti.

Mozak gospođe Oliver radio je očajno. Celija joj je bila kumče. To je istina. Celijina majka... da, dakako, Celijina je majka bila Molly Preston Grey, bila joj je prijateljica, premda ne osobito prisna, i, dakako, bila je udana za nekog muškarca, vojnika, da... kako li mu je bilo ime? ... sir... tko zna kako mu je bilo ime... Ravenscroft. Ili je bio ambasador? Čudno je kako se čovjek ne može sjetiti ovakvih podataka, čak se nije mogla sjetiti je li ona bila Mollyna djeveruša. Činilo joj se da je bila. Prilično otmjeno vjenčanje u Guards Chapelu ili tako nešto. Ali čovjek, eto, zaboravlja. A nakon toga nije ih sreća godinama – bili su negdje u inozemstvu... na Srednjem istoku? U Perziji? U Iraku? Neko vrijeme u Egiptu? Indiji? Sretala ih je vrlo rijetko, samo kad bi došli u posjete u Englesku. Ali to je bilo poput onih fotografija što ih čovjek pogleda usput, čovjek zna tko su osobe na slici, ali sve je to bilo blijedo, da ih nipošto ne može uistinu prepoznati ili upamtiti. I ona se sad nije mogla sjetiti jesu li onaj sir Ravenscroft i lady Ravenscroft rođena Molly Preston Grey duboko ušli u njen život. Držala je da nisu. Ali onda... gospođa Burton-Cox ju je još uvijek promatrala. Gledala ju je kao da je razočarana zbog njena nedostatka *savoir-faire*, zbog njene nesposobnosti da se sjeti tog zacijelo *cause celebre*.

– Ubijeni? Mislite li reći... nesretan slučaj?

– Oh, ne. Nije to bio nesretan slučaj. U jednoj od onih kuća uz more. Cornwall, držim. Negdje uz klisure. U svakom slučaju tamo su imali neku kuću. I oboje su ih našli tamo na klisuri, znate, ustrijeljene. Policija, međutim, nije znala reći je li žena ubila muža i onda ustrijelila sebe, ili je muž ustrijelio ženu, a onda sebe. Našli su... znate... metke i druge predmete, ali slučaj je bio vrlo zamršen. Pomislili su da je to možda bio dogovor o samoubojstvu i... zaboravila sam kakva je bila sudska odluka. Nešto... mogao je biti nesretan slučaj ili tome slično. Ali, naravno, svi su znali da je to moralo biti promišljeno, i u ono su doba, dakako, kružile mnoge glasine...

– Možda su sve to bile izmišljotine – reče gospođa Oliver puna nade, kušajući se sjetiti barem tih priča.

– Pa, možda. Možda. To je vrlo teško kazati, znate. Pripovijedalo se o nekoj svađi onog dana i dan prije, govorili su o nekom drugom muškarcu, a onda, dakako, kao obično, i o nekoj drugoj ženi. Držim da je sve bilo zabašureno dobrim dijelom zato, što je položaj generala Ravenscrofta bio prilično visok, i mislim da su kazali da je on te godine bio u nekom sanatoriju i da je bio vrlo iscrpen ili slično tome, te da zapravo nije znao što čini.

– Doista, na žalost – reče gospođa Oliver odlučnim glasom – moram kazati da o tome ne znam ništa. Sjećam se, kad ste već napomenuli, da se zbio takav slučaj, i sjećam se imena i da sam poznavala te ljude, ali nipošto nisam znala što se zbilo ni ništa drugo o tome. I doista držim da nemam ni pojma...

I uistinu, pomisli gospođa Oliver, zaželjevši da bi bila dovoljno hrabra da to i kaže, odakle vam drskosti da me pitate o stvarima koje ne znam.

– To je toliko važno da moram doznati – reče gospođa Burton-Cox.

Oči su joj, prilično podsjećajući na tvrdi mramor, počele živahno treptati.

– Važno je to, znate, zbog moga dječaka, moj dragi dječak želi se oženiti Celijom.

– Na žalost vam ne mogu pomoći – reče gospođa Oliver. – Nikad nisam ništa čula o tom.

– Ali vi to morate znati – ponovi gospođa Burton-Cox. – Vi, naime, pišete one divne romane, vi znate sve o zločinu. Znate tko je počinio zločin i zašto ga je počinio i sigurna sam da će vam svatko ispriповjediti sve što se skriva iza tog slučaja, jer ljudi mnogo razmišljaju o tim stvarima.

– Ja ne znam ništa – reče gospođa Oliver glasom u kojem više nije bilo osobito mnogo uljudnosti, te se zamijetio prizvuk nesklonosti.

– Ali očito razumijete da čovjek ne zna koga bi pitao o tom. Čovjek, naime, ne može nakon svih tih godina poći u policiju, a držim da oni ne bi ni inače ništa kazali, jer su očito nastojali sve zabašuriti. Međutim, osjećam da je važno doznati istinu.

– Ja samo pišem knjige – odvrati hladno gospođa Oliver. – One su posve izmišljene. Osobno ne znam ništa o zločinu ni o kriminologiji. Zato vam, na žalost, nipošto ne mogu pomoći.

– Ali možete zapitati svoje kumče. Možete zapitati Celiju.

– Zapitati Celiju! – Gospođa Oliver se ponovno ukoči. – Ne znam kako bih to mogla učiniti. Ona je bila... da, držim da je u doba ove tragedije bila još dijete.

– Oh, mislim da je o tom ipak znala sve – reče gospođa Burton-Cox. – Djeca uvijek znaju sve. I ona će vam reći. Sigurna sam da će ona vama kazati.

– Držim da bi bilo bolje kad biste je vi zapitali – odvrati gospođa Oliver.

– Mislim da to doista ne bih mogla učiniti – reče gospođa Burton-Cox. – Držim, znate, da to ne bi bilo pravo Desmondu. On je, znate, prilično ... pa, prilično je osjetljiv kad je riječ o Celiji, i ja doista ne mislim da... ne... sigurna sam da bi ona vama kazala sve.

– Uistinu ni u snu ne bih pomislila da je zapitam – odvrati gospođa Oliver. Ona pogleda na sat. – Oh, zaboga – nastavi – koliko li smo se zadržale nakon ovog divnog objeda. Sad se

moram požuriti. Ugovorila sam važan sastanak. Zbogom, gospođo... hm... Bedley-Cox, vrlo mi je žao što vam ne mogu pomoći, ali te su stvari prilično delikatne i... zar je to, po vašem mišljenju, doista tako važno?

– Oh, držim da je i te kako važno.

U taj čas prođe neka književnica koju je gospođa Oliver vrlo dobro poznavala. Gospođa Oliver naglo ustane i uhvati je za ruku.

– Draga Louise, koliko li se radujem što sam te srela. Nisam te zamijetila prije.

– Oh, Ariadne, koliko li je prošlo vremena otkako smo se srele posljednji put. Prilično si smršavjela, zar ne?

– Uvijek nađeš za me koju ljupku riječ – reče gospođa Oliver uhvativši prijateljicu pod ruku i odmakne se od klupice. – Moram žurno otići, jer sam ugovorila neki sastanak.

– Držim da te je ova strašna žena uhvatila, zar ne? – zapita njena prijateljica, pogledavši preko ramena prema gospođi Burton-Cox.

– Ispitivala me je najneobičnije stvari – odvrati gospođa Oliver.

– Oh, jesi li znala odgovoriti?

– Ne. Bila su to pitanja o zgodama s kojima nemam nikakve veze. Ne znam ništa o svemu onome. Uostalom, ne bih joj odgovorila ni da znam.

– Je li bila riječ o čemu zanimljivome?

– Držim – odvrati gospođa Oliver kao da joj je nešto novo palo na um – držim da bi moglo biti zanimljivo, samo ...

– Ona se sprema poći za tobom – reče njena prijateljica. – Hajdemo. Izvest ću te odavle i odvesti kamo hoćeš, ako nemaš svoja kola.

– Nikad se po Londonu ne vozim svojim kolima, strahovito je teško parkirati.

– Znam. Nemoguće je.

Gospođa se Oliver uljudno oprostila od nekih ljudi, zahvalila se izrazivši osobito zadovoljstvo, i one ubrzo krenu, povezavši se oko nekog londonskog trga.

– Eaton Terrace, zar ne? – zapita ljubazna prijateljica.

– Da – odvrati gospođa Oliver – ali najprije bih pošla ... držim da je to Whitefriars Mansions. Ne znam jesam li dobro upamtila naziv, ali znam gdje je to.

– Oh, one stambene zgrade. Prilično moderne, četvorokratne i geometrijske.

– Tako je – reče gospođa Oliver.

2.

PO PRVI PUT RIJEČ JE O SLONOVIMA

Kako gospođa Oliver nije svog prijatelja Herculea Poirota našla kod kuće, morala se poslužiti telefonom.

– Hoćete li možda navečer biti kod kuće? – zapita gospođa Oliver.

Sjedila je uz telefon, prilično nervozno bubnjajući prstima po stolu.

– Tko je...?

– Ariadne Oliver – reče gospođa Oliver koja se uvijek čudila što mora napomenuti svoje ime, jer je očekivala da će svi njeni prijatelji prepoznati njezin glas čim ga čuju.

– Da, bit ću cijele večeri kod kuće. Znači li to da ću imati zadovoljstvo da vas vidim?

– Vrlo ste ljubazni što to kažete – odvrati gospođa Oliver. – Ne znam hoće li vam to biti baš osobito zadovoljstvo.

– Meni je uvijek zadovoljstvo da vas vidim, *chère madame*.

– Ne znam – reče gospođa Oliver. – Možda ću... pa, možda će to više biti dodijavanje. Moram vas nešto zapitati. Htjela bih doznati više mišljenje.

– To sam uvijek spreman kazati svakome – odvrati Poirot.

– Nešto se zbilo – nastavi gospođa Oliver. – Nešto neugodno, pa ne znam što bih učinila.

– I zato me želite posjetiti. To mi laska. Vrlo mi laska.

– U koje vam je doba zgodno? – zapita gospođa Oliver.

– U devet? Zajedno ćemo ispiti kavu, možda, ako volite više, malo sirupa od mogranja ili *Sirop de Cassis*. Ah ne, vi to ne volite. Sjećam se.

– George – reče Poirot svom neprocjenjivom sluzi – navečer ćemo imati zadovoljstvo da primimo gospođu Oliver. Kava, držim, i možda neka vrst likera. Nikad nisam posve siguran što ona voli.

– Sjećam se, sir, da je pila trešnjevaču.

– I, držim, *creme de mente*. Ali trešnjevaču, mislim, voli više. Dobro, dakle, reče Poirot. – Neka bude trešnjevača.

Gospođa Oliver stigla je točno. Poirot se, večerajući, pitao, što je to nagnalo gospođu Oliver da ga posjeti i zašto je tako nesigurna u ono što radi. Hoće li mu izložiti neki teški problem, ili će mu ispriповjediti sve o nekom zločinu? Kako je Poirot dobro znao, sve je bilo moguće. Najobičniji slučaj, kao i najneobičniji. Njoj je, rekli bismo, sve slično. Ona je zabrinuta, pomisli. Ali, dobro, nastavi razmišljati Hercule Poirot, on će već izići na kraj s gospođom Oliver.

On je uvijek znao izići nakraj s gospođom Oliver. Kadšto ga je znala razbjesniti. Ali on ju je volio. Njih dvoje su izmijenili već mnoga iskustva. Baš je jutros o njoj pročitao nešto u novinama – ili su to bile večernje novine? Pokušat će se sjetiti prije nego što ona dođe. Upravo je stao razmišljati o tom, kad mu je sluga najavi.

Ona uđe u sobu, a Poirot odmah zaključí da je uistinu zabrinuta. Njena kosa, koja je inače bila pomno dotjerana, bila je raskuštrana, očito zato što je kadšto zbunjeno i nervozno prolazila rukom kroz kosu. On je očito radosno dočeka, posjedne je u naslonjač, natoči joj kavu i pruži čašicu trešnjevače.

– Ah! – uzdahne gospođa Oliver kao da joj je odlanulo. – Držim da ćete pomisliti da sam strašno glupa, ali ipak...

– Razumijem, ili bolje, vidio sam u novinama da ste danas prisustvovali nekom književnom objedu. Glasovite književnice. Ili nešto slično. Mislio sam da nikad ne prisustvujete ovakvoj vrsti sastanaka.

– Obično ne prisustvujem – odvrati gospođa Oliver – i nikad više neću.

– Ah. Zar ste toliko propatili? – zapita gotovo sućutno Poirot.

Znao je što zbunjuje gospođu Oliver. Pretjerano hvaljenje njenih knjiga uvijek je vrlo zbuni, jer – kako mu je jednoć kazala – nikad ne zna što bi zapravo odgovorila.

– Zar vam se nije svidjelo?

– Jest neko vrijeme – odvrati gospođa Oliver – a onda se zbilom nešto vrlo mučno.

– Ah. I zbog toga ste došli k meni.

– Da, ali zapravo ne znam zašto. To, naime, nije ni u kakvoj svezi s vama, i držim čak da vas nikad nisu zanimale ovakve stvari. Ni ja zapravo nisam zainteresirana za to. Ali, držim da sam... htjela ili ne htjela... morala doći k vama da doznam što mislite. Da doznam što biste... eto, što biste učinili da ste na mome mjestu.

– To je vrlo teško pitanje – reče Poirot. – Znam kako bih ja, Hercule Poirot, postupio u svakom slučaju, ali ne znam, što biste učinili vi, premda vas dobro poznajem.

– Već ste do danas mogli steći nešto znanja – odvrati gospođa Oliver. – Poznajete me već prilično dugo.

– Po prilici... dvadeset godina?

– Oh, ne znam. Ne mogu upamtiti ni godine ni datume. Znate, sve pobrkam. Upamtila sam tisuću devet stotina trideset i devetu, jer je onda počeo rat, i znam neke datume zbog neobičnih zgoda što su se zbile.

– Uostalom, pošli ste na onaj književni objed. I nije vam se osobito svidjelo.

– Objed mi je išao u tek, ali poslije...

– Ljudi su vam kazali neobične stvari – reče Poirot ljubazno poput liječnika koji istražuje simptome.

– Pa, upravo su se spremali da mi nešto kažu. Iznenada je pojurila k meni neka golema, prsata žena, jedna od onakvih žena kojima uvijek polazi za rukom da zavladaju svakim i koje su

najneugodnije. Znae, dojurila je kao lovac leptira ili sliĉnih kukaca, samo njoj nije trebala mreŹa za leptire. Nekako me je stjerala u kut, odgurala me do neke klupice, a onda poĉela govoriti o nekom mom kumĉetu.

– Ah, da. O kumĉetu koje zacijelo vrlo volite?

– Nisam ga mnogo godina ni vidjela – odvratila gospoĉa Oliver.

– Ne mogu, naime, biti u svezi sa svima. A onda me je zapitala neŹto Źto me je najviše zbunilo. Htjela je da ja... oh, zaboga, kako li je straŹno teŹko to kazati...

– Ne, nije teŹko – reĉe ljubazno Poirot. – To je posve lako. Meni svatko sve ispriповjedi prije ili poslije. Ja sam, znate, stranac, pa to nije vaŹno. Sve je to lakŹe, jer sam stranac.

– Jest, vama je priliĉno lako Źto ispriповjediti – reĉe gospoĉa Oliver. – Znae, zapitala me je o djevojĉinu ocu i majci. Zapitala je, je li majka ubila njezina oca, ili je otac ubio njezinu majku.

– Oprostite... – reĉe Poirot.

– Oh, znam da to zvuĉi ludo. Jest, pomislila sam da je to ludo.

– Je li majka vaŹeg kumĉeta ubila njena oca ili je njezin otac ubio njenu majku?

– Tako je – odvratila gospoĉa Oliver.

– Ali... zar se to uistinu zbilo? Je li njezin otac ubio njezinu majku ili je njezina majka ubila njena oca?

– Jest, oboje su naĉeni ustrijeljeni – odgovori gospoĉa Oliver.

– Na nekoj klisuri. Ne mogu se sjetiti je li se to zbilo u Cornwallu ili na Korzici. NeŹto sliĉno tome.

– Dakle je istina Źto je ona kazala?

– Oh, da, djelomice je istina. Zbilo se to prije mnogo godina. Ali... drŹim... zaŹto je to zapitala mene?

– Zato Źto ste pisac kriminalistiĉkih romana – odvratila Poirot. – Ona je zacijelo kazala da vi sve znate o zloĉinu. Zar nije doista bilo tako?

– Oh, da. Nije zapitala Źto bi uĉinio »A«... ili kakav bi bio postupak kad bi vaŹa majka ubila vaŹeg oca ili vaŹ otac ubio vaŹu majku. Ne, to se uistinu zbilo. DrŹim da bi bilo bolje da vam

ispripovjedim sve o tom. Zapravo se ne mogu sjetiti svega, ali slučaj je u ono doba bio prilično dobro poznat. Bilo je to... oh, držim da je to bilo prije najmanje dvadesetak godina. I, kao što kažem, sjećam se imena ljudi, jer sam ih poznavala, žena je sa mnom polazila školu i poznavala sam je prilično dobro. Bile smo prijateljice. Bio je to dobro poznati slučaj... znate, objavile su ga sve novine, i slično. Sir Alistair i lady Ravenscroft. Vrlo sretan bračni par, a on je bio pukovnik ili general, i ona je bila s njim, zajedno su bili po cijelom svijetu. Onda su negdje kupili onu kuću... držim u inozemstvu, ali se ne sjećam točno. I onda su se iznenada pojavila u novinama izvješća o tom slučaju. Netko ih je ubio, ili su bili umoreni, ili slično, ili je jedno ubilo drugo. Držim da je bila riječ o revolveru, što su ga već godinama imali u kući i... pa, najbolje će biti da vam kažem sve čega se sjećam.

Gospođa Oliver je, malo se sabravši, ukratko ispripovjerala Poirotu više ili manje jasno sve što je doznala. Poirot je od vremena do vremena zatražio po koje objašnjenje.

– Ali zašto – reče napokon – zašto ta žena to želi doznati?

– Pa baš to hoću otkriti – odvrati gospođa Oliver.– Držim da bih mogla zapitati Celiju. Mislim da ona još uvijek stanuje u Londonu. Ili je možda u Cambridgeu ili Oxfordu. Držim da je diplomirala, pa predaje ili poučava negdje, ili radi što slično. I... vrlo je moderna, znate. Družila se s dugokosim ljudima u neobičnoj odjeći. Držim da ona ne uzima droge. Ona je posve valjana i... o njoj znam vrlo malo. Ona mi, naime, pošalje samo koju božićnu čestitku i slično. Eto, čovjek ne misli neprestano na svoju kumčad, a njoj su već dvadeset i pet ili dvadeset i šest godina.

– Nije li udata?

– Ne. Očito se kani udati... ili tako zamišlja ... gospođa... kako je ime onoj ženi?... oh, da, gospođa Brittle... ne... kani se udati za sina gospođe Burton-Cox.

– A gospođa Burton-Cox ne želi da joj se sin oženi tom djevojkom zato jer joj je otac ubio majku ili jer joj je majka ubila oca?

– Da, držim da je tako – reče gospođa Oliver. – Držim da je samo to razlog. Ali zar je razlog važan? Ako koji roditelj ubije drugog roditelja ... zar će majci mladićevoj, za kojega bi se trebala udati djevojka, biti doista važno, kojim se redom sve odvijalo?

– O tom treba razmisliti – reče Poirot. – To je... da, znate, to je prilično zanimljivo. Ne mislim da je to osobito zanimljivo u slučaju sira Alistaira Ravenscrofta ili lady Ravenscroft. Čini mi se da se nejasno sjećam... oh, sjećam se toga slučaja, ili to možda nije bio baš taj slučaj. Ali stvar je neobična zbog gospođe Burton-Cox. Možda je ona malo duševno poremećena. Voli li ona svog sina?

– Vjerojatno – odvrati gospoda Oliver. – Možda uopće ne želi da se on oženi tom djevojkom.

– Možda zato, što je ona mogla naslijediti sklonost da ubije svoga muža... ili slično tome?

– Ne znam – reče gospođa Oliver. – čini mi se da ona drži da joj ja mogu reći sve, dok ona meni nije ispriповjerala dovoljno, zar ne? Ali što držite, zašto? Što se skriva iza svega toga? Što to znači?

– To bi bilo gotovo zanimljivo otkriti – reče Poirot.

– Pa radi toga sam i došla k vama – reče gospođa Oliver. – Vi volite otkrivati. Otkrivati ono, čemu ispočetka ne vidite razloga, čemu, naime, nitko ne vidi razloga.

– Držite li da gospođa Burton-Cox ima neku osobitu želju? – zapita Poirot.

– Mislite li kazati, da bi ona možda više željela da je suprug ubio ženu, ili da je žena ubila muža? Držim da nema takve želje.

– Dobro – reče Poirot – razabirem u čemu ste nesigurni. To je vrlo zagonetno. Dođete kući s nekog društvenog sastanka. Tamo su vas zamolili da učinite nešto vrlo neprilično, gotovo nemoguće, i... pitate se što bi u toj stvari bilo najbolje učiniti.

– Da, što vi mislite da bi bilo najbolje? – zapita gospođa Oliver.

– To nije lako reći – odvrati Poirot. – Ja nisam žena. Žena, koju zapravo ne poznate, koju ste sreli na sastanku, dovela vas je u nepriliku, zaželjela je da nešto učinite, ne navevši nikakva zamjetljiva razloga.

– Točno – reče gospođa Oliver. – I što sad treba učiniti Ariadna? Drugim riječima, što bi trebao učiniti »A«, kad biste to pročitali u novinama kao problem?

– Pa, držim – reče Poirot – »A« bi mogao učiniti troje. »A« bi mogao napisati gospođi Burton-Cox ovakvo pismo: »Vrlo mi je žao, ali uistinu osjećam da vam ne mogu učiniti zamoljenu uslugu«, ili drugim sličnim riječima. Drugo: stupite u vezu s vašim kumčetom i kažite joj što vas je zamolila majka momka ili mladića za kojega se namjerava udati. Od nje ćete doznati misli li se ona udati za tog mladića. Ako je tako, zna li ona išta, odnosno je li joj on kazao na što smjera njegova majka. I tu ćete doznati još mnogo drugo zanimljivo, primjerice, što ta djevojka drži o majci mladića, za kojega se želi udati. Treće, što biste mogli uraditi – reče Poirot – a to vam uistinu savjetujem, jest...

– Znam – prekine ga gospođa Oliver – sve je sadržano u jednoj riječi.

– Ništa – nastavi Poirot.

– Točno – reče gospođa Oliver. – Znam da bi to bilo najjednostavnije i najumjesnije. Ništa. Prokleta je neugodno kazati nekoj djevojci, koja mi je kumče, što je kazala njena buduća svekrva i o čemu ona ispituje ljude. Ali...

– Znam – reče Poirot – to je ljudska radoznalost.

– Htjela bih doznati zašto je ta mrska žena kazala meni ono – reče gospođa Oliver. – Kad bih to doznala, odahnula bih i sve zaboravila. Međutim, dok ne doznam...

– Da – nastavi Poirot – nećete moći spavati. Budite ćete se noću i, ako vas dobro poznajem, padat će vam na um posve neobične i fantastične zamisli, što ćete ih vjerojatno odmah upotrijebiti u nekom vrlo zanimljivom kriminalističkom romanu. Napeti roman: tko je počinitelj! I slično.

– Pa, držim da bih to mogla učiniti, kad bih tako o tom razmišljala – odvrati gospođa Oliver, a oči joj neznatno zasvjetlucaše.

– Okanite se toga – reče Poirot. – Bio bi to vrlo težak zaplet, čini se da za to nema nikakva dobra razloga.

– Ali ja bih se htjela uvjeriti u to da nema nikakva dobra razloga.

– Ljudska radoznalost – reče Poirot. – Vrlo zanimljivo. – On uzdahne. – Kad pomislim koliko dugujemo radoznalosti u toku povijesti. Radoznalost. Ne znam tko je izmislio radoznalost. Kažu da je ona odlika mačke. Radoznalost je ubila mačku. Međutim, rekao bih da su zapravo Grci izumili radoznalost. Oni su htjeli proširiti svoje znanje. Prije njih, koliko znamo, nitko nije htio mnogo znati. Oni su htjeli doznati kakvi zakoni vladaju u zemlji u kojoj žive, i kako bi mogli biti sigurni da im nitko neće odrubiti glavu ili ih nabiti na kolac, ili da ih neće snaći neka neugodnost. I oni su se pokoravali zakonima ili ih kršili. Oni su htjeli doznati zašto se što zbiva. Otad su, međutim, mnogi ljudi zaželjeli doznati zašto, i zbog toga su nastale mnoge stvari. Brodovi, vlakovi, letjelice i atomske bombe i penicilin i lijekovi protiv različitih bolesti. Dječak promatra kako se na majčinom loncu diže poklopac zbog pare koja se stvara. I onda smo, znamo, dobili željeznicu, koja po voznom redu vozi u željezničke štrajkove, i sve drugo. I tako dalje, i tako dalje.

– Kažite mi – zapita gospođa Oliver – držite li da sam ja strahovita radoznalica?

– Ne, ne držim – odvrati Poirot. – Uopće ne držim da ste izvanredno radoznala žena. Ali razabirem da ste se pripremili da se na književnom sastanku revno branite protiv preobilne ljubavnosti, preobilnih pohvala. Umjesto toga ste upali u vrlo ružnu nedoumicu i osobito ste zamrzili osobu koja vas je u to uvukla.

– Da. To je vrlo mrska žena, vrlo neugodna žena.

– Ono umorstvo u prošlosti muža i žene, koji su se, kako držite, dobro slagali, i nije poznato da bi bilo očitih znakova nesuglasicama. Nikad niste, kažete, imali prilike pročitati što o uzroku tome?

– Njih dvoje je ustrijeljeno. Da, ustrijeljeno. Mogao je to biti dogovor o samoubojstvu. Držim da je policija najprije pomislila na to. Dakako, nakon tolikih godina ne može se otkriti ništa o tom.

– Oh, da – reče Poirot – držim da bih ja mogao nešto otkriti.

– Mislite... s pomoću onih svojih uzbudljivih prijatelja?

– Pa, možda ne bih kazao da su oni uzbudljivi prijatelji. Oni su, dakako, inteligentni prijatelji, prijatelji koji možda imaju izvjesne bilješke, koji bi mogli pregledati izvješća iz doba zločina, koji mogu doći do izvjesnih službenih spisa.

– Mogli biste nešto otkriti – reče gospođa Oliver puna nade – i onda kazati, meni.

– Da – odvrati Poirot – držim da bih vam mogao pomoći... doznati svakako odlučne činjenice u ovom slučaju. Ali to će potrajati neko vrijeme.

– Ako budete učinili ono što bih željela da učinite, i ja ću poduzeti nešto. Moram se sastati s onom djevojkom. Moram doznati zna li ona što o svemu tome, zapitati je da li bi htjela da njezinoj budućoj svekrvi jednostavno odbrusim da joj ne mogu ništa kazati, ili drži da joj mogu inače nekako pomoći. Htjela bih vidjeti i onog momka za kojega će se udati.

– Vrlo dobro – reče Poirot. – Odlično.

– I držim – nastavi gospođa Oliver – da možda ima ljudi... – ona ušuti namrštivši se.

– Mislim da ljudi ne bi bili baš od osobite koristi – reče Hercule Poirot. – To je događaj iz prošlosti. Možda *cause celebre* u ono doba. Ali što je *cause celebre*, kad danas razmišljate o tom? Osim ako je došlo do neočekivana raspleta, što se u ovom slučaju nije zbio. Nitko ga se ne sjeća.

– Ne – odvrati gospođa Oliver. – To je gotovo istina. U novinama su mnogo pisali o tom, i neko vrijeme napominjali, a

onda je jednostavno sve... zamrlo. Pa tako je i danas. Kao onaj nedavni slučaj djevojke, znate, koja je otišla od kuće i nitko je više nije mogao naći. Da, mislim da je to bilo prije pet ili šest godina, a onda je neki dječak, igrajući se na hrpi pijeska ili u šljunčanoj jami ili tako nešto, iznenada našao njenu lešinu. Nakon pet ili šest godina.

– To je istina – reče Poirot. – Istina je da čovjek može, znajući koliko vremena tijelo leži nakon smrti i što se zbilo izvjesnog dana, i istražujući unatrag različite događaje o kojima ima pismenih dokaza, na kraju otkriti ubojicu. Ali to će u vašem problemu biti mnogo teže, jer se čini da treba naći dva odgovora: je li suprug zamrzio ženu i htio je se riješiti, ili je žena mrzila muža ili pak imala kojeg ljubavnika. Prema tome bi to mogao biti zločin iz strasti ili nešto posve drugo. U svakom slučaju je činjenica da nema podataka prema kojima bi se što moglo otkriti. Ako policija nije mogla ništa otkriti u ono doba, motiv je zacijelo bio teško razabirljiv, nipošto nije bilo lako išta otkriti. I zato je slučaj ostao kratko vrijeme u središtu pažnje, i to je sve.

– Držim da bih mogla početi od njihove kćeri. Možda od onoga što je ona mrska žena htjela da učinim... željela da učinim. Ona misli da kći zna... da bi, naime, kći mogla znati – reče gospođa Oliver. – Djeca znaju, znate. Ona znaju najneobičnije stvari.

– Znate li koliko je godina bilo tom vašem kumčetu u ono doba?

– Pa, držim da bih to mogla doznati, samo ne znam napamet. Mislim da joj je moglo biti devet ili deset godina, ali možda i više, ne znam. Mislim da u ono doba nije bila kod kuće, bila je u školi. Ali možda ja to samo zamišljam, sjećajući se onoga što sam čitala.

– Ali zar držite da je želja gospođe Burton-Cox bila da dobijete obavijesti od te kćeri? Možda kći zna nešto, možda je ona nešto kazala njenom sinu, a sin svojoj majci. Vjerujem da je gospođa Burton-Cox sama kušala ispitati djevojku i doživjela neuspjeh, ali je pomislila da bi glasovita gospođa Oliver, koja je i

kuma i puna kriminalističkog znanja, možda mogla dobiti obavijesti. Ipak još ne razabirem zašto je njoj to važno – reče Poirot. – I ne čini mi se da bi oni, koje neodređeno nazivate »ljudima« mogli biti nakon toliko vremena od kakve pomoći. – On dodaje: – Zar će se itko sjetiti čega?

– Pa držim da bi mogli – odvratila gospođa Oliver.

– Zbunjujete me – reče Poirot gledajući je kao da je ne razumije. – Zar ljudi pamte?

– Pa – odgovori gospođa Oliver – ja sam zapravo mislila na slonove.

– Slonove?

Poirot, kao često prije, pomisli da je gospođa Oliver uistinu posve neuračunljiva. Zašto najednom napominje slonove?

– Za jučerašnjeg sam objeda razmišljala o slonovima.

– Zašto ste razmišljali o slonovima? – zapita radoznalo Poirot.

– Zapravo sam razmišljala o zubima. Znae, čovjek kuša što pojesti, i ako ima neku vrst umjetnih zubi... pa, onda to nije osobito lako. Znae, čovjek mora znati što može jesti, a što ne može.

– Ah! – reče Poirot duboko uzdahnuvši. – Da, da. Zubari mogu biti od velike pomoći, ali ne mogu učiniti sve.

– Upravo tako. I onda sam razmišljala o tom... znate... kako su naši zubi samo od obične kosti i kako nisu osobito dobri, i kako bi lijepo bilo da smo psi koji imaju prave zube od slonove kosti. I onda sam razmišljala o drugim životinjama koje imaju zube od slonove kosti i razmišljala sam o morževima i... oh, o sličnim životinjama. I razmišljala sam o slonovima. Dakako, kad razmišljate o slonovoj kosti, sjetite se slonova, zar ne? Velikih slonovih kljova.

– To je istina – reče Poirot, još uvijek ne razabirući što želi kazati gospođa Oliver.

– Tako sam pomislila da zapravo treba naći ljude, slične slonovima. Jer slonovi, kako kažu, ne zaboravljaju.

– Da, čuo sam tu izreku – reče Poirot.

– Slonovi ne zaboravljaju – nastavi gospođa Oliver. – Znete li onu dječju priču o tom? Kako je neki indijski krojač ubo iglom ili nečim sličnim slona u kljovu. Ne. Ne u kljovu, već, dakako, u rilo, u slonovo rilo. A kad je slon idući put prolazio kraj krojača, napunio je rilo vodom i polio ga, premda ga nije vidio više godina. Slon nije zaboravio. Upamtio je. Eto, u tome je bit, znate. Slonovi pamte. Moram to učiniti... moram doći u vezu sa slonovima.

– Ipak još ne znam, jesam li posve razumio što mislite kazati – reče Hercule Poirot. – Koga svrstavate među slonove? Čini mi se kao da kanite poći po obavijesti u zoološki vrt.

– Pa nije to baš tako – reče gospođa Oliver. – Ne mislim slonove kao slonove, već ljude koji su do neke točke slični slonovima. Ima ljudi koji pamte. Zapravo, čovjek se sjeća neobičnih zgoda. Ima, naime, mnogo zgoda kojih se sjećam vrlo dobro. Zbile su se... sjećam se neke rođendanske zabave, kad mi je bilo pet godina, i ružičaste torte... zgodne ružičaste torte. Na njoj je stajala ptica od šećera. I sjećam se dana kad mi je odletio kanarinac, pa sam plakala. I sjećam se jednog dana kad sam pošla na polje, a tamo je bio neki bik i netko je kazao da će me bik probosti, a ja sam se uplašila i htjela pobjeći s livade. Eto, toga se sjećam prilično dobro. I znam da je bio utorak. Ne znam zašto se sjećam da je bio utorak, ali bio je utorak. I sjećam se divnog izleta i kupina. Sjećam se da sam se strahovito izgrebla, ali sam nabrala više kupina od svih ostalih. Bilo je to divno! U to mi je doba bilo, držim, devet godina. Ali čovjek ne mora poći toliko u prošlost. Mislim reći da sam bila na stotinjak vjenčanja, ali kad o tom razmišljam, osobito se sjećam samo dvaju vjenčanja. Jednog na kojem sam bila djeveruša. Vjenčanje se, sjećam se, održavalo u New Forestu, ali se ne mogu sjetiti tko je zapravo bio prisutan. Držim da se vjenčala neka moja sestrična. Nisam je poznavala vrlo dobro, ali ona je htjela što više djeveruša i, držim, da sam joj ja bila dobrodošla. Ali sjećam se još jednog vjenčanja. Vjenčao se neki moj prijatelj iz mornarice. Gotovo se utopio u nekoj podmornici, ali se spasio. Sjećam se i djevojke s kojom je bio

zaručen. Njezini su se roditelji protivili tom braku, ali on ju je onda uzeo za ženu, i ja sam bila na vjenčanju jedna od njezinih djeveruša. Eto, mislim, čovjek se uvijek nečega sjeća.

– Razumijem što želite kazati – reče Poirot. – Držim da je to zanimljivo. Vi ćete dakle poći *a la recherche des éléphants*?

– Tako je. Moram utvrditi točan dan.

– U tom ću vam ja – reča Poirot – možda moći pomoći.

– A onda ću razmisliti o ljudima, koje sam poznavala u ono doba, o ljudima, koji su možda također poznavali moje prijatelje, koji su pak vjerojatno poznavali onoga generala. Ljudi, koji su ih možda upoznali u inozemstvu, a koje sam i ja poznavala, premda ih možda nisam srela mnogo godina, čovjek može, znate, posjetiti ljude koje odavna nije vidio. Ljudi se, naime, uvijek obraduju kad ugledaju koga iz svoje prošlosti, čak i ako ga se više ne sjećaju osobito dobro. I onda se, naravno, razgovara o zgodama što su se zbile u ono doba, kojega se sjećate.

– Vrlo zanimljivo – reče Poirot. – Držim da ste se dobro spremili za ono što kanite učiniti. Ljudi koji su poznavali Ravenscroftove dobro ili ne baš predobro, ljudi koji su živjeli u istom dijelu svijeta, u kojem se ono zbilo, ili koji su možda tamo neko vrijeme boravili. To je teško, ali držim da može uspjeti. I tako ćete na neki način ispitati različite zgode. Počet ćete razgovarati o onom što se dogodilo, što oni drže da se dogodilo, što su pripovijedali drugi o tom što se možda zbilo. O kojoj ljubavnoj zgodi muža ili žene, o novcu što ga je možda tko naslijedio. Držim da ćete iskopati prilično mnogo.

– Oh, zaboga – reče gospođa Oliver – bojim se da sam uistinu samo obična radoznalica.

– Dobili ste zadatak – reče Poirot – ne od čovjeka koga volite, ne od čovjeka kojemu se želite odužiti, već od čovjeka kojega baš mrzite, to ne smeta. Vi ste ipak u potrazi... u potrazi za znanjem. Idete svojim putom. To je staza slonova. Slonovi možda pamte. *Bon voyage* – reče Poirot.

– Kako, molim? – zapita gospođa Oliver.

– Šaljem vas na istraživačko putovanje – odvratí Poirot. – *A la recherche des éléphants*.

– Držim da sam luda – reče tužno gospođa Oliver. Ona opet prođe rukama kroz kosu, te je strahovito zamrsi. – Upravo sam nakanila početi pisati roman o zlatnom lovačkom psu. Ali nipošto mi nije polazilo za rukom. Nikako ne mogu početi, ako razumijete što hoću reći.

– U redu, okanite se zlatnog lovačkog psa. Pozabavite se slonovima.

Prva knjiga

SLONOVI

PRIRUČNIK PRATETKE ALICE

– Hoćete li pronaći moj adresar, gospođice Livingstone?

– Na vašem je stolu, gospođo Oliver. U kutu s lijeve strane.

– Ne mislim ovaj – odvratila gospođa Oliver. Taj upotrebljavam sad. Mislim pređašnji. Onaj što sam ga imala prošle godine, ili možda pretprošle godine.

– Niste li ga možda bacili? – napomene gospođica Livingstone.

– Ne, ne bacam adresare i slične stvari, jer mi vrlo često trebaju. Mislim reći, trebaju mi neke adrese što ih nisam prepisala u novi adresar. Možda bi mogao biti u kojem pretincu u komodi.

Gospođica Livingstone bila je nova tajnica, koja je zamijenila gospođicu Sedgwick. Ariadni Oliver nedostajala je gospođica Sedgwick. Sedgwickova je znala premnoge stvari. Znala je kamo bi gospođa Oliver kadšto spremila razne predmete, gdje je gospođa Oliver držala svoje stvari. Sjećala se imena ljudi kojima je gospođa Oliver pisala ljubazna pisma i imena ljudi kojima bi gospođa Oliver, izgubivši strpljivost, napisala prilično neuljudne riječi. Bila je neprocjenjiva, »Bila je... kakav li je bio naslov te knjige?« – reče gospođa Oliver zamislivši se. »Oh, da, znam... bila je to neka velika smeđa knjiga. Imali su je svi viktorijanci. *Priručnik o svemu*. I to je doista bio! Kako ukloniti s platna mrlje rđe, kako popraviti zgrušanu majonezu, kako početi privatno pismo kojem biskupu. Mnoge, mnoge stvari. Sve je to bilo sadržano u *Priručniku o svemu*. Veliki oslonac pratetke Alice.«

Gospođica Sedgwick bila je od jednake pomoći kao ona knjiga tetke Alice. Gospođica Livingstone nije nipošto bila takva. Gospođica Livingstone uvijek bi stajala kisela lica blijedo-žute

boje, naoko promišljeno djelotvorna. Svaka bi crta njena lica govorila: »Ja sam vrlo djelotvorna.« Ali ona to zapravo nije, pomisli gospođa Oliver. Ona je doduše znala sva mjesta, na kojima su njeni bivši književni poslodavci držali svoje stvari, i očito kušala navesti gospođu Oliver da bi ih i ona mogla držati tamo.

– Ono što trebam – reče gospođa Oliver nepokolebljivošću i odlučnošću razmažena djeteta – jest moj adresar iz tisuću devet stotina sedamdesete. I, držim, također onaj iz tisuću devet stotina šezdeset devete. Molim vas, pronađite ih što brže.

– Dakako, dakako – reče gospođica Livingstone.

Ona se ogleda prilično prazna pogleda, poput čovjeka koji traži nešto o čemu nije nikad ništa čuo, all kao da će djelotvornošću uz neočekivani obrat sreće moći pronaći tu stvar.

Ako mi ne pođe za rukom ponovno dobiti Sedgwickovu, poludjet ću, pomisli gospođa Oliver. Bez Sedgwickove neću u toj stvari postići baš ništa.

Gospođica Livingstone počne otvarati pretince različitog pokućstva u takozvanoj radnoj sobi gospođe Oliver.

– Evo adresara iz protekle godine – reče sretno gospođica Livingstone. – Taj bi mogao biti potpuniji. Tisuću devet stotina sedamdeset prva.

– Ne trebam tisuću devet stotina sedamdeset prvu – odvrati gospođa Oliver.

Na um joj padnu neodređene misli i uspomene.

– Pogledajte u onaj stol s čajnim posuđem – reče.

Gospođica Livingstone se zabrinuto ogleda.

– Onaj stol – ponovi gospođa Oliver pokazavši joj ga prstom.

– Nije vjerojatno da će adresar biti među čajnim posuđem – reče gospođica Livingstone poučivši svoju poslodavkinju o općenitim životnim činjenicama.

– Jest vjerojatno – reče gospođa Oliver. – čini mi se da se sjećam.

Odgurnuvši gospođicu Livingstone, ona pođe k stolu s čajnim posuđem, digne poklopac pogledavši ljupku intarziju. – Evo ga – reče gospođa Oliver otvorivši okruglu kutiju od ljepenke, što je nekoć služila kao spremnica Lap sang Souchonga, koji je pila umjesto indijskog čaja. I iz nje izvadi smotanu malu smeđu bilježnicu.

– Evo ga – reče.

– Taj je iz tisuću devet stotina šezdeset osme, gospođo Oliver, četiri godine prije.

– To je u redu – odvrati gospođa Oliver ponijevši adresar k stolu. – To je zasad sve, gospođice Livingstone, ali mogli biste potražiti moju rođendansku knjigu.

– Nisam znala...

– Sad je ne upotrebljavam – reče gospođa Oliver – ali nekoć sam je upotrebljavala. Prilično je velika, znate. Počela sam je puniti, dok sam bila još dijete. I nastavila niz godina. Vjerujem da je gore u potkrovlju. Znate, u onoj sobici što nam služi kad nam za praznike dođu u posjete dječaci ili pak ljudi kojima ne smeta što je sobica u potkrovlju. Tamo je u nekoj škrinji, ili u stolu kraj postelje.

– Oh. Da pogledam?

– To je dobra zamisao – odvrati gospođa Oliver.

Ona se malo razvedri kad je gospođica Livingstone izišla iz sobe. Gospođa Oliver čvrsto zatvori vrata za njom, vrati se k stolu i počne pregledavati adrese zabilježene izbljedjelom tintom, osjećajući miris čaja.

– Ravenscroft. Celia Ravenscroft. Da. Četrnaest Fishacre Mews, S. W. Tri. To je adresa u Chelseau. Onda je stanovala tamo. Ali poslije je promijenila adresu. Čini mi se Strand-on-the Green blizu Kew Bridgea.

Ona okrene nekoliko stranica.

– Oh, da, ovo je, čini se, jedna od kasnijih adresa. Mardyke Grove. To je blizu Fulham Rooda, držim. Negdje tamo u blizini. Je

li imala telefonski broj? Gotovo je izbrisan, ali mislim ... da, držim da je to točno... Flaxman... Uostalom, pokušat ću.

Ona pođe k telefonu. Vrata se otvoriše i u sobu zaviri gospođica Livingstone.

– Mislite li da je možda...

– Našla sam adresu koju sam tražila – reče gospođa Oliver. – Nastavite tražiti onu rođendansku knjigu. Važno je.

– Ne mislite li da ste je možda ostavili u Sealy Houseu?

– Ne, nisam – odvrati gospođa Oliver. – Nastavite tražiti.

Dok su se zatvarala vrata, promrmlja: »Ostanite dokle god vam je drago.«

Ona okrene broj i čekajući vikne uza stepenice otvorivši vrata:

– Pokušajte u onoj španjolskoj škrinji. Znae, u onoj okovanoj mjedi. Zaboravila sam gdje je. Pod stolom u predvorju.

Prvi pokušaj gospođe Oliver bio je bezuspješan, činilo se da se spojila s nekom gospođom Smith Potter koja se očito naljutila te nije htjela ili nije znala kazati koji je sadašnji broj onoga, tko je stanovao u onom stanu.

Gospođa Oliver se opet prihvati svog adresara. Otkrila je još dvije adrese načrčkane u žurbi preko drugih brojeva, te se nije činilo da će joj to išta koristiti. Ipak, pri trećem pokušaju odgonetnute je između prekriženih velikih slova i adresa gotovo nečitljivo napisano ime Ravenscroft.

Neki glas prizna da poznaje Celiju.

– Oh, zaboga, da. Ali ona već više godina ne stanuje ovdje. Držim da je stanovala u Newcastleu kad sam posljednji put čula za nju.

– Oh, bože – reče gospođa Oliver – bojim se da nemam te adrese.

– Nemam je ni ja – reče ljubazna djevojka. – Držim da je uzela mjesto tajnice u nekog kirurga veterinaru.

Nije se činilo baš osobito nadobudno. Gospođa Oliver pokuša još jedanput ili dvaput. Adrese u njena posljednja dva adresara bile

su beskorisne, pa uzme nešto starije adresare. Otkrila je naftu, kako bismo mogli reći, kad je prolistala adresar za 1962.

– Oh, mislite li Celiju – reče neki glas. – Celiju Ravenscroft, zar ne? Ili joj je možda bilo ime Finchwell?

Gospođa Oliver se pravodobno obuzda da ne odvrati nešto neuljudno.

– Vrlo sposobna djevojka – nastavi onaj glas. – Radila je u mene više od godinu i pol. Oh, da, vrlo vješta. Bila bih prilično sretna da je ostala dulje. Držim da je odavle otišla k nekome u Harley Street, ali mislim da negdje imam njenu adresu. Pogledat ću. – Zavlada duga stanka, dok je gospođa X, nepoznatog imena, tražila. – Evo neke adrese, čini se da je to negdje u Islingtonu. Držite li da je to moguće?

Gospođa Oliver odvrati da je sve moguće i srdačno se zahvali gospođi X, zabilježivši adresu.

– Kako li je teško pronaći nečiju adresu. Obično ljudi javljaju promjenu adrese, znate, dopisnicom ili kakvim pismom, čini se da ja uvijek izgubim takve obavijesti.

Gospođa Oliver odgovori da i ona pati od iste bolesti. Onda pokuša nazvati broj u Islingtonu. Javi se neki duboki glas strana naglaska.

– Što želite, da... što kažete? Da, tko ovdje stanuje?

– Gospođica Celia Ravenscroft.

– Oh, da, to je točno. Da, da, ona stanuje ovdje. Stanuje u sobi na drugom katu. Sad nije kod kuće i neće doći.

– Hoće li navečer biti kod kuće?

– Oh, ona će, držim, doći vrlo rano, jer se mora presvući, da bi pošla na neki sastanak.

Gospođa Oliver se zahvali za obavijest i objesi slušalicu.

– Da – promrmlja zlovoljno gospođa Oliver – takve su djevojke!

Pokuša se sjetiti kako dugo već nije vidjela svoje kumče, Celiju. Izgubljena veza. U tome je stvar. Sad je, pomisli, Celia u Londonu. Ako je njen momak u Londonu, ili je majka njezina

momka u Londonu – sve se slaže. Oh, zaboga, pomisli gospođa Oliver, sve to uistinu izaziva glavobolju.

– Da, gospođice Livingstone? – Ona okrene glavu.

Gospođica Livingstone, prilično neobična izgleda, ukrašena paučinom i pokrivena prašinom, zbunjeno je stajala na pragu držeći hrpu praznih svezaka.

– Ne znam hoće li vam što od ovoga biti od ikakve koristi, gospođu Oliver, čini se da je sve vrlo staro – reče negodujući.

– Uvjeren sam da je tako – odvratila gospođa Oliver.

– Ne znam želite li da potražim nešto određeno?

– Ne – odgovori gospođa Oliver – ostavite sve tamo u kutu divana, kako bih ih navečer mogla pregledati.

Gospođica Livingstone je, činilo se, postajala sve zlovoljnija.

– Vrlo dobro, gospođu Oliver. Držim da ih moram najprije oprášiti.

– To bi bilo vrlo ljubazno – reče gospođa Oliver, obuzdavajući se na vrijeme da ne kaže: »Zaboga, oprášite dobro i sebe. S lijevog vam uha visi šest niti paučine.«

Ona pogleda na sat i ponovno nazove islingtonski broj. Glas što se javio imao je ovaj put čisti anglosaksonski naglasak i bio je odrešito oštar, što je gospođa Oliver zamijetila s priličnim zadovoljstvom.

– Gospođica Ravenscroft? ... Celia Ravenscroft?

– Da, Celia Ravenscroft.

– Ne očekujem da me se dobro sjećate. Ja sam gospođa Oliver. Ariadne Oliver. Nismo se vidjele već dugo, ali ja sam zapravo vaša kuma.

– Oh, da, dakako. Znam to. Da, već se dugo nismo vidjele.

– Htjela bih vas vidjeti, ako možete doći k meni, ili inače, kako hoćete. Biste li došli na objed ili...

– To je upravo sad prilično teško, zbog posla. Mogla bih doći danas navečer, ako vam je pravo. Oko sedam i trideset ili osam. Nakon toga imam ugovoren neki sastanak, ali...

– Vrlo bih se obradovala, kad biste došli – reče gospođa Oliver.

– Dakako, doći ću.

– Evo vam moje adrese – reče gospođa Oliver.

– Dobro. Doći ću. Da, prilično dobro znam gdje je to.

Gospođa Oliver zabilježi nešto u telefonsku bilježnicu i nekako zlovoljno pogleda gospođicu Livingstone, koja je upravo ušla u sobu teturajući pod težinom neke velike knjige.

– Pitam se je li možda ovo to što želite, gospođo Oliver?

– Ne, nije – odvratila gospođa Oliver. – U ovom su kuharski recepti.

– Oh, zaboga – reče gospođica Livingstone – uistinu.

– Ali možda ću ipak pregledati i neke recepte – reče gospođa Oliver odlučno odgurnuvši knjigu. – Tražite dalje. Možda su, znate, u ormaru s rubljem. Kraj kupaoničkih vrata. Pogledajte u najgornji pretinac, iznad ručnika. Kadšto onamo spremam papire i knjige, čekajte. Sama ću pogledati.

Deset minuta kasnije gospođa Oliver listala je stranice nekog izbljedjelog albuma. Gospođica Livingstone, u posljednjem stadiju mučeništva, stajala je uz vrata. Gospođa Oliver, ne mogavši gledati utjelovljenje tolike patnje, reče:

– Dobro, u redu je. Možete pogledati u stol u blagovaonici. U stari stol. Znate, u onaj što je malo oštećen. Pogledajte, nećete li naći još neke adresare. Stare. Svi adresari stari desetak godina bit će mi od koristi. A onda – nastavi gospođa Oliver – držim da mi danas više neće trebati ništa.

Gospođica Livingstone iziđe.

– Htjela bih znati – promrmlja gospođa Oliver uzdahnuvši, pošto je sjela i počela listati rođendanskim albumom – tko je radosniji? Ona što će moći otići ili ja videći je kako odlazi? Pošto Celia ode, imat ću mnogo posla.

Uzevši s hrpe na stoliću kraj stola novu bilježnicu, zabilježi različite datume, možebitne adrese i imena, pa pregleda još

dvaput, triput telefonski imenik i onda nazove monsieura Herculea Poirota.

– Ah, jeste li to vi, monsieur Poirot?

– Da, gospođo, ja sam.

– Jeste li što uradili? – zapita gospođa Oliver.

– Oprostite... što bih uradio?

– Bilo što – odvrati gospođa Oliver. – Ono što sam vas jučer zamolila.

– Da, dakako. Pokrenuo sam neke stvari. Uredio sam da se poduzmu neka ispitivanja.

– All još niste dobili nikakvih obavijesti – reče gospođa Oliver koja je imala loše mišljenje u muškaračkim pothvatima.

– A vi, *chère madame*?

– Bila sam vrlo marljiva – odvrati gospođa Oliver.

– Ah! A što ste uradili, gospodo?

– Sakupljala sam slonove – reče gospođa Oliver – ako vam to nešto znači.

– Držim da razumijem što želite reći, da.

– Nije baš lako prodrijeti u prošlost – nastavi gospođa Oliver.

– Čudno je, uistinu, kako se čovjek sjeti mnogih ljudi, kad pogleda imena. I, doista, kakve li gluposti ljudi kadšto pišu u rođendanske knjige. Ne mogu razumjeti zašto sam, kad mi je bilo šesnaest ili sedamnaest godina, pa čak i trideset, htjela da mi se ljudi upišu u rođendansku knjigu. Našla sam neku vrst citata nekog pjesnika za svaki dan u godini. Neki su strahovito glupi.

– Zar ste tražeći izgubili hrabrost?

– Nisam baš izgubila hrabrost – odgovori gospođa Oliver. – Još uvijek mislim da sam na pravom putu. Nazvala sam svoje kumče...

– Ah. I hoćete li se sastati s njom?

– Da, doći će k meni. Navečer između sedam i osam, ako me ne prevari. Nikad se ne zna. Mladež je vrlo nepouzdana.

– Je li vam se učinilo da se obradovala, što ste je nazvali?

– Ne znam – reče gospođa Oliver – nije se osobito obradovala. Glas joj je vrlo oštar i... sad se sjećam. Kad sam je vidjela posljednji put... bilo je to prije desetak godina... onda mi se učinilo da je prilično opasna.

– Opasna? Ukoliko?

– Držim da je onda ona vjerojatno htjela tiranizirati mene, da ja ne bih tiranizirala nju.

– To bi moglo biti dobro, a ne loše.

– Oh, zar mislite tako?

– Ako ljudi zaključe da vas ne vole, da su prilično sigurni da vas ne vole, oni će biti zadovoljniji znajući da ste vi svjesni te činjenice, pa će vam pružiti više obavijesti, negoli u slučaju kad bi nastojali biti prijazni i ljubazni prema vama.

– Mislite zato da me ne bi doveli u nepriliku? Jest, možda je tako. Mislite, dakle, da bi mi kazali samo ono, čemu bih se, kako drže, obradovala. I obratno, da bi se dosađivali i kazali nešto s čime bi me nastojali rasrditi. Htjela bih znati je li Celia takva? Uistinu se je bolje sjećam kad joj je bilo pet godina, negoli poslije u starijem doba. Imala je neku odgojiteljicu i običavala je na nju bacati cipele.

– Odgojiteljica na dijete ili dijete na odgojiteljicu?

– Dakako, dijete na odgojiteljicu! – odvrati gospođa Oliver.

Ona spusti slušalicu i pođe do divana da pregleda raznoliku hrpu uspomena iz prošlosti. Poluglasno promrmlja neka imena.

– Mariana Josephine Pontarlier... dakako, da, već se godinama nisam sjetila nje... držala sam da je umrla. Anna Braceby... da, da, ona je živjela u onom delu sveta... bogzna što je sad...

Nastavivši tako, vrijeme je prolazilo – ona se prilično iznenadi kad se oglasilo zvono. Pođe otvoriti vrata.

4.

CELIA

Vani na otiraču stajala je visoka djevojka. Gospođa se Oliver malo trgnula pogledavši je. To je, dakle, Celia. Dojam vitalnosti i životne snage bio je uistinu snažan. Gospođa Oliver osjetila je nešto što čovjek ne osjeti često.

Eto, pomisli, to je čovjek koji nešto znači. Možda ratoboran, težak, možda čak opasan. To je djevojka koja ima životni poziv, koja je možda sklona silovitosti, koja se zna založiti za svoj cilj. Ali zanimljiva. Svakako zanimljiva.

– Uđite, Celia – reče. – Strašno vas dugo nisam vidjela. Posljednji put, koliko se sjećam, na nekom vjenčanju. Bili ste djeveruša. Nosili ste haljinu boje marelice, sjećam se, s velikim kitama... ne mogu se sjetiti čega, nečega slična zlatnici.

– Vjerojatno su bile zlatnice – odvrati Celia Ravenscroft. – Strašno smo kihale... dobile smo peludnu hunjavicu. Bilo je to strahovito vjenčanje. Znam. Martha Leghorn, zar ne? Najružnije odjevene djeveruše, što sam ih igda vidjela. Zacijelo najružnija haljina što sam je igda nosila!

– Da. Nikome nisu haljine osobito pristojale, vi ste bili zgodniji od većine njih, ako smijem reći.

– Lijepo je to što kažete – odgovori Celia. – Nisam se osjećala baš najbolje.

Gospođa Oliver ponudi joj mjesto u naslonjaču i priđe k bocama od brušena stakla.

– Želite li šeri ili nešto drugo?

– Radije šeri.

– Eto vas, dakle, ovdje. Držim da vam se čini prilično neobično – nastavi gospođa Oliver – što sam vas ovako neočekivano nazvala.

– Oh, ne, ne bih kazala da mi se to učinilo osobito čudno.

– Nisam, bojim se, vrlo savjesna kuma.

– Zašto biste i bili, u mojem doba?

– U pravu ste – reče gospođa Oliver. – Osjećaji dužnosti prestaju u određeno vrijeme. Ne mogu kazati da sam uvijek uistinu izvršavala svoju dužnost. Ne sjećam se jesam li bila na vašoj krizmi.

– Držim da je kumina dužnost učiti nas katekizam i nekoliko sličnih stvari, zar ne? Odreci se đavola i svih njegovih djela u moje ime – reče Celia, a na usnicama joj se pojavi blijedi, veseli smiješak.

Ona je vrlo ljubazna, ali ipak, pomisli gospođa Oliver, u neku je ruku prilično opasna djevojka.

– Dobro, kazat ću vam zašto sam pokušala doći u vezu s vama

– reče gospođa Oliver. – Cijeli je slučaj prilično neobičan. Ne prisustvujem često književnim sastancima, ali prekjučer sam se slučajno našla na jednome.

– Da, znam – odgovori Celia – vidjela sam u novinama, zamijetila sam vaše ime, gospođa Ariadne Oliver, i prilično sam se začudila, jer znam da obično ne polazite takve sastanke.

– Ne – reče gospođa Oliver. – Bilo bi mi draže da nisam prisustvovala ni ovome.

– Zar vam se nije svidjelo?

– Jest u neku ruku, jer dotad još nikad nisam bila na takvom sastanku. I tako ... pa prvi put uvijek uživete u nečemu. Ali – doda – obično vas nešto i ozlovolji.

– Zar se zbilom nešto, što vas je ozlovoljilo?

– Da. I to je bilo u nekoj čudnoj svezi s vama. I pomislila sam... da, pomislila sam da bih to trebala kazati vama, jer mi se nije svidjelo ono što se zbilom. Nipošto mi se nije svidjelo.

– To zvuči zagonetno – reče Celia otpivši gutljaj serija.

– Neka je žena prišla k meni i sa mnom stupila u razgovor. Nisam je poznavala, a ni ona nije poznavala mene.

– Rekla bih da vam se to često događa – napomene Celia.

– Da, redovito – odvrati gospođa Oliver. – To su... opasnosti književničkog života. Prilaze vam ljudi i kažu: »Vaše mi se knjige vrlo sviđaju i sretan sam što sam vas sreo.« I slično.

– Nekoć sam bila tajnica nekog pisca, o takvim stvarima znam sve, i znam koliko je to neugodno.

– Da, bilo je i toga, ali na to sam bila spremna. A onda mi je pristupila ona žena i kazala: »Držim da imate kumče imenom Celia Ravenscroft.«

– To je doista malo neobično – reče Celia. – Jednostavno vam prići i to kazati, čini mi se da je ona trebala malo pomalo ući u takav razgovor. Znači, najprije nekoliko riječi o vašim knjigama, pa koliko joj se sviđela posljednja knjiga, ili slično. A onda prijeći na razgovor o meni. Što je zamjerila meni?

– Koliko znam, nije vam zamjerila ništa – odgovori gospođa Oliver.

– Je li to bila neka moja prijateljica?

– Ne znam – reče gospođa Oliver. Zavlada šutnja. Celia otpije još malo serija zagledavši se vrlo radozno u gospođu Oliver.

– Znači – reče – prilično me zbunjujete. Nipošto ne razumijem na što smjerate.

– Pa – nastavi gospođa Oliver – nadam se da se nećete naljutiti na mene.

– Zašto bih se naljutila na vas?

– Jer ću vam kazati nešto, ili ponoviti nešto, što biste mogli reći da se mene ne tiče ili da bi o tom trebalo šutjeti.

– Potičete moju radoznanost – reče Celia.

– Evo kako mi se predstavila: gospođa Burton-Cox.

– Oh! – Celijin je »oh« bio prilično jasan. – Oh.

– Poznajete li je?

– Da, poznajem je – odgovori Celia.

– I držala sam tako. Jer ...

– Jer?

– Jer je ona nešto kazala.

– Što... o meni? Da me poznaje?

– Kazala je da misli da će se njen sin oženiti vama.

Celijin se izraz lica izmijeni. Obrve joj poskočiše uvis i opet se spustiše. Vrlo oštro pogleda gospođu Oliver.

– Želite li znati je li to istina ili nije?

– Ne – odvrati gospođa Oliver – to baš ne želim znati. To sam samo napomenula zato, što je to bilo prvo što je kazala. Rekla je da bih ja vas, jer ste mi kumče, mogla nešto zapitati. Držim da je mislila kazati da bih ja, ako dobijem te obavijesti, trebalo da ih saopćim njoj.

– Kakve obavijesti?

– Mislim da vam se nipošto neće svidjeti ono, što ću sad kazati – reče gospođa Oliver. – Ni meni se nije svidjelo. Zapravo me prođu srsi kad pomislim... pa, kad pomislim na tu strahovitu bezobraznost. Strašnu neotesanost. Posve neoprostivu. Kazala je: »Možete li otkriti je li njen otac umorio njenu majku, ili je li njena majka umorila njena oca?«

– Zar vam je to kazala? Zar je zahtijevala da to učinite?

– Da.

– I ona vas nije poznavala? Mislim reći, osim što je znala da kao spisateljica prisustvujete onom sastanku?

– Uopće me nije poznavala. Nikad me nije srela, ni ja nisam nikad srela nju.

– Nije li vam se to učinilo neobično?

– Ne znam je li se meni učinilo neobično ono što je ta žena kazala. Zaprepastila sam se – reče gospođa Oliver – ako mogu tako reći... ona mi se učinila osobito odvratna.

– Oh, da. Ona je neobično mrska žena.

– I vi ćete se udati za njena sina?

– Eto, razmišljali smo o tome. Ne znam. A znate li što o onome, o čemu je ona govorila.

– Znam ono, držim, što zna svatko tko je poznavao vašu obitelj.

– Da su, naime, moj otac i majka, vrativši se iz Indije, kupili neku kućicu na ladanju, da su jednog dana zajedno pošli na šetnju uzduž staze kraj klisura. Da su ih tamo oboje našli ustrijeljene. Da je tamo nađen revolver. Pripadao je mom ocu. On je, čini se, imao u kući dva revolvera. Nipošto se nije moglo razabrati je li to bio dogovor o samoubojstvu ili je otac ubio svoju majku, a onda sebe ustrijelio, ili je majka ustrijelila oca, a onda ubila sebe. Ali sve to možda već znate.

– To uglavnom znam – odvratila gospođa Oliver. – Zbilo se to, držim, prije dvanaest... petnaest godina.

– Da, tako nekako.

– A vama je u to doba bilo dvanaest ili četrnaest godina.

– Da...

– Ne znam mnogo o tom – reče gospođa Oliver. – čak nisam bila u Engleskoj. U to doba ... bila sam na putovanju po Americi, držeći predavanja. Sve sam to pročitala u novinama. Dosta su o tom pisali u novinama, jer je bilo teško doznati prave činjenice... činilo se da nije bilo nikakva motiva. Vaš su otac i majka živjeli uvijek sretno i zadovoljno. Sjećam se da su to napominjali u novinama. Zanimala sam se za to, jer sam poznavala vašeg oca i majku u doba, kad smo svi bili mnogo mlađi, osobito sam dobro poznavala vašu majku. S njom sam polazila školu. Poslije su se naši putovi razišli. Ja sam se udala i nekamo otišla, a i ona se udala i pošla u inozemstvo, koliko se sjećam, u Indiju ili tako nekako, s mužem vojnikom. Ali zamolila me je da budem kuma jednom njezinom djetetu. Vama. Kako su vaša majka i otac živjeli u inozemstvu, godinama smo se sastajali vrlo rijetko. Kadšto sam znala sresti vas.

– Da. Došli biste po mene u školu. Toga se sjećam. I nudili me nekim osobito dobrim jelima. Osobito dobrim jelima.

– Bili ste neobično dijete. Voljeli ste kavijar.

– Još uvijek ga volim – reče Celia – premda mi ga više ne nude vrlo često.

– Zaprepastila sam se pročitavši o onom u novinama. Bilo je objavljeno dosta malo. Razabrala sam da sudska odluka nije bila konačna. Nije bilo određenog motiva. Ništa što bi bilo određeno. Nikakvih izvještaja o svađi, nikakvih tragova nekog napadaja. Bila sam zbunjena – reče gospođa Oliver – a onda sve zaboravila. Jedanput ili dvaput sam se zapitala što je tome mogao biti povod, ali kako nisam bila u zemlji... bila sam u to doba na putovanju u Americi, kako sam kazala... cijeli sam slučaj zaboravila. Nakon nekoliko sam godina opet sreća s vama i, na ravno, s vama nisam razgovarala o tom.

– Niste – reče Celia – i to mi je bilo drago.

– U životu -- nastavi gospođa Oliver – često doznamo vrlo neobične slučajeve što su snašli prijatelje ili znance. Kad je riječ o prijateljima, dakako, često možemo zamisliti razloge... bez obzira što se zbilo. Ali ako je prošlo mnogo vremena otkako smo s njima raspravljali ili razgovarali, prilično lutamo u mraku, i nećemo naći nikoga s kime bismo iz radoznalosti mogli razgovarati o takvu slučaju.

– Uvijek ste bili vrlo ljubazni prema meni – reče Celia. – Slali ste mi lijepe darove, sjećam se osobito zgodna dara kad mi je bila dvadeset i jedna godina.

– To je doba u kojem se djevojkama mora naći pri ruci nešto gotova novca – odgovori gospođa Oliver – jer ima toliko toga što baš onda žele učiniti ili kupiti.

– Da, uvijek sam držala da ste puni razumijevanja i da niste ... pa znate kakvi su neki ljudi. Uvijek ispituju i zapitkuju i žele doznati sve o vama. Vi me nikad niste ništa pitali. Znali ste me povesti na kakvu predstavu, ili me ponuditi dobrim jelom i razgovarati sa mnom kao, pa, kao da je sve bilo u redu i kao da ste bili neka daleka rođaka. Meni je to bilo drago. Upoznala sam u životu premnoge radoznalce.

– Da. Svatko prije ili poslije naiđe na njih – reče gospoda Oliver. – Ali sad vidite kako me je zbunila ona žena na tom sastanku. Čovjeku se učini neobično kad ga počne ispitivati neki posvemašnji stranac, kao što je to gospođa Burton-Cox. Ne mogu zamisliti zašto bi to, zapravo, ona trebala znati. To se nje, dakako, nipošto ne tiče. Osim...

– Mislite, osim ako ima istine u tom da se kanim udati za Desmonda. Desmond je njen sin.

– Da, možda bi to moglo biti, ali ipak ne razumijem što se to nje tiče.

– Ona se miješa u sve. Ona je radoznala, zapravo je ono, što ste kazali: odvratna žena.

– Držim, međutim, da Desmond nije odvratan.

– Ne. Nije. Desmonda vrlo volim, i Desmond voli mene. On ne voli svoju majku.

– Zar on ne voli svoju majku?

– Zapravo to ne znam – odgovori Celia. – Držim da je možda voli... sve je moguće, zar ne? Uostalom, zasad se ne želim udati. Nisam raspoložena za to. A ima i mnogo... oh, pa ima poteškoća, znate ima mnogo razloga protiv toga i za to. Možda to izaziva vašu radoznalost – nastavi Celia – mislim reći, zašto je gospođa Njuškalice-Cox zamolila vas da pokušate izvući iz mene ono i onda njoj sve brzo izbrbljati... Uostalom, pitate li vi mene baš o onom?

– Mislite li kazati, pitam li vas za mišljenje ili znate li je li vaša majka ubila vašeg oca ili je pak vaš otac ubio majku, ili je li to bilo dvostruko samoubojstvo? Jeste li to mislili kazati?

– Pa držim da je baš to. Ali mislim da vas moram također zapitati želite li to doznati da biste dobiveni odgovor javili gospođi Burton-Cox?

– Ne – odvrati gospođa Oliver. – Posve odlučno: ne. Ni u snu ne bih pomislila da išta o tom javim onoj odvratnoj ženi. Posve ću joj odlučno kazati da se to ne tiče ni nje ni mene, i da ne kanim obavijesti dobivene od vas saopćiti njoj.

– Da, tako sam i mislila – reče Celia. – Držala sam da u vas mogu imati povjerenje. Kazat ću vam ono što znam. Po istini.

– Ne morate. Ja vas to ne pitam.

– Ne. Tako mi se gotovo čini. Ali ipak ću vam odgovoriti. Odgovor je... ništa.

– Ništa – zamišljeno ponovi gospođa Oliver.

– Ne. U ono doba nisam bila tamo. Mislim reći da u ono doba nisam bila kod kuće. Ne mogu se sad točno sjetiti gdje sam bila. Držim da sam bila u školi u švicarskoj ili sam bila negdje s kojom prijateljicom za vrijeme školskih praznika. Sve mi se to sad, znate, prilično izmiješalo u pamćenju.

– Mislim – reče gospođa Oliver sumnjičavo – da ni ne bi bilo vjerojatno da znate. S obzirom na vaše tadašnje doba.

– Bilo bi zanimljivo – reče Celia – znati što baš vi mislite o tom. Držite li da bi bilo vjerojatno da o tom sve znam? Ili da ne znam?

– Vi ste, dakle, kazali, da niste bili kod kuće. Da ste u ono doba bili kod kuće, da, držim da bi bilo prilično vjerojatno da biste mogli nešto znati. Djeca znaju. Mladež zna. Ljudi tog doba znaju mnogo, razumiju mnogo, ne govore baš često o onom što znaju. Ali znaju ono što drugi ne znaju i znaju ono što nisu voljni, recimo, kazati policijskim istražiteljima.

– Nisu voljni. Prilično ste u pravu. Ali ja ne znam. Držim da nisam ni znala. Mislim da nisam imala ni pojma, što je mislila policija? Nadam se da mi ne zamjerate što to pitam, jer i mene to zanima. Znate, nikad nisam o tom pročitala nijednog izvješća o istrazi, ni što slična.

– Držim da su mislili da je to bilo dvostruko samoubojstvo, ali ne mislim da su otkrili neki razlog.

– Hoćete li znati što ja mislim?

– Neću, ako ne želite da ja to doznam – odvrati gospođa Oliver.

– Ali čini se da vas to zanima. Uostalom, vi pišete kriminalističke romane o ljudima koji su se ubili ili su ubili jedni druge, ili su imali razloge za to. Mislim da vas to možda zanima.

– Da, priznajem – reče gospođa Oliver. – Ali nipošto ne bih htjela povrijediti vas tražeći obavijesti o nečemu što se mene ne tiče.

– Dobro, ja sam se čudila – reče Celia. – često sam se čudila zašto znam tako malo o svemu tome. Mislim reći o tome što se zbivalo kod kuće. Za prethodnih sam praznika bila na kontinentu, pa odavna nisam vidjela majku ni oca. Hoću reći da su oni znali doći u švicarsku i povesti me jedanput ili dvaput iz škole, ali to je bilo sve. Činili su mi se kao obično, osim što su izgledali stariji. Otac je, mislim, bio bolešljiv. Hoću reći, slabunjav. Ne znam je li to bilo od srca ili drugog čega. Dijete zapravo ne razmišlja o tom, i majka se činila malo nervoznija. Nije bila hpohondrična, ali je malo bila sklona da se uznemirava zbog svog zdravlja. Bili su u dobrim odnosima, gotovo prijateljskim. Nisam zamijetila ništa osobito. Samo mi kadšto padaju na um neke misli. Ne mislim da su one iskrene ili nužno točne, ali pitam se...

– Držim da je bolje da se ostavimo razgovora o tome – reče gospođa Oliver. – Ne moramo ništa znati ni otkriti. Sve je to odavna prošlo. Sudska je odluka posve dovoljna. Nije bilo načina da se otkrije motiv ili što slično. Ali uopće nije bilo postavljeno pitanje je li vaš otac hotimice ubio vašu majku ili je li vaša majka hotimice ubila vašega oca.

– Ako razmislim što je vjerojatnije – reče Celia – pomislila bih da je otac ubio majku. Znae, naime, prirodnije je, držim, da muškarac ubije nekoga. Da ustrijeli ženu bez obzira s kog razloga. Ne mislim da bi žena, ili žena poput moje majke, bila podobna ustrijeliti moga oca. Da je ona htjela njegovu smrt, držim da je mogla izabrati neki drugi način. Ali uopće ne mislim da je koje od njih dvoje željelo smrt drugoga.

– Mogao je to učiniti tko drugi.

– Da, ali što znači tko drugi? – zapita Celia.

– Tko je još stanovao tamo u onoj kući?

– Neka kućanica, starica, gotovo slijepa i gluha žena, neka strankinja, au pair djevojka, nekoć je bila moja odgojiteljica... bila je vrlo zgodna ... vratila se da se brine za moju majku koja je bila u bolnici ... Bila je tamo i neka tetka, koju nisam nikad osobito voljela. Ne mislim da bi ikoja od njih mogla što učiniti mojim roditeljima. Nije bilo nikoga tko bi stekao kakvu korist njihovom smrću, osim, držim, mene i moga brata Edwarda, koji je četiri godine mlađi od mene. Nas dvoje smo naslijedili novac, ali ne mogo. Otac je imao, dakako, mirovinu. Majka je imala vlastitu malenu rentu. Ne, nije bilo ništa od osobite vrijednosti.

– Oprostite – reče gospođa Oliver. – Oprostite ako sam vam pitajući sve to zadala bol.

– Niste mi zadali bol. Malo ste me podsjetili na sve to, i to me je zanimalo. Znae, naime, ja sam sad u tom doba, kad bih željela to doznati. Poznavala sam ih i voljela onako, kako svatko voli svoje roditelje. Ne pretjerano, već normalno, ali držim da ne znam kakvi su oni zapravo bili. Kako su živjeli, što su voljeli. Ne znam o njima ništa. Htjela bih znati. Nešto je u meni i toga se nikako ne mogu otresti. Da. Htjela bih znati. Onda, znate, ne bih više morala misliti na to.

– Znači, ipak? Ipak razmišljate o tom?

Celia je na trenutak pogleda, činilo se da nastoji stvoriti neku odluku.

– Da – reče – razmišljam gotovo uvijek o tom. To me zaokuplja, ako znate što mislim reći. I Desmond jednako osjeća.

5.

STARI GRIJESI BACAJU DUGE SJENE

Hercule Poirot gurne pokretna vrata. Zaustavivši ih jednom rukom, uđe u maleni restoran. Nije bilo mnogo ljudi. Bilo je to neuobičajeno doba dana, i njegove oči ubrzo pronađoše čovjeka s kojim se želio sastati. Policijski nadzornik Spence, plećat i snažan, ustane od stola u kutu.

– Dobro – reče. – Stigli ste. Nije li vam bilo teško pronaći put ovamo?

– Nipošto. Vaše su upute bile vrlo točne.

– Dopustite da vas predstavim. Ovo je viši nadzornik Garroway. Monsieur Hercule Poirot.

Garroway je bio visok, vitak muškarac mršava, asketska lica, sijede kose s malenom okruglom ćelom sličnom tonzuri, te je pomalo podsjećao na duhovnika.

– Izvrsno – reče Poirot.

– Sad sam u mirovini, dakako – reče Garroway – ali čovjek pamti. Da, sjećam se izvjesnih stvari, premda su prošle, a kojih se općenito nitko ne sjeća. Da.

Hercule Poirot gotovo izusti: »Slonovi pamte«, ali se pravdobno obuzda. Ta ga je izreka u mislima združila s gospođom Ariadnom Oliver toliko da mu je bilo teško zauzdati jezik u mnogim očito nezgodnim situacijama.

– Nadam se da već niste bili nestrpljivi – reče nadzornik Spence.

On mu primakne stolac, te sva trojica sjednu. Doniješe jelovnik. Nadzornik Spence, koji je u ovom restoranu očito bio stalni gost, pomogne im savjetom. Garroway i Poirot odabraše

jelo. Onda, naslonivši se i srčuci šeri, zagledaše se, promatrajući šuteći nekoliko minuta jedni druge.

– Moram se ispričati – reče Poirot – uistinu se moram ispričati što sam vam se obratio u slučaju koji je već odavna zaboravljen.

– Zanima me – zapita Spence – što vas je to zainteresiralo. Najprije sam pomislio kako vama nipošto nije slično da kopate po prošlosti. Je li to u vezi s nečim što se zbilo u sadašnjosti, ili se iznenada u vas probudila želja da doznate nešto o nekom, možda neobjašnjivom slučaju? Je li tako?

On pogleda preko stola.

– Nadzornik Garroway – nastavi – a on je to bio u ono doba, vodio je istragu u slučaju Ravenscroftovih. On je moj stari prijatelj, pa mi nije bilo teško s njim uspostaviti vezu.

– I bio je toliko ljubazan da danas dođe ovamo – reče Poirot – jednostavno zato da udovolji mojoj radoznalosti koja možda nije opravdana u slučaju što je odavna zaboravljen.

– Pa ne bih kazao baš tako – oglasi se Garroway. – Sve nas zanimaju izvjesni slučajevi iz prošlosti. Je li Lizzie Borden doista sjekirom ubila oca i majku? Ima ljudi koji to još uvijek ne vjeruju. Tko je ubio Charlesa Brava i zašto? Ima više različitih teorija koje ne počivaju baš na čvrstim temeljima. Ali ljudi uvijek nastoje naći alternativna objašnjenja.

On pogleda Poirota pronicljivim očima.

– I monsieur Poirot je, ako se ne varam, kadšto pokazivao sklonost prema starim slučajevima, recimo, umorstvima, zavirujući u prošlost ... dvaput, možda triput.

– Triput, točno – reče nadzornik Spence.

– Jednoć, držim da sam u pravu, na zahtjev neke Kanadanke.

– Tako je – reče Poirot. – Neka je Kanadanka, vrlo žestoka, vrlo strastvena, vrlo prodorna djevojka, došla ovamo da istraži neko umorstvo, zbog kojeg je njezina majka bila osuđena na smrt, ali je umrla prije izvršenja osude. Njezina je kći bila uvjerenjena da joj je majka bila nedužna.

– I vi ste se složili s time? – zapita Garroway.

– Nisam se složio – odvrati Poirot – kad mi je prvi put ispriповjedila slučaj. Ali ona je bila vrlo žestoka i vrlo sigurna.

– Bilo je prirodno da kći želi da joj majka bude nedužna i da nastoji dokazati njenu nedužnost unatoč svim izgledima – reče Spence.

– Bilo je još više od toga – reče Poirot. – Ona me je uvjerila, opisavši svoju majku.

– Zar je ta žena bila nesposobna ubiti?

– Ne – odgovori Poirot – to bi bilo vrlo teško uvjeriti me, i siguran sam da se obojica slažete sa mnom da nema čovjeka koji bi bio nesposoban ubiti, kad znamo kakvi su sve ljudi ubijali. Ali u ovom osobitom slučaju majka nikad nije tvrdila da je nedužna. Ona je činilo se, bila posve zadovoljna s osudom. To je bilo neobično. Zar je bila malodušna? Činilo se da ipak nije bilo tako. Pošto sam počeo istraživati, postalo je jasno da ona nije bila malodušna. Bila je, moglo bi se kazati, baš obratno od toga.

Činilo se da Garrowaya to zanima. Naslonio se na stol gnječeći na tanjuru komadić kruha.

– A jel bila nedužna?

– Da – odvrati Poirot. – Bila je nedužna.

– I jeste li se iznenadili?

– Nisam, pošto sam to uvidio – reče Poirot. – Otkrio sam jedni ili dvije stvari ... koje su ... osobito jedna ... pokazale da ona nije mogla biti kriva. Činjenice što ih u ono doba nitko nije uzeo u obzir. Znajući to, trebalo ih je samo potražiti, recimo onako kao kad čitamo jelovnik na krivom mjestu.

U taj čas donesoše pred njih prženu pastrvu.

– Još ste se u jednom slučaju pozabavili prošlošću, ali ne na isti način – nastavi Spence. – Neka je djevojka ispriповjedila u nekom društvu da je jednoć vidjela izvršenje umorstva.

– I onda je trebalo ... da tako kažem ... zakoraknuti natraške, umesto naprijed – reče Poirot. – Da, to je istina.

– A je li ta djevojka uistinu vidjela izvršenje zločina?

– Ne – odgovori Poirot – jer to nije bila ona djevojka koja je vidjela. Pastrva je izvrsna – doda kušavši je.

– Ovdje vrlo dobro priređuju sve vrsti riba – reče nadzornik Spence.

On uzme umak iz zdjelice što su mu je pružili.

Tiho priznanje hrani ispuni iduće tri minute.

– Kad me je Spence zapitao – reče viši nadzornik Garroway – sjećam li se čega u slučaju Ravenscroftovih, u meni se probudila radoznalost i oduševio sam se.

– Niste ga, dakle, posve zaboravili?

– Nipošto. Slučaj Ravenscroftovih. Taj slučaj nije lako zaboraviti.

– Tvrдите li, dakle – zapita Poirot – da u ovom slučaju ima izvjesna nesklada? Nedostatka dokaza, drukčijih rješenja?

– Ne – odvrati Garroway – nipošto. U svim su spisima zabilježene očite činjenice. Smrt je bila jasna ... da, u skladu s nekoliko predašnjih slučajeva. A ipak...

– Dakle? – zausti Poirot.

– A ipak je sve bilo pogrešno – nastavi Garroway.

– Ah – oglasi se Spence, činilo se da je i on zainteresiran.

– Onako kako ste to već jednoć osjetili, zar ne? – zapita Poirot, okrenuvši se k njemu.

– U slučaju gospođe McGinty. Da.

– Niste bili zadovoljni – reče Poirot – kad je bio uhićen onaj neobično tvrdokorni mladić. On je imao razloge da to učini, činilo se da je i počinio djelo, svi su držali da ga je on počinio. Ali vi ste znali da nije. Bili ste tako sigurni da ste došli k meni i kazali mi neka pokušam riješiti taj slučaj.

– Da pokušate pomoći... i pomogli ste, zar ne? – naglasi Spence.

Poirot uzdahne.

– Srećom, da. Ali kako li je ono bio neugodan mladić. Ako je ikoji mladić zaslužio da bude obješen... ne zbog umorstva što bi ga počinio, već zato što nije htio pomoći dokazati da djelo nije

počinio... ovaj je zaslužio. Sad evo slučaja Ravenscroftovih. Kažete, viši nadzornice Garroway, da je nešto bilo pogrešno?

– Da, bio sam gotovo siguran u to, ako razumijete što želim kazati.

– Razumijem – odvrati Poirot. – A i Spence razumije. Kadšto nađemo na takve slučajeve. Postoje dokazi, motiv, prilika, tragovi, *mise en scene*, sve. Cjelokupni nacrt, mogli bismo kazati. A ipak, onaj kome je to zvanje, zna. Zna da je sve pogrešno, upravo kao što kritik u umjetničkom svijetu zna kad je koji prizor posve pogrešan, zna kad je izmišljen, kad nije zbiljski.

– Ipak nisam mogao učiniti ništa – reče viši nadzornik Garroway. – Sve sam pogledao, odozgo i odozdo, kako bismo mogli kazati. Razgovarao sam s ljudima. Nigdje ništa. Sve se činilo kao dogovoreno samoubojstvo, svi su znakovi govorili u prilog dogovorena samoubojstva. Moglo je biti, prema izboru, dakako, da je muž ubio ženu, a onda sebe, ili je žena ubila muža, a onda sebe. Sve se moglo zbiti. Kad se što takvo dogodi, znamo da se uistinu dogodilo. All u večni slučajeve nastlutimo i zašto se dogodilo.

– U ovom se slučaju nipošto nije moglo naslutiti zašto, zar ne?
– zapita Poirot.

– Da. Tako je. Znae, u času kad počinjete istraživati neki slučaj, kad počinjete istraživati o ljudima i zgodama, dobivate obično vrlo dobru sliku njihova života. Ovo je bio stari bračni par, muž na dobru glasu, žena odana, prijazna, bili su u dobrim odnosima. To je ono, što se odmah otkriva. Sretno su živjeli. Polazili su na šetnju, igrali svake večeri piket i poker pasijans. Imali su djecu koja im nisu zadavala osobitih briga. Dječak u školi u Engleskoj, a djevojčica u penzionatu u švicarskoj. U njihovim životima nije bilo ništa loše, koliko se moglo razabrati. Iz liječničkih nalaza, ukoliko ih se moglo dobiti, bilo je očito da im je zdravlje bilo prilično dobro. Muž je neko vrijeme patio od visoka tlaka, ali mu je zdravstveno stanje bilo dobro, jer je uzimao propisane lijekove koji su mu ujednačili tlak. Žena mu je bila

malo nagluha, srčane smetnje bile su joj neznatne, ništa ozbiljno. Može, dakako, biti, kako se kadšto zbiva, da su jedno ili drugo bili zabrinuti za svoje zdravlje. Ima mnogo ljudi koji su zdravi, ali su ipak uvjereni da imaju rak, gotovo su uvjereni da neće poživjeti više od godinu dana. To zna kadšto dovesti do samoubojstva. Čini se da Ravenscroftovi nisu bili od te vrsti ljudi, čini se da su bili uravnoteženi i mirni.

– Što, dakle, zapravo mislite? – zapita Poirot.

– Neprilika je u tome da ne mogu ništa smisliti. Razmišljajući o svemu došao sam do zaključka da je bilo samoubojstvo. Moglo je biti jedino samoubojstvo. Oni su s nekog razloga zaključili da im je život postao nepodnošljiv. Nisu to bile novčane neprilike, nije bilo zdravstveno stanje, nije bio nesretan život. I tu sam, znate, posve zapeo. Svi su znakovi ukazivali na samoubojstvo. Ne mogu zamisliti da se zbilo išta drugo osim samoubojstva. Pošli su na šetnju. Sa sobom su ponijeli revolver. Revolver je ležao između oba tijela. Na njemu smo našli razmazane otiske prstiju njih dvoje. Zapravo su ga oboje imali u rukama, ali nije bilo moguće utvrditi tko je posljednji pucao, čovjek je sklon pomisliti da je možda muž pucao u ženu, a onda u sebe. Ali to samo zato, što se to čini vjerojatnije. Eto, zašto. Prošlo je mnogo godina. Kad se od vremena do vremena sjetim toga, kad pročitam što u novinama o kojem mužu i ženi koji su sebi očito oduzeli život, sjetim se onog slučaja i onda se opet zapitam što se zbilo u slučaju Ravenscroftovih. Nakon dvanaest ili četrnaest godina još se sjetim slučaja Ravenscroftovih pa se zapitam ... ukratko, razmišljam. Zašto ... zašto ... zašto? Je li muž uistinu mrzio ženu, i da li ju je mrzio već dugo? Je li žena možda mrzila muža i htjela ga se riješiti? Jesu li mrzili jedno drugo, te to više nisu mogli podnositi?

Garroway otkine komad kruha i počne ga žvakati.

– Imate li vi neku ideju, monsieur Poirot? Jeste li od koga što čuli što je u vas pobudilo osobito zanimanje za to? Znate li nešto što bi moglo objasniti »zašto«?

– Ne. Ipak – odgovori Poirot – vi ste zacijelo stvorili neku teoriju. Hajdete, priznajte da imate neku teoriju.

– Posve ste, dakako, u pravu, čovjek stvara teorije. Očekuje da će ih sve, ili barem jednu od njih moći primijeniti, ali obično se to ne dogodi. Držim da je moja teorija napokon zapela na tome, što nismo mogli prozreti slučaj, nismo dovoljno znali, što li sam ja znao o njima? General Ravenscrof bio je nadomak šezdesetogodini, njegovoj je ženi bilo trideset i pet. Zapravo sam poznavo samo pet ili šest posljednjih godina njihova života. General se povukao u mirovinu. Vratili su se iz inozemstva u Englesku, i sve se moje znanje, s kojim sam raspolagao, osnivalo na kratkom razdoblju u kojem su imali najprije neku kuću u Boumemouthu, a onda se nastanili u kući u kojoj se zbila tragedija, živjeli su mirno, sretno, za školskih su im praznika djeca dolazila kući. Bilo je to, kazao bih, mirno razdoblje na kraju onoga, što bismo nazvali mirnim životom. Ali onda sam pomislio: koliko sam zapravo znao o tom mirnom životu nakon povratka u Englesku i o cijeloj obitelji. Nije bilo financijskog motiva, nikakva motiva mržnje, nikakva seksualnog motiva, ljubavnih afera. Ne. Ali razdoblje prije toga... što sam znao o tom? Što sam znao o životu, što su ga oni uglavnom proveli u inozemstvu uz rijetke dolaske u Englesku ... dobri podaci o mužu, ugodna sjećanja ženinih prijateljica na nju. Nije bilo nikakve izvanredne tragedije, ni svađe, nitko nije znao ništa. Prema tome, nisam mogao znati ni ja. Ne znam. Nisam znao ništa o razdoblju od, recimo, dvadeset, trideset godina, o razdoblju od njihova djetinjstva do doba kad su se vjenčali, o njihovom boravku u Indiji i u drugim krajevima. Možda je korijen tragedije bio tamo. Ima izreka, što ju je često ponavljala moja baka: stari grijesi bacaju duge sjene. Je li povod smrti bila koja duga sjena, sjena iz prošlosti? To nije lako otkriti. Pronaći ćete podatke o mužu, doznati što kažu prijateljice ili znanci, ali nećete doznati skrovite potankosti. Eto, razmišljajući, ova je teorija u meni rasla, trebalo je zaviriti u prošlost da sam mogao. Nešto što se zbilom dogodilo, možda u drugoj zemlji. Nešto što su držali

zaboravljenim, izbrisanim, ali što je ipak još postojalo. Neka zamjerka iz prošlosti, neki događaj o kojem nitko nije ništa znao i koji se zbio drugdje, ne za njihova boravka u Engleskoj, ali se ipak dogodio. Kad bismo samo znali gdje treba tražiti.

– Mislite li na nešto – reče Poirot – čega se nitko ne sjeća, čega se, naime, danas ne sjeća. Nešto, o čemu možda njihovi prijatelji u Engleskoj nisu znali.

– Njihovi su prijatelji u Engleskoj, čini se, uglavnom bili oni koje su upoznali nakon povratka, premda držim da su ih kadšto posjećivali i stari prijatelji. Ali ljudi ne znaju ništa o onom što se zbilo u prošlosti. Ljudi zaboravljaju.

– Da – reče zamišljeno Poirot. – Ljudi zaboravljaju.

– Oni nisu kao slonovi – nastavi visi nuarednik Garroway malo m nasmiješivši. – Slonovi, kažu, sve pamte.

– Neobično je ovo što ste kazali – reče Poirot.

– Zar ono o dugim sjenama?

– Ne toliko to. Dojmilo me se ono što ste napomenuli o slonovima.

– Viši nadzornik Garroway nekako iznenađeno pogleda Poirota. Činilo se da očekuje nastavak. I Spence pogleda svog starog prijatelja.

– Nešto što se možda zbilo u Indiji – reče. – Mislim... tamo ima slonova, zar ne? Ili u Africi. Uostalom, tko vam je govorio o slonovima? – doda.

– Neka moja prijateljica ih je napomenula – odvrati Poirot. – Vi je poznajete – obrati se nadzorniku Spenceu. – Gospođa Oliver.

– Oh, gospođa Ariadne Oliver. Tako! – On umukne.

– Što znači »tako«? – zapita Poirot.

– Zar ona, dakle, nešto zna? – zapita.

– Držim da zasad još ne zna – odgovori Poirot – ali bi uskoro mogla nešto doznati. – On nastavi zamišljeno: – Ona je takav čovjek. Obilazi ljude, ako znate što mislim kazati.

– Da – odvrati Spence. – Da. Ima li ona kakvu ideju? – zapita.

– Govorite li o spisateljici gospođi Ariadni Oliver? – zapita Garroway očito sa zanimanjem.

– Baš o njoj – odgovori Spence.

– Zna li ona mnogo o zločinu? Znam da piše kriminalističke romane. Nikad nisam doznao odakle joj ideje ili činjenice.

– Ideje joj – reče Poirot – niču u glavi. Činjenice... to je već teže reći.

On na trenutak ušuti.

– O čemu razmišljate, Poirot? O nečem osobitom?

– Da – odvrati Poirot. – Jednoć sam joj pokvario neki njen roman, ili mi je barem tako kazala. Upravo joj je na um pala vrlo dobra ideja o nekoj činjenici, nešto u vezi s nekakvim vunanim prslukom dugih rukava. Ja sam je nešto zapitao telefonom, i to je bio razlog što joj se iz glave isparila zamisao njenog romana. Ona mi to predbacuje od vremena do vremena.

– Bože, bože – reče Spence. – To me podsjeća na priču o onom peršinu što je za nekog vrućeg dana utonuo u maslac. Znete. Sherlock Holmes i pas koji nije ništa radio noću.

– Jesu li oni imali kakva psa? – zapita Poirot.

– Kako, molim?

– Pitam jesu li oni imali kakva psa? General i gospoda Ravenscroft. Jesu li sa sobom na šetnju povelili kakva psa onog dana, kad su bili ustrijeljeni? Ravenscroftovi.

– Imali su psa... da – odvrati Garroway. – Držim, držim da su ga gotovo uvijek vodili sa sobom na šetnju.

– Kad bi to bio roman gospođe Oliver – reče Spence – zatekli biste psa gdje zavija nad oba mrtva tijela. All to se nije zbililo.

Garroway odmahne glavom.

– Zanima me gdje je sad taj pas? – zapita Poirot.

– Zacijelo je pokopan u kojem vrtu – odvrati Garroway. – Otad je prošlo četrnaest godina.

– Ne možemo, dakle, potražiti psa i zapitati ga, zar ne? – reče Poirot. Zamišljeno nastavi: – Šteta. Neobično je, znate, što psi

znaju. Tko li je tada bio u kući? Mislim onog dana kad se zbio zločin.

– Donio sam vam popis – reče više nadzornik Garroway – držeći da ćete to htjeti doznati. Gospođa Whittaker, starija kuharica i nadstojnica kuće. Imala je slobodan dan, pa od nje nismo mogli mnogo doznati što bi nam bilo od koristi. Zatim je bila u posjetima bivša, mislim, odgojiteljica Ravenscroftove djece. Gospođa Whittaker bila je prilično gluha i pomalo slijepa. Nije nam mogla kazati ništa zanimljivo, osim da je lady Ravenscroft nedavno bila u bolnici ili u nekom sanatoriju... zbog živaca, a ne, očito zbog neke bolesti. U kući je bio i neki vrtlar.

– Ali mogao je izvana doći i neki stranac. Stranac iz prošlosti. To je vaša zamisao, viši nadzornice Garroway, zar ne?

– Ne toliko zamisao, koliko puka teorija.

Poirot je šutio razmišljajući o onom vremenu kad su ga zamolili da se vrati u prošlost, pa je proučio petero ljudi iz prošlosti, podsjetivši se pri tom na dječju pjesmicu o »petero prašćića«. Bilo je to zanimljivo, i napokon mu je trud bio naplaćen, jer je otkrio istinu.

6.

STARA PRIJATELJICA SE SJEĆA

Kad se gospođa Oliver sutradan vratila kući, dočekala ju je gospođica Livingstone.

– Dvapat su vas zvali telefonom, gospođo Oliver.

– Da? – reče gospođa Oliver.

– Prvi je poziv bio od Crichtona i Smitha. Htjeli su doznati jeste li se odlučili za svijetlo-zeleni brokat ili za blijedo-modri.

– Još nisam odabrala – odvrati gospođa Oliver. – Hoćete li me podsjetiti na to sutra ujutro? Htjela bih ga vidjeti pri večernjoj rasvjeti.

– A onda vas je zvao neki stranac, neki gospodin Hercules Poirot, držim.

– Oh, da – reče gospođa Oliver. – Što je htio?

– Pitao je biste li ga mogli posjetiti danas popodne.

– To će biti gotovo nemoguće – reče gospođa Oliver. – Nazovite ga, molim vas. Ja moram, naime, odmah otići. Je li ostavio svoj telefonski broj?

– Da.

– Onda je sve u redu. Nećemo ga morati ponovno tražiti. U redu. Nazovite ga. Kažite mu da mi je žao što ne mogu doći, jer sam na tragu jednom slonu.

– Kako, molim? – zapita gospođica Livingstone.

– Kažite mu da sam na tragu jednom slonu.

– Oh, dobro – reče gospođica Livingstone gledajući pažljivo svoju poslodavku ne bi li razabrala je li u pravu osjećajući kadšto

da gospođa Ariadne Oliver, premda uspješna spisateljica, nije baš posve pri zdravoj pameti.

– Još nikad nisam lovila slonove – nastavi gospođa Oliver. – Ipak je to prilično zanimljiv posao.

Ona pođe u salon, otvori svezak što je ležao na vrhu hrpe na divanu. Većina ih je bila još otrcanija nego što su bili jučer, jer je ona sinoć marljivo u njima tražila različite adrese, bilježeći ih na papir.

– Pa negdje treba početi – reče. – Uglavnom, držim, da će biti najbolje početi kod Julije, ako ona nije dosad posve oglopavjela. Uvijek je bila puna ideja i, uostalom, dobro je poznavala onaj kraj, jer je stanovala u blizini. Da, držim da ćemo početi kod Julije.

– Ima četiri pisma koja bi trebalo potpisati – napomene gospođica Livingstone.

– Sad nemam vremena – odvrati gospođa Oliver. – Uistinu nemam ni malo vremena. Moram se odvesti u Hampton Court, a donle je prilično daleko.

Blagorodna gospođa Julia Carstairs, nezatno se potrudivši da ustane s naslonjača – škoda što se javlja u sedemdesetogodišnjaka kad nakon dužeg odmora ili nakon drijemanja nastoje stati na noge, zakorači naprijed, malo se zagledavši da vidi koga je to upravo najavila vjerna pratilaca koja je s njom dijelila sobe, u kojima je stanovala kao član »Doma povlaštenih«. Kako je bila nagluha, nije dobro razumjela ime. Gospođa Gulliver. Je li dobro čula? Ali ona se ne sjeća nikakve gospođe Gulliver. Ona zakorakne malo drhtavih koljena, neprestano buljeći u posjetiteljicu.

– Ne očekujem da ćete me se sjećati, već je prošlo mnogo godina otkako smo se srele.

Poput mnogih starijih ljudi gospođa se Carstairs bolje sjećala glasova negoli lica.

– Ah – klikne – to je... zaboga, pa to je Ariadne! Moja draga, lijepo li je što ste došli!

Pošto su izmijenile pozdrave, gospođa Oliver objasni:

– Slučajno sam se našla u ovom dijelu svijeta. Morala sam posjetiti nekoga nedaleko odavle. I onda sam se sjetila da sam, pregledavajući sinoć svoj adresar, zamijetila da i vi stanujete u blizini. Ugodno, zar ne? – doda ogledavši se.

– Pa nije baš loše – reče gospođa Carstairs. – Nije baš sve onako, znate, kako bi trebalo. Ali ima mnogo prednosti. Čovjek može donijeti vlastito pokućstvo i slične predmete, tu je i centralni restoran u kojem mogu jesti, ili pak mogu, dakako, nešto prirediti sama. Oh, da, doista je vrlo dobro. Okolica je ljupka i lijepo uređena, ali sjednite, Ariadne, sjednite. Izgledate vrlo dobro. Pročitala sam u novinama da ste nedavno prisustvovali nekom književnom objedu. Neobično je da pročitate o nekom u novinama i već se gotovo sutradan sastanete s tom osobom. Posve neobično.

– Znam – reče gospođa Oliver sjevši u naslonjač što joj ga je ponudila. – Eto, i takve se stvari zbivaju.

– Stanujete li još uvijek u Londonu?

Gospođa Oliver potvrdi da još stanuje u Londonu. Onda skrene razgovor onako kako je zamislila, pripovijedajući o blijedim uspomenama iz djetinjstva, o prvoj lancerskoj figuri u plesnoj školi. Naprijed, natrag, raširiti ruke, dvostruki okret, zaokret, i tako dalje.

Zapitala je za kćer gospođe Carstairs i za dvoje unučadi, onda što radi druga kći. Činilo se da je ona u Novom Zelandu. Gospođa Carstairs očito nije bila sigurna čime se kći bavi. Nekom vrsti društvenih istraživanja. Gospođa Carstairs pritisne električno zvonce što joj je ležalo nadohvat ruke i zapovjedi Emmi da donese čaj. Gospođa Oliver reče da to nije potrebno. Julia Carstairs ponovi: »Ariadne će, dakako, dobiti čaj.«

Obje se gospođe nasloniše u naslonjačima. Druga i treća lancerska figura. Stari prijatelji. Djeca drugih ljudi. Pokojni prijatelji.

– Zacijelo je prošlo mnogo godina otkako sam vas vidjela posljednji put – reče gospođa Carstairs.

– Držim da je to bilo na vjenčanju Llewellynovih – odvratila gospođa Oliver.

– Da, zacijelo je to bilo onda. Moira je bila strašna kao djeveruša. Ona strahovita haljina neprilične boje marelice.

– Znam. Nipošto joj nije pristajala.

– Držim da vjenčanja danas više nisu onako zgodna, kako su bila u naše doba. Neke, čini se, nose vrlo neobične haljine. Nedavno je neka moja prijateljica prisustvovala nekom vjenčanju i kaže da je mladenac bio odjeven u neku vrst odijela od podstavljene bijele svile nabrane oko vrata. Držim da mu je ovratnik bio od valansjenske čipke. Vrlo čudno. A djevojka je nosila neobičnu odjeću s hlačama. I ta je bila bijela, ali je sva bila pretiskana zelenim djetelinama. Eto, moja draga Ariadne, možete li to zamisliti?! Uistinu, neobično. I još u crkvi. Da sam ja bila svećenik, odbila bih ih vjenčati.

Doniješe čaj. Razgovor se nastavi.

– Neki sam dan sreća svoje kumče, Celiju Ravenscroft – reče gospođa Oliver. – Sjećate li se Ravenscroftovih? Dakako, to je bilo prije mnogo godina.

– Ravenscroftovi? Čekajte malo. Nije li to bila ona vrlo tužna tragedija? Nedaleko njihove kuće u Overcliffu.

– U vas je divno pamćenje, Julia – reče gospođa Oliver.

– Takvo mi je bilo uvijek. Premda mi kadšto nije lako sjetiti se imena. Da, bilo je to vrlo tragično.

– Uistinu, vrlo tragično.

– Neki moj bratić vrlo ih je dobro poznavao u Indiji, Roddy Foster, znate. Karijera generala Ravenscrofta bila je izvanredna. Bio je, doduše, malo nagluh, kad se povukao u mirovinu. Nije uvijek dobro čuo kad bi tko što kazao.

– Sjećate li ih se prilično dobro?

– Oh, da. Ta čovjek ne zaboravlja ljude, zar ne? Držim da su živjeli u Overcliffu pet ili šest godina.

– Ne mogu se ovaj čas sjetiti njezina krsnog imena – reče gospođa Oliver.

– Muriel, držim. Ali svi su je nazivali Molly. Da, Muriel. U ono doba ime Muriel bilo je često, zar ne? Ona je obično nosila vlasulju, sjećate li se?

– Oh, da – odvrati gospođa Oliver. – Ne mogu se, doduše, točno sjetiti, ali držim da se sjećam.

– Ne znam sigurno nije li pokušala i mene nagovoriti, da nabavim vlasulju. Kazala je da je to vrlo korisno kad ste u inozemstvu i na putovanju. Imala je četiri različite vlasulje. Jednu za večer i jednu za putovanje i jednu... vrlo neobičnu, znate. Mogli ste na nju staviti i šešir, a da je ne poremetite.

– Ja ih nisam poznavala tako dobro kao što ste ih vi poznavali – reče gospođa Oliver. – I dakako, u doba onog pucanja bila sam u Americi držeći predavanja. Tako zapravo nikad nisam doznala potankosti o tom.

– Da. Dakako, bilo je to vrlo zagonetno – nastavi Julia Carstairs. – Hoću reći, ništa se nije doznalo. Svašta se naklapalo.

– Što su kazali nakon istrage... držim da je vođena neka istraga?

– Oh, da, dakako. Policija je to istraživala. Bio je to onakav nejasan slučaj, znate... smrt kao posljedica revolverskih hitaca. Nisu mogli odlučno ustvrditi što se zbilo. Činilo se da je general Ravenscroft ustrijelio svoju ženu, a onda sebe, ali je očito bilo jednako vjerojatno da je lady Ravenscroft ustrijelila svog muža, a onda sebe. Najvjerojatnije je bilo, držim, da je to bio dogovor o samoubojstvu, ali se nije moglo utvrditi kako se sve zbilo.

– Čini se da nije bilo sumnje u neki zločin?

– Ne, ne. Kazali su prilično jasno da nije bilo nikakve sumnje u zločin. Mislim, nije bilo nikakvih tragova ni znakova da se tko drugi nalazio blizu njih. Oni su izašli iz kuće na šetnju nakon čaja, kao što su to obično činili. Nisu se vratili na večeru, i sluga je ili drugi netko, možda vrtlar... ne znam tko ... pošao ih je potražiti i našao oboje mrtve. Revolver je ležao kraj mrtvih tijela.

– Revolver je bio njegov, zar ne?

– Oh, da. On je u kući imao dva revolvera. Bivši ih vojnici često imaju, zar ne? Držim, da se osjećaju sigurniji s obzirom na sve što se danas zbiva. Drugi je revolver bio u kući u nekom Pretincu, tako da je on ... pa, vjerojatno je on namjerno ponio sa sobom revolver. Ne mislim da bi bilo moguće da je ona pošla na šetnju s revolverom.

– Ne. Ne, to ne bi bilo tako lako, zar ne?

– Ali ništa nije odavalo da su bili nesretni ili da bi se svađali ili da je bilo kakva razloga s kojeg bi počinili samoubojstvo. Dakako, nikad se ne zna kakve se tužne stvari zbivaju u životima drugih ljudi.

– Ne, ne – odvrati gospođa Oliver. – Nikad se ne zna. To je doista prava istina, Julia. Jeste li vi sebi stvorili neku sliku o tom?

– Pa, uvijek sam razmišljala o tom, moja draga.

– Da – reče gospođa Oliver – čovjek razmišlja.

– Moglo je biti, dakako, da je on, znate, bio bolestan. Mislim, da su mu možda kazali da će umrijeti od raka, ali prema liječničkim nalazima to nije bilo. Bio je prilično zdrav. Mislim, imao je ... držim da je imao ... kako li to nazivaju? ... koronarnu ... To zvuči neobično, ali zapravo je to neka vrst srčanog napadaja. Imao je, ali se oporavio, a ona je bila, recimo, bila je malo nervozna. Uvijek je bila neurotična.

– Da, čini se da se toga sjećam – reče gospođa Oliver. – Ja ih, dakako, nisam dobro poznavala, ali ... – ona iznenada zapita: – Da li je ona u času smrti imala vlasulju na glavi?

– Oh, znate, toga se uistinu ne mogu sjetiti. Ona je uvijek nosila vlasulju. Jednu od onih svojih vlasulja, hoću kazati.

– Čudim se – reče gospođa Oliver. – Nekako mi se čini... ako se tko kani ustrijeliti ili čak ustrijeliti svoga muža... ne vjerujem da će nositi vlasulju, zar ne?

Gospođe su sa zanimanjem raspravljale o tom pitanju.

– Što zapravo mislite, Julia?

– Pa kao što sam kazala, draga, čovjek razmišlja, znate. Govorkalo se, ali uvijek se govorka.

– O njemu ili o njoj?

– Pa govorkalo se da je bila u pitanju neka mlada žena, znate. Da, držim da je radila za njega kao tajnica. On je pisao uspomene o svom službovanju u Indiji ... držim da ih je naručio neki izdavač ... i on joj je diktirao. Ali neki su ljudi govorili ... znate što kadšto kažu, da se on možda ... pa ... nekako spetljao s tom djevojkom. Ona nije bila baš mlada. Bilo joj je više od trideset, nije bila ni posebno zgodna, i ja ne vjerujem ... nije bilo nikakvih skandala u vezi s njom, ni slično, ali ipak, ne zna se. Ljudi su mislili da je on možda ustrijelio svoju ženu, jer je htio ... da, možda se je htio oženiti tom djevojkom. Ali nipošto ne mislim da su ljudi to govorili, a ni ja to nikad nisam vjerovala.

– Što ste mislili?

– Pa, dakako, malo sam razmišljala o njoj.

– Mislite li da su spominjali nekog muškarca?

– Držim da se nešto zbilo u Malaji. Čula sam neku pripovijest o njoj. Da se splela s nekim mladićem, mnogo mlađim od sebe. A njezino se to mužu nije baš svidjelo, i da je izbio neki skandal. Ali, uostalom, to je bilo davno prije, pa ne mislim da se poslije ponovilo što slično.

– Ne držite li da je bilo nekih naklapanja i ovdje, bliže? Nije li bilo nikakvih veza u susjedstvu? Zar nije bilo nikakvih izjava o svađama ili o čemu sličnome?

– Ne, mislim da nije bilo. Ja sam u ono doba čitala sve o tome. Raspravljali smo o tom, dakako, jer se čovjek ne može otresti osjećaja da je ipak moglo nešto biti... da, neka uistinu vrlo tragična ljubavna zgoda u vezi s time.

– Ali mislite da toga nije bilo? Oni su imali djecu, zar ne? Moje kumče, dakako.

– Oh, da, i sina. Mislim da je on bio prilično mlad. Bio je negdje u školi. Djevojci je bilo tek dvanaest godina, ne ... bilo joj je više. Ona je bila u nekoj obitelji u švicarskoj.

– Nije li bilo nikakvih ... nikakvih duševnih poremećaja, mislim, u obitelji?

– Oh, mislite dječaka ... da, možda, dakako. Pripovijedali su vrlo neobične stvari. Da je taj dječak pucao u svog oca ... bilo je to, držim, negdje blizu Newcastlea. Bio je vrlo deprimiran, i najprije se, mislim, tako su kazali, pokušao objesiti kad je bio na sveučilištu, a onda je došao i pucao u svoga oca. Ali nitko nije baš znao zašto. Uostalom, toga uopće nije bilo u Ravenscroftovih. Ne, držim da nije, zapravo sam prilično sigurna. Ne mogu se nekako otresti pomisli ...

– Da, Julia?

– Ne mogu se otresti pomisli da je mogao biti umiješan neki muškarac, znate.

– Mislite da je ona ...?

– Da, dakako ... mislim da je to vjerojatnije, znate. Primjerice, vlasulje.

– Ne razumijem kakve veze imaju s time vlasulje.

– Pa njena želja za uljepšavanjem.

– Njoj je bilo, mislim, trideset i pet godina.

– Više, više. Držim, trideset i šest. I znam da mi je jednoć pokazala vlasulje, i neke su je doista uljepšavale. I dosta se služila šminkom. A sve je počelo, držim, odmah nakon njihova dolaska ovamo. Ona je bila prilično zgodna žena.

– Mislite li da se možda upoznala s kime ... s kojim muškarcem?

– Pa to sam uvijek pomišljala – reče gospođa Carstairs. – Znate, kad se koji muškarac upozna s kakvom djevojkom, ljudi to obično zamijete, jer muškarci ne znaju osobito vješto sakriti svoj trag. Ali žena, to bi moglo biti ... mislim, ako je ona koga upoznala, nitko o tom nije mnogo znao.

– Oh, zar doista mislite tako, Julia?

– Ne, zapravo ne mislim tako – odvrati Julia – jer držim da ljudi uvijek sve doznaju, zar ne? Držim, znate, da zna posluha, ili

vrtlar, ili vozač autobusa. Ili koji susjed. I oni znaju. I govorkaju. Ah ipak, moglo je biti nešto takvo, pa je on to otkrio ...

– Mislite li reći da je zločin počinjen iz ljubomore?

– Držim da jest.

– Mislite, dakle, da je vjerojatnije da je on ustrijelio nju, a onda sebe, negoli da je ona ustrijelila njega, pa onda sebe?

– Da, tako mi se čini, jer držim da se ona htjela riješiti njega... eto, ne mislim da bi oni zajedno pošli u šetnju i da bi ona ponijela u torbici revolver, jer bi i torbica u tom slučaju morala biti mnogo veća. Treba misliti i na praktičnu stranu slučaja.

– Znam – reče gospođa Oliver. – Treba. To je vrlo zanimljivo.

– I vama to mora biti zanimljivo, draga, jer pišete one kriminalističke romane. Zato uistinu očekujem da su u vas bolje ideje. Vi biste morali više znati o tom što se vjerojatno zbilo.

– Ne znam što se moglo dogoditi – odvrati gospođa Oliver – jer, znate, svi oni zločini, o kojima pišem, izmišljeni su. Ono, naime, što želim da se dogodi, uistinu se dogodi u mojim romanima. To nije ono, što se zapravo zbilo ili što se moglo dogoditi. Ja sam, eto, najmanje pozvana da o tome govorim. Mene interesira što vi mislite o tome, jer dobro poznajete ljude, Julia, a i njih ste dobro poznavali. Držim da je ona možda vama nešto kazala ... ili on.

– Da. Da, počekajte časak. Kad ste to kazali, čini se da mi je nešto palo na um.

Gospođa Carstairs se nasloni, odmahnuvši nesigurno glavom, napol sklopi oči i zapadne u neku vrst mrtvila. Gospođa Oliver je šutjela promatrajući je pogledom svojstvenim ženi koja čeka da zakipi voda u loncu.

– Ona je, sjećam se, jednoć nešto kazala, i pitam se što je time htjela reći – počne gospođa Carstairs. – Nešto o počinjanju novoga života ... u svezi, držim, sa svetom Terezom. Svetom Terezom iz Avile.

Gospođa Oliver je pogleda malo se zbunivši.

– Ali kakve veze ima s time sveta Tereza iz Avile?

– Pa zapravo ne znam. Valjda je čitala njezin životopis. Uostalom, kazala je da je divno kako žene doživljuju neku vrst preokreta. Nije to baš izraz, što ga je upotrijebila, ali bilo je nešto slično tome. Znae, kad žene uđu u četrdesetu ili pedesetu, ili po prilici u tu dob, i iznenada zažele početi nanovo živjeti, neki nov život. Tako je bilo s Terezom iz Avile. Ona nije učinila ništa osobito, osim što je bila opatica, i onda je počela reformirati sve samostane i sva se posvetila tome i postala velika svetica.

– Da, ali to nije, čini se, posve isto.

– Ne, nije – odvrati gospođa Carstairs. – Ali žene, znate, govore vrlo besmisleno, kad u starijem dobu misle na ljubavne odnose. Kadšto nije nipošto prekasno.

7.

POVRATAK U DJEČIJU SOBU

Gospođa Oliver prilično neodlučno pogleda tri stepenice i ulazna vrata malene, prilično ruševne kuće u pokrajnjoj ulici. Ispod prozora raslo je cvijeće, uglavnom tulipani.

Gospođa Oliver zastane, otvori mali adresar što ga je držala u ruci, provjeri je li to doista kuća koju je tražila, pa nježno udari alkom na vratima, pošto je pokušala pritisnuti puce električnog zvonca koje se iznutra nije oglasilo, ni inače dalo kakav zvuk. Kako ni sad nije dobila nikakva odgovora, ona ponovno pokuca. Ovaj put razabere iznutra neodređene zvukove. Neko struganje nogama, astmatično disanje i očito nastojanje nečijih ruku da otvore vrata. Uz te je zvukove razabrala nejasni odjek iz poštanske škrinjice.

– Oh, do đavola. Do đavola. Opet su zapela, prokleta bila.

Napokon nastojanje iznutra urodi plodom i vrata se škripajući i uz prilično neodređene zvukove polako otvore. Neka se vrlo stara žena naborana lica, pogrbljena i općenito artritična izgleda zagleda u nju. Posjetiteljica. Lice joj je bilo negostoljubivo. Na njemu nije bilo ni traga strahu, samo nesklonosti prema onome koji je došao i pokucao na vrata Engleskinjine tvrđave. Moglo joj je biti sedamdeset ili osamdeset godina, ali bila je smiona hraniteljica svoga doma.

– Ne znam po što ste došli, te ... – ona umukne. – Gle – reče – gospođica Ariadne. Nije moguće! To je uistinu gospođica Ariadne.

– Držim da ste divni što ste me prepoznali reče gospođa Oliver. – Kako ste, gospođo Matcham?

– Gospođice Ariadne! Tko li bi to pomislio!

Prošlo je, pomisli gospođa Ariadne Oliver, već mnogo vremena, otkako su je oslovljivali kao gospođicu Ariadnu, ali intonacija glasa, premda promukla od godina, dobila je neki prijateljski prizvuk.

– Uđite, moja draga – reče stara gospođa – uđite. Sjajno izgledate, uistinu. Ne znam koliko je prošlo godina otkako sam vas posljednji put vidjela. Barem petnaest.

Prošlo je znatno više od petnaest, ali gospođa Oliver je nije ispravila. Ušla je. Gospođa Matcham joj pruži ruku – drhtavu, nesigurnu ruku. Zatim nespretno zatvori vrata i, stružući nogama i šepajući, uđe u neku malenu sobu što je očito služila za primanje očekivanih i neočekivanih posjetitelja kojima bi gospođa Matcham dopustila da prodru u njen dom. Soba je bila puna fotografija – djece i odraslih. Neke u zgodnim kožnatim okvirima što su se polagano raspadali, ali se još ipak nisu posve raspali. Jedna je fotografija bila u prilično potamnjelom srebrnom okviru, prikazujući neku mladu ženu u kratkoj haljini s perjem na glavi. Dva pomorska časnika, dva gospodina u vojničkim odorama, nekoliko fotografija gole djece ispružene na vunanim pokrivačima. U kutu je stajao divan s dva naslonjača. Gospođa Oliver sjedne u naslonjač, kako joj je bilo ponuđeno. Gospođa Matcham se spusti na divan i prilično mučno namjesti jastuk iza leđa.

– Neobično mi je drago, što vas vidim, moja draga. Pišete li još uvijek one ljupke pripovijesti?

– Da – potvrdi gospođa Oliver, premda malo nesigurno, jer joj nije bilo posve jasno do koje mjere detektivski romani i romani o zločinima i zločincima mogu biti nazivani ljupkim pripovijestima. Ali takav je, pomisli, bio način izražavanja gospođe Matcham.

– Sad sam posve sama – reče gospođa Matcham. – Sjećate li se moje sestre Gracie? Umrla je jesenas. Od raka. Operirali su je, ali bilo je prekasno.

– Oh, zaboga, vrlo mi je žao – promrmlja gospođa Oliver.

Razgovor se desetak minuta nastavi o smrtnim slučajevima posjednih preostalih rođaka gospođe Matcham.

– A vi ste zacijelo dobro? Je li sve u redu? Jeste li udati? Oh, da, sjećam se, vaš je muž umro prošle godine, zar ne? Što vas je dovelo ovamo, u Little Saltem Minor?

– Slučajno sam bila u susjedstvu – odvratila gospođa Oliver – pa kako imam vašu adresu u svom malom adresaru, pomislila sam da vas posjetim i... eto, da vidim kako ste, i sve ostalo.

– Ah! I da se možda porazgovorite o prošlosti. To je uvijek ugodno, zar ne?

– Da, uistinu – reče gospođa Oliver osjetivši olakšanje, što je napomenuta baš ta tema radi koje je više ili manje došla. – Koliko li imate fotografija – doda.

– Ah, imam, sve ovo ovdje. Kad sam, znate, bila u onom domu... smiješna li naziva: »Sretni dom sutona života za starce«, takav mu je nekako bio naziv ... godinu i četvrt sam živjela tamo, dok više nisam mogla sve ono podnijeti, bilo je strahovito, niste smjeli imati nikakvih vlastitih stvari. Sve je, znate, pripadalo onom domu. Ne kažem da nije bilo nikakvih udobnosti, ali, znate, volim imati uza se svoje stvari. Svoje fotografije i svoje pokućstvo. A onda se jednoć pojavila neka ljubazna gospođa, došla je od nekog crkvenog vijeća, nekog društva ili slično, i kazala mi da ima još jedno mjesto u kojem imaju vlastite domove ili slično, u koje možete ponijeti što god vam drago. I kamo svaki dan dolaze ljubazne pomoćnice da vide je li sve u redu. Ah, ovdje mi je vrlo ugodno. Uistinu vrlo ugodno. Sve su moje stvari ovdje.

– Odasvud ponešto – reče gospođa Oliver ogledavši se.

– Da, onaj stol ... bronzani ... poslao mi ga je kapetan Wilson iz Singapura ili iz nekog mjesta slična naziva. A onaj je od benareške bronzine. Lijepo, zar ne? Ova smiješna stvar je pepeljara. Iz Egipta. To je skrabi, ili se tako nekako naziva. Znate. Naziv podsjeća nekako na svrab, ali to nije. Ne, to je neka vrst kukca, a načinjen je od kamena. Kažu da je to dragocjeni kamen. Svijetlomodne boje. Lazi ... lavi ... lazi lapi ili slično.

– Lapis lazuli – reče gospođa Oliver.

– Tako je. Točno. Vrlo zgodno. To je iskopao moj dječak arheolog. On mi je to poslao.

– Sve je to vaša draga prošlost – reče gospođa Oliver.

– Da, sve su to moji dječaci i djevojčice. Neki kao dječica, jedva im je mjesec dana, a neki stariji. Neki su bili moji u Indiji, a neki za mog boravka u Sijamu. Ovo je gospođica Moya u kratkoj haljini. Ah, ona je bila zgodno stvorenje. Rastavila se od dvaju muževa. Da. Neprilike s njegovim lordstvom, to joj je bio prvi, a onda se udala za nekog pjevača i, dakako, ni to nije bilo vrlo sretno. A onda se udala za nekog momka u Califomiji. Imali su jahtu i putovali, držim. Umrkla je prije dvije ili tri godine, bile su joj tek šezdeset i dvije. Jadnica je, znate, umrkla tako mlada.

– Bili ste u različitim dijelovima svijeta, zar ne? – zapita gospođa Oliver. – Indija, Hongkong, onda Egipat, pa Južna Amerika.

– Ah, da, prošla sam mnogo svijeta.

– Sjećam se – reče gospođa Oliver – kad sam bila u Indiji, bili ste u neke činovničke obitelji, zar ne? Neki general. Jesu li to bili... počekajte trenutak, ne mogu se sjetiti imena ... je su li to bili general i lady Ravenscroft?

– Ne, ne, ime je pogrešno. Mislite na doba, kad sam bila u Bamabyjevih. Tako je. Vi ste im došli u posjete. Sjećate li se? Bili ste na nekom putovanju, pa ste došli Bamabyjevima u posjete. Bili ste stari prijatelji. On je bio sudac.

– Ah, da – reče gospođa Oliver. – To je malo teško, čovjek pobrka imena.

– Imali su dvoje drage djece – nastavi gospođa Matcham. – Polazila su, dakako, školu u Engleskoj. Dječak u Harrowu, a djevojčica u Roedeanu, mislim da je bilo tako, a ja sam onda prešla drugoj obitelji. Ah, danas se sve izmijenilo. Nema više toliko dadilja, kao što je nekoć znalo biti. Indijske su dadilje, dakako, znale kadšto biti malo neugodne. S našom sam se vrlo dobro slagala, mislim, dok sam bila u Bamabyjevih. O kome ste to

prije govorili? O Ravenscroftovima? Pa, sjećam ih se. Da ... zaboravila sam naziv mjesta u kojem su boravili. Nije bilo daleko od nas. Obitelji su bile prijateljene, znate. Oh, da, davno je tome, ali sjećam ih se dobro. Ja sam bila u Bamabyjevih, znate. Ostala sam i onda, pošto su djeca pošla u školu, radeći za gospođu Bamaby. Brinula sam se, znate, za njezinu odjeću, krpala sam, i sve ostalo. Oh, da, bila sam tamo kad se zbio onaj strašan slučaj. Ne mislim Bamabyjeve. Mislim Ravenscroftove. Da, nikad to neću zaboraviti. Mislim, ono preslušavanje. Naravno da ja nisam bila u to umiješana, ali već je bilo užasno ono što se zbilo, zar ne?

– Zacijelo je bilo užasno – reče gospođa Oliver.

– Zbilo se to pošto ste se vi vratili u Englesku, držim, mnogo kasnije. Bili su zgodan par. Vrlo zgodan par, i to ih je strašno potreslo.

– Uistinu se sad ne mogu sjetiti – reče gospođa Oliver.

– Znam. Čovjek zaboravlja. Ja ne. Ali kazali su da je ona uvijek bila čudnovata, znate. Još od djetinjstva. Govorili su o nekom davnom slučaju. Izvadila je neko dijete iz kolica i bacila ga u rijeku. Ljubomora, kazali su. Drugi su ljudi rekli da je htjela da dijete, ne čekajući dulje, otputuje u nebo.

– Govorite li to o ... o lady Ravenscroft?

– Ne, dakako, ne. Ah, vi se ne sjećate tako dobro kao ja. Bila je to sestra.

– Njezina sestra?

– Nisam sad sigurna, je li to bila njezina sestra ili njegova. Kazali su da je dugo bila u nekoj vrsti duševne bolnice, znate. Po prilici od svoje jedanaeste ili dvanaeste godine. Tamo su je držali i onda rekli da je opet sve u redu, pa je izišla. I udala se za nekog vojnika. A onda su počele neprilike. I čuli su, držim, da su je opet smjestili u neku bolnicu. Tamo vrlo lijepo postupaju s bolesnicima, znate. Prostorije, lijepe sobe i ostalo. I oni su je posjećivali, držim. Mislim, general ili njegova žena. Djecu su odgajali neki ljudi, držim, jer su se, čini se, bojali za njih. Međutim, kazali su, da se sve napokon dobro svršilo. Ona se

vratila k mužu, a onda je on umro ili tako nešto. Visok tlak, držim, ili srce. Na svaki način, ona se vrlo uzrujala, pa je pošla k svom bratu ili sestri ... ne znam kome ... činilo se da je posve zadovoljna, i tako, i vrlo je voljela svoju djecu. Držim da nije bilo dječaka. Bio je u školi. Bila je samo djevojčica, i još jedna djevojčica koja je došla to popodne poigrati se s njom. Ah, sad se više ne mogu sjetiti pojedinosti. Davno je tome. Mnogo se govorkalo o tome. Neki su kazali, znate, da to nije bila ona. Držali su da je to učinila indijska dadilja, ali dadilja ih je voljela, i bila je vrlo, vrlo uzrujana. Ona ih je htjela odvesti iz one kuće. Kazala je da su tamo u opasnosti i slično. Ali, dakako, drugi nisu vjerovali u to, a onda se ono zbilom, i držim da su mislili da je to moralo biti... ne mogu se sad sjetiti kako su to nazvali. Na svaki način, tako je bilo.

– A što se zbilom sa sestrom, generalovom ili gospođinom?

– Pa, držim, znate, da su je odveli k liječniku i na kraju, vjerujem, smjestili su je u neku bolnicu i vratili su se u Englesku. Ne znam jesu li je smjestili u onu istu bolnicu, u kojoj je bila prije, ali negdje gdje su je dobro njegovali. Imali su, mislim, mnogo novaca, znate. Suprugova je obitelj imala mnogo novaca. Možda su je opet izliječili. Ali, eto, nisam o tom razmišljala već godinama. Dok niste vi došli i počeli ispitivati o generalu i lady Ravenscroft. Htjela bih znati, gdje su sad oni. Zacijelo su se već davno povukli u mirovinu.

– Pa sve je to bilo prilično tužno – odvrati gospođa Oliver. – Možda ste čitali o tom u novinama.

– Što bih čitala?

– Kako su oni kupili neku kuću u Engleskoj i onda...

– Ah, sad se sjećam. Sjećam se da sam o tom nešto čitala u novinama. Da, i kao da mi se onda ime Ravenscroft činilo poznato. Pali su s neke klisure, zar ne? Nešto slično.

– Da – odvrati gospođa Oliver. – Nešto slično.

– Ah, draga, baš je lijepo što ste došli. Dopustite da vam donesem šalicu čaja.

– Uistinu – reče gospođa Oliver – ne bih čaja. Doista, ne.

– Dakako, popit ćete malo čaja. Ako vam je pravo, hajdemo u kuhinju. Sad najviše vremena, naime, provodim tamo. Lakše mi je. Ali posjetioce vodim uvijek u ovu sobu, jer se ponosim, znate, svojim stvarima. Ponosim se njima, kao i svom ovom djecom i ostalim.

– Držim – reče gospođa Oliver – da ste sretni, sjećajući se sve te djece.

– Da. Sjećam se vas kao djevojčice, voljeli ste slušati priče, što bih vam ih kazivala. Bila je neka priča o tigu, sjećam se, i o majmunima ... o majmunima na stablu ...

– Da – reče gospođa Oliver. – Sjećam se. Već je tome vrlo davno.

Ona se sjeti sebe kao djevojčice od šest ili sedam godina, u cipelama s pucetima, prilično visokima, na nekoj cesti u Engleskoj, pa onda neke priče iz Indije i Egipta, i neke dadilje. Dadilja je bila gospođa Matcham. Ona se ogleda po sobi, izlazeći za svojom gostoprirkom. Pogleda slike djevojčica, dječaka, djece i različitih odraslih ljudi, odjevenih uglavnom u najbolju odjeću – slike u zgodnim okvirima, jer oni nisu zaboravili svoje dadilje. Vjerojatno zahvaljujući njima i njihovu novcu, dadilja je u starosti živjela prilično udobno. Gospođa Oliver iznenada osjeti želju da zaplače. To je bilo toliko u neskladu s njezinom prirodom da je morala upotrijebiti svu snagu volje da se suzdrži od plača. Ona pođe za gospođom Matcham u kuhinju. Tamo joj preda dar što joj ga je donijela.

– Oh, nije moguće! limenka čaja Tophole Thathams. To je uvijek bio moj najdraži čaj. Kako li ste to samo upamtili. Danas ga jedva mogu gdje dobiti. A ovo su moji najdraži čajni kolačići. Pa vi ni na što ne zaboravljate! Kako li su vas oni nazivali... ona dva dječaka, što bi dolazila na igranje... jedan vas je nazivao gospođa slonica, a drugi gospođa labudica. Onaj koji vas je nazivao gospođa slonica običavao je jahati na vašim plećima, dok ste se vi,

hodajući na sve četiri, pravili kao da rilom sakupljate predmete po podu.

– Vi mnoge stvari ne zaboravljate, zar ne? – reče gospođa Oliver.

– Ah – odvrati gospođa Matcham – slonovi ne zaboravljaju. To je stara izreka.

8.

GOSPOĐA OLIVER NA POSLU

Gospođa Oliver uđe u prostorije dobro opskrbljene ljekarne Williams i Bamet, koja je prodavala i raznovrsna kozmetička sredstva. Ona zastane kraj police s različitim vrstima sredstava protiv kurjih očiju, polagano prođe kraj hrpe gumenih spužva, neodlučno se uputi prema tezgi za izdavanje lijekova na recepte, a onda prošeta kraj lijepe izložbe proizvoda za njegu ljepote izrađenih u laboratorijama Elizabeth Arden, Helene Rubinstein, Maxa Factora i drugih dobročinitelja žena.

Napokon se zaustavi pred nekom prilično nezgrapnom djevojkom od kojih trideset i pet godina i zatraži neki ruž za usne, a onda iznenađeno klikne:

– Gle, Marlene ... vi ste Marlene, zar ne?

– Oh, tome se nipošto ne bih nadala! Gospođo Oliver! Drago mi je što vas vidim. Nije li to divno? Sve će se djevojke neobično uzбудiti kad im ispriповjedim da ste bili ovdje.

– Nije potrebno da im kažete – reče gospođa Oliver.

– Oh, da znaju, sigurna sam da bi donijele svoje autogramske knjige!

Meni bi bilo draže kad to ne bi učinile – reče gospođa Oliver.

– Kako ste, Marlene?

– Oh, živi se, živi se – odvrati Marlene.

– Nisam znala da još radite ovdje.

– Pa ovo mjesto nije ništa lošije od drugog kojeg, rekla bih, a postupaju, znate, sa mnom vrlo dobro. Prošle su mi godine povisili plaću, te sad uglavnom vodim ovaj odjel kozmetike.

– A vaša majka? Je li zdrava?

– Oh, da. Mama će se radovati kad čuje da sam vas srela.

– Stanuje li ona još u istoj kući u... u onoj ulici iza bolnice?

– Oh, da, još smo tamo. Tata nije baš zdrav. Neko je vrijeme bio u bolnici, ali mama je doista dobro. Oh ona će se radovati kad čuje da sam vas srela. Ostajete li možda ovdje?

– Ne – odvrati gospođa Oliver. – Zapravo sam samo na prolazu. Bila sam u posjetu nekoj staroj prijateljici, pa... – ona pogleda na svoj ručni sat. – Je li sad vaša majka kod kuće, Marlene? Mogla bih je na čas posjetiti. Malo se porazgovoriti prije nego što odem dalje.

– Oh, da, pođite k njoj – reče Marlene.

– Ona će se vrlo obradovati. Meni je žao što sad ne mogu poći s vama, ali mislim... pa, ne bi bilo osobito zgodno. Znate, ne mogu otići barem još sat i pol.

– Oh, onda možda drugi put – reče gospođa Oliver. – Ipak, ne sjećam se dobro ... je li ono kuća broj sedamnaest ili ima neki naziv?

– Nazivaju je Laurel Cottage.

– Oh, da, dakako. Glupa li sam. Dobro, drago mi je što sam vas srela.

Ona brzo iziđe noseći u torbici nepotrebni ruž za usne i odveze se svojim automobilom niz glavnu ulicu Chipping Bartrama te, provezavši se kraj neke garaže i bolničke zgrade, skrene u prilično usku ulicu u kojoj su s obje strane bile nanizane prilično zgodne kućice.

Pred Laurel Cottageom iziđe iz automobila. Neka mršava, energična žena sijede kose, pedesetih godina, otvori vrata. Na licu joj se odmah odrazi iznenađenje.

– Zaboga, to ste vi, gospođo Oliver. Ah, gle! Nisam vas doista vidjela već godinama.

– Oh, da, vrlo dugo.

– Izvolite ući. Uđite. Smijem li vam skuhati šalicu dobra čaja?

– Radije ne – odvrati gospođa Oliver – jer sam već popila čaj s nekom prijateljicom, a moram se i vratiti u London. Slučajno sam ušla u ljekarnu da nešto kupim i tamo sam zatekla Marlene.

– Da, tamo ima vrlo dobro namještenje. Vrlo je cijene. Kažu da je vrlo poduzetna.

– Gle, to je vrlo lijepo. A kako ste vi, gospođo Buckle? Izgledate vrlo dobro. Jedva da ste ostarjeli, otkako sam vas vidjela posljednji put.

– Oh, ne bih kazala baš tako. Sijeda kosa, a i smršavjela sam.

– Danas je, čini se, dan susreta s mnogim bivšim prijateljicama – reče gospođa Oliver ulazeći u kuću, a zatim u maleni prenatrpani salon. – Ne znam sjećate li se gospođe Carstairs ... gospođe Julije Carstairs?

– Oh, dakako, sjećam se. Da, prilično dobro. Ona je zacijelo dobro.

– Oh, da, uistinu je dobro. Razgovarale smo starim danima, znate. Zapravo smo razgovarale o onoj tragediji što se zbila. Ja sam u ono doba bila u Americi, pa nisam o tom mnogo znala. O Ravenscroftovima.

– Oh, toga se dobro sjećam.

– Vi ste radili u njih neko vrijeme, zar ne, gospođo Buckle?

– Da. Po tri prijepodneva u tjednu. Bili su vrlo zgodni ljudi. Znate, prava vojnička gospođa gospodin, kako bismo rekli. Stara Škola.

– Bio je to vrlo tragičan događaj.

– Da, uistinu.

– Jeste li u ono doba još radili u njih?

– Ne. Zapravo sam prekinula tamo raditi. K meni se doselila moja stara tetka Emma, a ona je bila gotovo slijepa i bolešljiva, pa više nisam imala vremena raditi za druge. Ali radila sam u njih gotovo mjesec ili dva prije onog događaja.

– Čini se da je ono bio strahovit slučaj – reče gospođa Oliver.

– Čula sam da su ljudi držali da je ono bilo dogovoreno samoubojstvo.

– Ne vjerujem – odvrati gospođa Buckle. – Sigurna sam da oni nipošto nisu zajedno počinili samoubojstvo. Ljudi u tom dobu! I

tako su lijepo zajedno živjeli. Dakako, oni nisu baš dugo boravili ovdje.

– Ne, držim da nisu – reče gospođa Oliver. – živjeli su negdje blizu Boumemoutha, pošto su se vratili u Englesku, zar ne?

– Da, ali im se činilo da je to malo predaleko od Londona, pa su se zato preselili u Chipping Bartram. Kuća im je bila vrlo zgodna, a i vrt.

– Jesu li oboje bili dobra zdravlja u doba, kad ste radili u njih?

– Pa, kao većina ljudi, i oni su osjećali teret godina. General je patio od neke vrsti srčanih smetnja, ili je prebolio lagani napadaj. Nešto takvo, znate. Uzimao je pilule, znate, i od vremena do vremena se ležeći odmarao.

– A gospođa Ravenscroft?

– Pa, čini se, da je njoj nedostajao boravak u inozemstvu, znate. Oni nisu ovdje poznavali baš mnogo ljudi, premda su bili u vezi s više obitelji, dakako, istog društvenog sloja. Ali, mislim, da to nije bilo kao u Indiji i onakvim mjestima. Znate, tamo gdje ima služinčadi u izobilju. Pa veselo društvo i slično.

– Mislite li da joj je nedostajao veseli društveni život?

– Pa, to ne znam tačno.

– Netko mi je kazao da je ona nosila vlasulju.

– Oh, imala je nekoliko vlasulja – odvrati gospođa Buckle malo se nasmiješivši. – Vrlo otmenih i vrlo skupih. Ona bi, znate, od vremena do vremena poslala po jednu u London i tamo bi je ponovno uredili i vratili. Bilo ih je svih vrsti. Jedna je bila, znate, od kestenjave kose, a jedna protkana sijedim vlasima. S tom je vlasuljom uistinu bila vrlo zgodna. A dvije... te nisu bile baš tako upadljive, ali su bile zgodne ... znate... kad bi za lošeg vremena, pred kišu, trebalo što staviti na glavu. Ona je mnogo polagala na vanjštinu, znate, i trošila mnogo novaca za odjeću.

– Što je po vašem mišljenju bio uzrok tragediji? – zapita gospođa Oliver. – Znate, nisam u ono vrijeme bila ovdje, i nisam se sastajala s prijateljicama, jer sam bila u Americi, pa nisam o tom ništa čula, a Čovjek ne voli ispitivati ili pisati pisma o takvim

stvarima. Držim da je zacijelo bio neki razlog. Mislim, koliko sam Čula, da su se poslužili revolverom generala Ravenscrofta.

– Oh, da, on ih je u kući imao dva, jer, kako je govorio, bez njih nijedna kuća nije sigurna. Možda je bio u pravu, znate. Koliko znam, nisu doduše imali nikakvih neprilika. Neko je popodne došao na vrata neki prilično neugodni momak. Meni se na prvi pogled nije svidio. Htio je razgovarati s generalom. Kazao je da je bio u generalovoj pukovnici, kad je još bio mladić. General ga je nešto zapitao i držim da mu nije povjerovao ... držim da nije bio posve siguran. Otjerao ga je.

– Mislite li, dakle, da je ono učinio netko izvana?

– Pa mislim da je tako moralo biti, jer ne vidim da je moglo biti drukčije. Upamtite, meni se nije osobito svidio čovjek koji im je uređivao vrt;. Nije bio baš na dobru glasu i mislim da je u mladosti bio nekoliko puta osuđivan na zatvor. Ali, dakako, general je povjerovao njegovim preporukama, i valjda mu je htio pružiti priliku.

– Smatrate li, dakle, da ih je mogao ubiti taj vrtljar?

– Pa ja... uvijek sam tako mislila. Možda, međutim, nisam u pravu. Ali meni se ne čini... mislim, ljudi koji su kazali da je bilo nekih skandala, ili nešto u vezi s njom ili s njim, i da je ili on ustrijelio nju ili ona njega... sve je to, rekla bih, besmislica. Ne, zacijelo je to učinio neki stranac. Netko od onih ljudi ... premda to onda nije bilo ovako kao što je danas, jer to je bilo, znate, prije nego što su ljudi prihvatili sve one nasilne ideje, što li sve nećete danas naći u novinama! Mladići, zapravo još dječaci, koji uživaju drogu i bjesno jure naokolo, strijeljaju ljude ni za što, pozivaju djevojke na piće i onda ih prate kući, a sutradan ljudi nađu njihove lešine u kojem jarku. Krađu djecu iz kolica, vode djevojke na ples i ubijaju ih ili dave vodeći ih kući. Čini se da to nitko ne može spriječiti. A ipak, ono je bio zgodan par, general i njegova žena, pošli su na večernju šetnju i eto, oboje su našli prostrijeljenih glava.

– Prostrijeljenih glava?

– Pa sad se ne sjećam točno i, dakako, ja ih nisam vidjela. Ali ipak, pošli su na šetnju, kao obično.

– A nisu li njih dvoje bili u svađi?

– Kadšto su se znali porječkati, ali tko se ne porječka?

– Nije li bilo riječi o kakvu prijatelju ili prijateljici?

Ako u ljudi te dobi možete upotrijebiti ove izraze, oh, mislim, da se nešto govorkalo o tom, ali sve je to bila glupost. Ništa takvo. Ljudi rado pričaju o takvim stvarima.

– Možda je tko od njih bio ... bolestan.

– Lady Ravenscroft je jedanput ili dvaput bila u Londonu kod liječnika zbog nečega i gotovo mislim da je bila u bolnici ili je kanila poći u bolnicu radi neke operacije, premda mi ona nije nikad kazala radi čega. Ali držim da su je izliječili ... u bolnici je bila kratko vrijeme. Nisu je operirali, držim. A pošto se vratila, činila se mnogo mlađa. Uostalom, često je odlazila na njegu lica i, znate, bila je vrlo zgodna s onim kovrčavim vlasuljama. Kao da je počela živjeti novim životom.

– A general Ravenscroft?

– On je bio vrlo zgodan gospodin, i nikad nisam ništa čula ni doznala o nekom skandalu, te držim da toga nije ni bilo. Ljudi naklapaju svašta, ali oni baš žele kazati nešto kad se zbije kakva tragedija, čini mi se da je on dobio u Indiji neki udarac po glavi, ili slično. Imala sam nekog strica ili prastrica, znate, koji je jednoć pao s konja. Udario je glavom o top ili o nešto slično i otad je postao čudan. Sve je bilo u redu kojih šest mjeseci, a onda su ga morali smjestiti u neku bolnicu, jer je neprestano želio ubiti svoju ženu. Kazao je da ga ona progoni i sljedi te da je špijun neke druge države. Ah, teško je kazati što se zbiva ili što se može dogoditi u nekoj obitelji.

– Ipak, nipošto ne mislite, zar ne, da je bilo istine u nekim pričama o njima, što sam ih čula, o tolikoj nepodnošljivosti da bi jedno ustrijelilo drugo, a onda sebe?

– Oh, ne, ne mislim.

– Jesu li u ono doba bila kod kuće njena djeca?

– Ne. Gospođica ... hm ... oh, kako li joj je bilo ime, Rose? Ne. Penelope?

– Celia – reče gospođa Oliver. – Ona je moje kumče.

– Oh, dakako. Da, sad se sjećam. Sjećam se da ste jednoć došli i povelili je sa sobom. Ona je bila vatrena djevojka, u neku ruku prilično zlobna, ali je, držim, vrlo voljela oca i majku. Ne, ona je bila u nekoj školi u švicarskoj, kad se ono zbilo, i to mi je drago, jer bi za nju bio strahoviti udarac da je bila kod kuće i vidjela ih.

– Bio je i neki dječak, zar ne?

– Oh, da. Mladi gospodin Edward. Otac je bio, držim, malo zabrinut za nj. Činilo se kao da nije volio oca.

– Pa u tome nema ništa. Dječaci kadšto, držim, dođu u to razdoblje života. Je li on bio vrlo privržen majci?

– Pa ona se, držim, malo previše brinula oko njega i to mu se činilo mrsko. Znači, dječaci ne vole da se majka previše uznemiruje zbog njih, da im govori neka uzmu topliju majku ili navuku neki debeli pulover. Ocu se nije svidjela njegova duga kosa. Oni, doduše, nisu puštali onaku dugu kosu kao što je nose danas, ali to je bio početak, ako razumijete što hoću kazati.

– Ali dječak nije bio kod kuće u doba tragedije?

– Nije.

– Držim da je to za nj bio priličan udarac.

– Zacijelo je bio. Dakako, ja u ono doba više nisam dolazila u onu kuću, pa nisam čula mnogo. Ako me baš pitate, meni se nije svidio vrtlar. Kako li mu je bilo ime... mislim Fred. Fred Wizell. Ili nekako slično, čini mi se da je on... pa, da je malo varao, ili tome slično, i da je general to otkrio i htio ga otpustiti iz službe... u tom slučaju ne bih oklijevala da posumnjam u nj.

– Da je ustrijelio muža i ženu?

– Pa kad promislim, vjerojatnije bi bilo da je ustrijelio samo generala. Da je onda, pošto je ustrijelio generala, naišla žena, on bi zacijelo ustrijelio i nju. Takve slučajeve možemo naći u knjigama.

– Da – reče zamišljeno gospođa Oliver – u knjigama možemo svašta pročitati.

– Onda je tamo bio kućni učitelj. Meni se nije osobito svidio.

– Kakav učitelj?

– Pa učitelj koji je prije poučavao dječaka. Znae, on nije mogao položiti neki ispit u školi ili slično... u osnovnoj školi, ili tako nešto. Zato su mu uzeli kućnog učitelja. Bio je tamo, mislim godinu dana. Lady Ravenscroft ga je vrlo voljela. Ona je, znate, bila glazbena, a takav je bio i taj učitelj. Držim da mu je ime bilo gospodin Edmunds. Prilično beznačajan mladić, tako se meni činilo, a mislim da general Ravenscroft nije osobito mario za nj.

– Ali zato je marila gospođa Ravenscroft, zar ne?

– Oh, oni su, držim, imali mnogo zajedničko. I mislim da je zapravo njega izabrala ona, a ne general. On je bio vrlo uljudan i ljubazan sa svakim, i sve to ...

– A je li i prema ... kako li mu je bilo ime?

– Edwardu? Oh, da, on ga je, mislim, volio. Zapravo, bio je malo preblag prema njemu, mislim. Gotovo ga je obožavao. Na svaki način ne treba vjerovati da je u obitelji bilo skandala, ni da je ona imala s kime odnos, ni da ga je imao general Ravenscroft s onom ružnom djevojkom što mu je sređivala materijal u registre. Ne. Tko je god bio onaj opaki ubojica, zacijelo je to bio netko izvan kuće. Policija nije našla nikoga, u blizini nije bio zamijećen nikakav automobil, ništa nisu otkrili u vezi s time i nisu se pomaknuli s mjesta. Ipak, mislim, trebalo je potražiti nekoga koga su oni upoznali u Malaji ili u inozemstvu ili gdje drugdje, ili čak u Boumemouthu, pošto su se onamo doselili. Tko zna.

– Što je vaš muž držao o tome? – zapita gospođa Oliver. – On zacijelo nije o njima znao toliko koliko ste vi znali, ali je mogao dosta čuti.

– Oh, on je čuo mnoga naklapanja, dakako. Navečer u gostionici »George i zastava«, znate. Ljudi su svašta govorkali. Kazali su da se ona opijala, i da su iz kuće znali iznositi škrinje praznih boca. To je bila, ja to dobro znam, posvemašnja neistina. I da ju je kadšto posjećivao neki sinovac. Da je on imao neke nepravilike s policijom, ali ne mislim da je u tome bilo išta istinito.

Ni policija nije mislila tako. Uostalom, sve se to nije zbilo u ono doba.

– Zar u ono doba uistinu nije nitko stanovao u onoj kući, osim generala i lady Ravenscroft?

– Pa ona je, lady Ravenscroft, imala neku sestru koja je kadšto znala doći u posjete. Bila je to neka polusestra, držim. Nešto takvo. Bila je prilično slična gospođi Ravenscroft, ali nije bila osobito zgodna, a rekla bih da je bila godinu ili dvije starija. Izazivala je među njima neprilike, kad bi došla u posjete. Tako mi se uvijek činilo. Ona je voljela praviti zbrku, ako znate što hoću kazati. Jednostavno je govorila ono čime bi ih uznemirila.

– Je li lady Ravenscroft voljela nju?

– Kad me baš pitate, držim da je nije voljela. Mislim da je ta sestra, više ili manje, kadšto dolazila nepozvana, ali držim da ju je ona nastojala podnositi. General ju je prilično volio, jer je dobro igrala karte. Ona je s njim igrala šah i drugo, a on je uživao u tome. I u neku je ruku ona bila zabavna. Ime joj je bilo gospođa Jerry-boy ili slično. Bila je, mislim, udovica. Pozajmljivala je, mislim, od njih i novac.

– Je li se svidjela vama?

– Pa, oprostite što ću reći, gospođo, nije, meni se nije svidjela. Nisam je nipošto voljela. Držala sam je smutljivicom, znate. Ali nje nije bilo u kući dosta dugo prije tragedije. Doista se ne sjećam kakva je ona bila. Imala je sina, koji je jedanput ili dvaput došao s njom. Ni on mi se nije baš svidio. Bio je, znate, podmukao.

– Da – reče gospođa Oliver. – Držim da nitko neće nikad doznati istinu. Sad više neće. Nakon toliko vremena. Prije nekoliko sam dana srela svoje kumče.

– Doista, gospođo! Htjela bih nešto znati o gospođici Celiji. Kako je ona? U redu?

– Da. Čini se da je posve u redu. Mislim da se kani udati. Na svaki način, ima ...

– Ima li stalnog momka? – zapita gospođa Buckle. – Ah, to je dobro. Ne udajemo se sve baš za prvoga na kojega nađemo. Barem ne u devet slučajeva od deset.

– Jeste li upoznali neku gospođu Burton-Cox? – zapita gospođa Oliver.

– Burton-Cox? Ime mi se čini poznato. Ne, mislim da nisam. Zar je ona stanovala ovdje, ili boravila u njih, ili slično? Ne, ne sjećam se. Ipak sam čula to ime. Neki stari prijatelj generala Ravenscrofta, mislim, s kojim se upoznao u Indiji. Ali ne znam – ona odmahne glavom.

– Ah – reče gospođa Oliver. – Ne mogu dulje ostati i razgovarati s vama. Bilo mi je drago što sam vidjela vas i Marlene.

9.

REZULTATI LOVA NA SLONOVE

– Nazvala vas je gospođa Oliver – reče sluga Herculea Poirota George.

– Ah, da, George. A što je kazala?

– Pitala je da li bi vas mogla navečer posjetiti, sir, poslije večere.

– To bi bilo odlično – reče Poirot. – Odlično. Ovo je bio zamoran dan. Bit će ugodno razgovarati s gospođom Oliver. Ona je uvijek zabavna, bez obzira na njene osobito neobične romane. Je li napomenula što o slonovima?

– O slonovima, sir? Ne, držim da nije.

– Ah. Onda se, čini se, možda razočarala u slonovima.

George prilično sumnjičavo pogleda svoga gospodara. Bilo je trenutaka kad nije mogao razumijeti Poirotove napomene.

– Nazovite je – reče Hercule Poirot. – Kažite joj da će mi biti drago da je primim.

George iziđe da izvrši nalog, te vrativši se reče da će gospođa Oliver doći 15 minuta prije 9.

– Kava – reče Poirot. – Pripremite kavu sitne kolačiće, čini mi se da sam ih nedavno naručio u Fortnuma i Masona.

– A piće, sir?

– Ne, držim da ne. Ja ću popiti koji Sirop de Cassis.

– Dobro, sir.

Gospođa je Oliver stigla točno. Poirot je pozdravi vrlo radosno.

– Kako ste, *chère madame*?

– Izmorena – odvratila gospođa Oliver.

Ona se spusti u naslonjač što joj ga je primakao Poirot.

– Posve iscrpena.

– Ah. *Qui va à la chasse ...* oh, ne mogu se sjetiti te izreke.

– Ja je se sjećam – reče gospođa Oliver. – Naučila sam je u djetinjstvu. »*Qui va à la chasse, perd sa place.*«

– To se, držim, ne može primijeniti na lov u koji ste pošli. Govorim o traženju slonova, osim ako to nije samo figura u govoru.

– Nipošto – odgovori gospođa Oliver. – Bjesno sam tragala za slonovima. Svagdje. Potrošila sam prilične količine benzina, vozila se vlakovima, pisala pisma, slala brzojave... ne biste vjerovali koliko je to zamorno.

– Onda se odmorite. Izvolite malo kave?

– Dobro, jake, crne kave ... da, molim. Baš to mi treba.

– Jeste li, ako smijem zapitati, došli do kakvih rezultata?

– Rezultata ima dosta – odvratila gospođa Oliver. – Neprilika je što ne znam jesu li od kakve koristi. Valjda ste doznali kakve činjenice.

– Ne. Zapravo nisam. Doznala sam ono što su ljudi tvrdili da su činjenice, ali vrlo sumnjam da to nipošto nisu činjenice.

– Dakle, naklapanje?

– Ne. Bilo je to ono što sam kazala da će biti. Sjećanje. Mnogi ljudi se sjećaju. Neprilika je što se oni sjećaju, ali se ničega ne sjećaju baš točno.

– Ali to je ipak bilo ono što biste mogli nazvati rezultatima. Zar ne?

– A što ste vi postigli? – zapitala gospođa Oliver.

– Vi ste uvijek tako strogi, gospođo, – reče Poirot. – Vi biste htjeli da trčim naokolo, da i ja nešto učinim.

– Jeste li, dakle, trčali?

– Nisam trčao, ali sam obavio nekoliko razgovora s ljudima iz moje struke.

– To zvuči mnogo mirnije od moga posla – reče gospođa Oliver. – Oh, kava je dobra. Uistinu je jaka. Zacijelo ne pretpostavljate koliko sam umorna. I zbunjena.

– Hajdete, hajdete. Nadajmo se najboljem. Vi ste nešto postigli. Držim da ste postigli nešto.

– Čula sam mnogo različitih mišljenja i priča. Ne znam što je od svega toga istina.

– Možda nije istina, ali može ipak biti od koristi – reče Poirot.

– Znae što sam htjela kazati – odvrati gospođa Oliver – i baš to mislim. Mislim ono što sam mislila, kad sam došla k vama. Kad se ljudi čega sjećaju i o tom govore ... mislim da se to često zapravo nije zbilo, već da oni drže da se dogodilo.

– Ali oni moraju na nečemu temeljiti svoje mišljenje – reče Poirot.

– Donijela sam cjelokupni popis – reče gospođa Oliver. – Ne moram pripovijedati potankosti o tom kamo sam pošla i što sam kazala ili zašto, pošla sam promišljeno ... eto, u potragu za obavijestima što ih možda ne bismo mogli dobiti od bilo koga u ovoj zemlji. Ali sve obavijesti potječu od ljudi koji su nešto znali o Ravenscroftovima, čak ako ih i nisu poznavali osobito dobro.

– Mislite li reći i obavijesti iz inozemstva?

– Mnogo ih je bilo i iz inozemstva. Neki su ih poznavali prilično slabo ili su o njima čuli od tetaka ili bratića koji su ih poznvali u davno doba.

– I sve što ste zabilježili bila je nečija priča... koja se odnosila na tragediju ili na te ljude?

– Tako je – reče gospođa Oliver. – Ispričovjedit ću vam sve ukratko, ako vam je pravo.

– Da. Izvolite uzeti koji kolačić.

– Hvala – odvrati gospođa Oliver. Ona uzme slatki i naoko prilično tvrdi kolačić i snažno zagriže u nj. – Slatkiši – reče – tako sam uvijek smatrala, uistinu obnavljaju životnu snagu. Eto, dakle, prilično mnogo mišljenja. Svako je obično počelo riječima: »Oh,

da, dakako!« »Tužna li je bila cijela ta priča!« »Dakako, mislim da svatko zna što se doista zbilo.« I tako.

– Da.

– Ti su ljudi mislili da znaju što se zbilo. Ali to nije bilo baš tako. Bilo je to ono što im je netko ispriповjedio, ili što su čuli od prijatelja ili posluge ili rođaka, ili sličnih ljudi. Mišljenja su, dakako, onakva kakva možete i zamisliti. Prvo: da je general Ravenscroft pisao uspomene iz svog indijskog doba i da je u njega radila kao tajnica neka mlada žena, kojoj je diktirao i koja je za nj pisala na stroju i pomagala mu... da je to bila neka zgodna djevojka i da je zacijelo nešto bilo među njima. Prema mišljenju nekih, on je ustrijelio ženu da bi se mogao oženiti tom djevojkom, i pošto ju je ustrijelio, odmah je zaprepašteno razabrao što je učinio, pa je ustrijelio sebe ...

– Točno – reče Poirot. – Romantično objašnjenje.

– Drugo je bilo mišljenje da je bio u pitanju neki kućni učitelj njihova sina, koji je zbog bolesti izostao za šest mjeseci iz osnovne škole, ili nešto slično ... neki zgodni mladić.

– Ah, da. I žena se zaljubila u toga mladića. Možda je s njim bila u ljubavnim odnosima?

– Tako je – odvrati gospođa Oliver. – Nikakvih dokaza. Opet samo romantično mišljenje.

– I onda?

– Držim da je stvar u tome da je general vjerovatno ustrijelio svoju ženu, a onda obuzet grižnjom savjesti ustrijelio sebe. Ima još jedna priča: da je general imao ljubavni odnos i da je to otkrila njegova žena, pa je ona ustrijelila njega, a onda sebe. Priče su se svaki put samo neznatno razlikovalo. A nitko uistinu nije znao ništa. Mislim da je to uvijek bila slična priča. Da je, naime general možda imao nešto s nekom djevojkom ili s više njih, ili s kojom udanom ženom, ili je pak žena bila s nekim u ljubavnim odnosima. U svakoj je priči bilo takvih razlika. Ništa određeno, nikakvih dokaza. Sve puko naklapanje prije dvanaest ili trinaest godina, što su ga ljudi dosad već prilično zaboravili. Ali sjećaju ga

se toliko da mogu napomenuti koje ime umjereno pogrešno ispriповjediti ono što se zbilo. Neki je srditi vrtlar radio tamo, zatim neka draga starija kuharica, prilično slijepa i nagluha, ali nitko, čini se, ne sumnja da bi ona bila u kakvoj vezi sa svim time. I tako dalje. Zabilježila sam sva imena i mogućnosti. Neka su imena pogrešna, a neka točna. Sve je vrlo teško. Njegova je žena, držim, kratko vrijeme bila bolesna. Razboljela se, mislim, od neke groznice. Očito joj je poispadalo mnogo kose, jer je kupila četiri vlasulje. Barem četiri su vlasulje nađene među njenim stvarima.

– Da. I ja sam tako čuo – reče Poirot.

– Od koga ste to čuli?

– Od nekog prijatelja u policiji. On je pregledao izvješća o istrazi i popise predmeta nađenih u kući. Četiri vlasulje. Htio bih znati što vi o tome mislite, gospođo. Držite li da su četiri vlasulje nekako neobična količina?

– Zapravo mislim tako – odvrati gospođa Oliver. – Imala sam tetku koja je nosila vlasulju, a imala je i jednu dodatnu vlasulju, ali ona bi jednu poslala na uređivanje i nosila onu drugu. Nipošto nisam čula da bi tko imao četiri vlasulje.

Gospođa Oliver izvadi iz torbice malenu bilježnicu, prolista stranicama tražeći zabilješke.

– Gospođa Carstairs, sedamdeset i sedam joj je godina i prilično ishlapjela. Navodim njene riječi: »Sjećam se prilično dobro Ravenscroftovih. Da, da, vrlo zgodan bračni par. Mislim da je to vrlo žalosno. Da. Bio je rak!« Pitala sam koje je od njih dvoje imalo rak – nastavi gospođa Oliver – ali gospođa Carstairs je to prilično zaboravila. Kazala je da misli da je žena pošla u London i konzultirala nekog liječnika, da su je operirali, a onda se vratila kući i osjećala se vrlo loše, pa se njen suprug zbog toga vrlo uzrujao. I zato je, dakako, ustrijelio nju i sebe.

– Je li to njena teorija ili to ona baš zna?

– Držim da je to puka teorija. Koliko sam mogla razbrati u toku svojih istraživanja – reče gospođa Oliver osobito naglasivši posljednju riječ – kad tko čuje da su se njegovi prijatelji, koje nije

poznavao osobito dobro, iznenada razboljeti ili konzultirati liječnika, odmah pomisli da je riječ o raku. A tako, držim, pomisle i sami bolesnici. Neka druga ... ne mogu pročitati njeno ime, zaboravila sam, držim da počinje sa T ... kazala je da je suprug imao rak. Bio je vrlo nesretan, a nesretna je bila i njegova žena. oni su se o svemu porazgovorili, i kako ne mogu podnijeti ni pomisao na sve to, pa su odlučili počinuti samoubojstvo.

– Tužno i romantično – reče Poirot.

– Da, ne mislim da je doista bilo tako – nastavi gospođa Oliver. – To je nezgodno, zar ne? Mislim, naime, da se ljudi sjećaju premnogih zgoda, a zapravo se čini da su većinu izmislili sami.

Oni su izmislili rješenje nečega što su znali – reče Poirot. – To znači, znaju da je netko pošao u London da, recimo, konzultira liječnika ili da je netko bio dva ili tri mjeseca u bolnici. To je činjenica koju oni znaju.

– Da – odvrati gospođa Oliver – i onda razgovarajući o tom nakon dugog vremena nalaze rješenje što su ga sami stvorili. To baš nije od velike pomoći, zar ne?

– Može biti od pomoći – reče Poirot. – Vi ste prilično u pravu, znate, o onome što ste mi kazali.

– O slonovima? – zapita gospođa Oliver nekako sumnjičavo.

– O slonovima – odvrati Poirot. – Važno je znati određene činjenice što se skrivaju u ljudskom pamćenju, premda oni možda ne znaju točno kakve su one bile, zašto se što zbilom i što je tome prethodilo. Ali oni bi mogli nešto znati što mi ne znamo i što ne možemo inače doznati. Takve su, dakle, uspomene dovele do teorija ... do teorija o nevjemosti, o bolesti, o dogovorenom samoubojstvu, o ljubomori, čuli ste mišljenja o svemu tome. Daljnje bi istraživanje trebalo usmjeriti na to jesu li ta mišljenja donekle vjerojatna.

– Ljudi rado govore o prošlosti – reče gospođa Oliver. – Radije govore o prošlosti nego o onom što se zbilom sad ili lani. To ih vraća u vlastitu prošlost. Pripovjedat će vam, dakako, najprije o

mnogim drugim ljudima o kojima ne žele doznati ništa, a onda o onom što su drugi ljudi, kojih se sjećaju, znali o nekome koga oni nisu poznavali, ali su čili o njemu. Tako sam, znate, o generalu i lady Ravenscroft, kao da su bili u nekom dalekom srodstvu. Kao da su rođaci – reče ona. – Znate, bratići u prvom koljenu, bratići u drugom koljenu, i tuko dalje. Ipak ne mislim da sam uistinu bila od osobite pomoći.

– No smijete tuko misliti – reče Poirot. – Prilično sam siguran da ćete u svojoj zgodnoj malenoj grimiznoj bilježnici otkriti nešto što je u vezi s tom davnom tragedijom. Znam po onome što sam istražio u službenim izvješćima o te dvije smrti da je sve još ostulo nerazjašnjeno. Naime, s gledišta policije. Oni su bili bračni par, voljeli se, nije bilo nikakva osobito zanimljiva govorkanja o njima ni naklapania o nekim seksualnim neprilikama, nije bila otkrivena nikakva bolest koja bi bila povod da se koje od njih ubije. No govorim samo o doba, razumijete, što je neposredno prethodilo tragediji. Ali što je bilo prije, mnogo prije?

– Znam što mislite kuzati – odvrati gospođa Oliver. – I o tome sam nešto doznala od neke stare dudilje. Od stare dudilje kojoj je sad ... ne znam, moglo bi joj biti stotinu godinu, ali ona drži da joj je samo osamdesetak. Sjećam je se iz djetinstva. Ni onda nije bila vrlo mlada. Pripovijedala mi je o ljudima koji su služili u Indiji, Egiptu, Sijamu i Honkongu i drugdje.

– Jeste li doznali što zanimljivo?

– Da – odgovori gospođa Oliver – pripovijedala mi je o nekoj tragediji. Činilo se da je bila malo nesigurna, da nije znala posve točno što se zbilo. Nisam sigurna da je to u ikakvoj svezi s Ravenscroftovima, možda je bila riječ o nekim drugim ljudima tamo, jer se ona nije sjećala dobro prezimena i ostaloga. Riječ je bila o nekom slučaju duševne bolesti u nekoj obitelji. O nekoj šurjakinji. O sestri nekog generala ili sestri žene toga generala. O nekom tko je godinama bio u bolnici za duševne bolesti. I razabrala sam da je ta žena ubila vlastitu djecu ili ih davno prije

pokušala ubiti, a onda je bila, držeći da je izliječena, uvjetno puštena iz bolnice, ili tako nekako, i došla u Egipat ili Indiju ili nekamo drugamo. Došla je k onim ljudima. A onda se, čini se, zbila neka druga tragedija, opet, držim, u vezi s djecom ili nešto slično. Na svaki način nešto što su zabušili. Ali meni nije bilo jasno. Mislim, da li je to bio neki slučaj duševne bolesti u toj obitelji, bilo u obitelji gospođe Ravenscroft ili u obitelji generala Ravenscrofta. Držim da to nije morala biti baš sestra. Mogla je biti koja sestrična ili slično. Ali... čini mi se da bi to bilo moguće istražiti.

– Da – reče Poirot – to je uvijek moguće, kadšto se nešto može godinama tajiti, a onda izroni iz daleke prošlosti na javu. To je onako, kako mi je netko kazao. *Stari grijesi bacaju duge sjene.*

– Čini mi se – odvrati gospođa Oliver – da nije vjerojatno da se stara dadilja Matcham dobro sjeća ili čak da nije riječ o ljudima kojima se to, po njenom mišljenju, zbililo. Ali to se možda uklapa u ono, što me je na književnom objedu zapitala ona odvratna žena.

– Mislite li da je ona htjela doznati...

– Da. Ona je htjela da doznam od kćeri, od svoga kumčeta, da li je njezina majka ubila njezina oca ili je li otac ubio njezinu majku.

– I mislila je da bi to djevojka mogla znati?

– Pa, prilično je vjerojatno da bi to djevojka mogla znati. Mislim kazati, ne u ono doba ... možda su joj zatajili... ali ona je mogla doznati nešto i zaželjeti da dozna više, da dozna u kakvim su okolnostima oni živjeli i tko je koga ubio, premda to ona vjerojatno nije nikad napomenula ni kazala, ni o tome ikome ispričovjeda.

– I kažete da je ona žena ... ona gospođa ...

– Da. Zaboravila sam joj ime. Gospođa Burton i još nekako. Nekako tako. Kazala je nešto o svom sinu i toj njegovoj prijateljici, i da se oni kane vjenčati. Razumijem posve dobro što biste htjeli doznati ... jesu li njezina majka ili otac imali u obitelji kakve zločince rođake ... ili luđake. Ona je vjerojatno mislila da

bi, ako je majka ubila oca, bilo vrlo nerazumno da je dječak uzme za ženu, dok bi je vjerojatno manje smetalo ako je otac ubio majku – reče gospođa Oliver.

– Smatrate li da ona misli da je ta sklonost nasljedna po ženskoj lozi?

– Ona nije baš vrlo pametna žena. Voli se nametati – reče gospođa Oliver. – Misli da zna mnogo, ali nije tako. Vjerujem da biste i vi tako mislili o njoj da ste žena.

– Zanimljivo stanovište, ali je moguće – odgovori Poirot. – Da, razumijem. – On uzdahne. – Ipak još treba mnogo učiniti.

– Evo još jednog gledišta. Ista stvar, samo iz druge ruke, ako razumijete što mislim kazati. Netko je rekao: »Ravenscroftovi? Nije li to onaj bračni par što je posvojio neko dijete? Onda, čini se, pošto je sve bilo uređeno, oni su strahovito zavoljeli to dijete ... voljeli su ga neobično... jedno im je dijete, mislim, umrlo u Indiji, ali oni su u svakom slučaju posvojili to dijete, a onda ga je majka opet htjela oduzeti, oni su morali pokrenuti sudski postupak, i slično. A sud im je dosudio dijete, ali majka ga je pokušala oteti.«

– Ima jednostavnijih podataka – reče Poirot – u vašem izvješću, podataka koji mi se više sviđaju.

– Na primjer?

– Vlasulje. Četiri vlasulje.

– Da – reče gospođa Oliver – pomislila sam da vas je to zainteresiralo, ali ne znam zašto. Ne čini mi se da to išta znači. Indijska pripovijest govori samo o nekoj duševnoj bolesnici. O duševnoj bolesnici koja je smještena u neki dom ili bolnicu, jer je ubila svoju djecu ili neko tuđe dijete s nekog posve nejasnog razloga, posve besmiselnog. Ne razumijem kako bi to natjeralo generala i lady Ravenscroft da se ubiju. Osim ako su bili umiješani u to – reče Poirot.

– Mislite li kazati da je general Ravenscroft možda ubio koga, kojeg dječaka ... možda nezakonito dijete svoje žene ili svoje? Ne, mislim da pomalo zapadamo u melodramatsko razmišljanje. Ili je ona možda ubila muževljevo dijete ili svoje.

– A ipak – reče Poirot – ljudi su obično onakvi kakvi se čini da jesu.

– Što mislite kazati?

– Oni su, čini se, bili nježni par... bračni par koji je živio sretno, bez razmirica, čini se da nije bilo nikakvih bolesti, osim one napomene o nekoj operaciji, o nekome koji je pošao u London da konzultira medicinskog stručnjaka o mogućnosti raka, leukemiji ili sličnoj bolesti, o budućnosti koja ih je možda čekala. A ipak se nekako čini da nismo otkrili ništa što bi bilo moguće ili čak vjerojatno. O eventualnom boravku nekoga u kući u ono doba, policija, moji prijatelji, da tako kažem, koji su u ono doba vodili istragu, kažu da nisu doznali ništa, što bi uistinu ukazivalo na to. Ono dvoje nije iz nekog razloga htjelo živjeti. Zašto?

– Poznavala sam neki bračni par – reče gospođa Oliver – za rata ... za drugog rata, držim ... oni su mislili da će se Nijemci iskrcati u Engleskoj, pa su odlučili ubiti se, ako se to dogodi. Držim da je to bilo vrlo glupo. Kazali su da bi bilo nemoguće dalje živjeti. Meni se to ipak čini glupo. Treba imati hrabrosti živjeti u različitim prilikama. Mislim kazati, svojom smrću nećemo nikome učiniti ništa dobro. Htjela bih znati...

– Što biste htjeli znati?

– Kazavši to, iznenada sam se zapitala je li smrt generala i lady Ravenscroft kome donijela išta dobro.

– Mislite: da li je tko od njih naslijedio novaca?

– Da. Pa ne baš tako određeno. Možda je tko stekao bolju priliku da uspije u životu. Možda je u njihovu životu bilo nešto što nisu htjeli da doznaju njihova djeca ni tko drugi.

Poirot uzdahne.

– Neprilika je – reče – što tako često razmišljate o tome što se moglo dogoditi, što je moglo biti. Ali tako potičete moje zamisli. Moguće ideje. Kad bi to bile i vjerojatne ideje. Zašto? Zašto je smrt ono dvoje bila nužna? Zašto ... oni nisu patili, nisu bili bolesni, nisu bili neobično nesretni prema onom što razabirem.

Zašto su onda jednog lijepog dana navečer pošli na šetnju do klisure, povevši sa sobom psa ...

– Kakve veze ima s time pas? – zapita gospoda Oliver.

– Pa na časak sam se nešto zapitao. Jesu li oni povelili psa ili je pas pošao za njima? Što je bilo sa psom?

– Držim da je to onakvo pitanje kao ono o vlasuljama – odvrati gospoda Oliver. – Još nešto, što ne možete objasniti i što naoko nema smisla. Jedan je moj slon kazao da je pas obožavao gospodu Ravenscroft, ah drugi je rekao da ju je pas ugrizao.

– Uvijek se vraćamo na isto – reče Poirot. – Treba doznati više. – On uzdahne. – Treba doznati više o tim ljudima, a kako možete upoznati ljude od kojih vas dijeli ponor godina?

– Pa vi ste to uradili jedanput ili dvaput, zar niste? – zapita gospoda Oliver. – Riječ je bila o nekom slikaru, držim, koji je bio ustrijeljen ili otrovan. Bilo je to u nekoj tvrđavi kraj mora ili slično. Otkrili ste tko je to učinio, premda niste ništa znali o tim ljudima.

– Ne, o tim ljudima nisam znao ništa, ali sam o njima sve doznao od drugih ljudi koji su bili prisutni.

– Pa to kušam učiniti i ja – reče gospoda Oliver. – Samo ne mogu prići dovoljno blizu. Ne mogu naći nikoga tko doista nešto zna, tko je uistinu bio prisutan. Zar doista držite da bismo se trebali okaniti toga?

– Čini mi se da bi to bilo vrlo razumno – odvrati Poirot – ali ima u čovjeku nešto što mu ne dopušta da bude razuman. To je želja za otkrivanjem. Mene sad zanima taj bračni par s dvoje lijepe djece. Držim da su djeca uistinu zgodna.

– Ne poznajem dječaka – odgovori gospoda Oliver. – Mislim da ga nikad nisam vidjela, želite li upoznati moje kumče? Mogla bih vam je poslati ako želite.

– Da, rado bih je upoznao, volio bih se s njom sresti. Možda ona neće htjeti doći k meni u posjete, ali mogao bih je ipak vidjeti. Mislim da bi to bilo zanimljivo. I htio bih upoznati još nekoga.

– Oh! Koga?

– Onu ženu sa sastanka. Onu nametljivu ženu. Vašu nametljivu prijateljicu.

– Ona mi nije prijateljica – usprotivi se gospođa Oliver. – Ona je jednostavno došla i sa mnom se upustila u razgovor, to je sve.

– Možete li ponovno uspostaviti vezu s njom?

– Oh, da, prilično lako. Držim da bi ona vjerojatno zagrizla.

– Htio bih je upoznati. Htio bih doznati zašto ona želi ono znati.

– Da. Mislim da bi to moglo biti od koristi. Uostalom – gospođa Oliver uzdahne – meni će biti drago da se odmorim od slonova. Dadilja... znate, ona stara dadilja o kojoj sam govorila... napomenula je slonove, i kako slonovi ne zaboravljaju. Ta me je glupa izreka počela progoniti. Ah, da, vi biste morali potražiti slonove. Sad je na vama red.

– A vi?

– Ja ću možda potražiti labudove.

– *Mon dieu*, odakle sad labudovi?

– Sjetila sam se iznenada, na što me je podsjetila dadilja. Kako sam se znala igrati s malenim dječacima i kako me je jedan nazivao gospođom slonicom, a drugi gospođom labudicom. Kao gospođa labudica gradila sam se da plivam po podu. Kao gospođa slonica dopuštala sam im da jašu na meni. Eto, sve to ipak nema nikakve veze s labudovima.

– To je dobro – reče Pirot. – I slonovi su posve dovoljni.

10.

DESMOND

Dva dana poslije Hercule Poirot, ispijajući svoju jutarnju čokoladu, čitao je neko pismo što ga je našao u svojoj jutarnjoj pošti. Čitao ga je po drugi put. Rukopis je bio umjereno dobar, premda je jedva odavao žig zrelosti.

Dragi monsieur Poirot!

Bojim se da će vam se ovo moje pismo učiniti malo neobično, ali vjerujem da će biti od koristi, ako spomenem jednu vašu prijateljicu. Kušao sam doći s njom u vezu i zamoliti je da mi pomogne da vas mogu posjetiti, ali nje očito nema kod kuće. Njezina tajnica – riječ je naime o spisateljici gospođi Ariadni Oliver – njezina je tajnica, čini se, napomenula nešto o tom da je ona pošla na neki safari u Istočnu Afriku. Ako je tako, ne vjerujem da će se uskoro vratiti. Ali ja sam siguran da bi mi ona pomogla. Doista bih se vrlo rado sastao s vama. Nužno mi treba savjet.

Gospođa Oliver se, koliko znam, upoznala s mojom majkom, susrevši je na nekom književnom objedu. Bio bih vam vrlo zahvalan kad biste odredili dan u koji bih vas mogao posjetiti toću se prilagoditi svakom vašem prijedlogu. Ne znam hoće li biti od ikakve pomoći ako kažem da je tajnica gospode Oliver napomenula riječ »slonovi«. Držim da je to u nekoj svezi s putovanjem gospođe Oliver u Istočnu Afriku. Tajnica je izustila tu riječ kao da je to neka vrst lozinke. Ja to zapravo ne razumijem, ali možda ćete vi razumjeti. Vrlo sam zabrinut i nemiram, i bio bih vam vrlo zahvalan kad biste me mogli primiti.

Vaš odani

Desmond Burton-Cox

– *Nom d'un petit bonhomme*¹! – promrmlja Hercule Poirot.

– Izvolite, sir? – zapita George.

– Puki usklik – odvrati Hercule Poirot. – Ima stvari kojih se, prodrijevši jednom u naš život, ne možemo lako riješiti. U mene su to, čini se, slonovi.

On ustane od stola, pozove svoju pouzdanu tajnicu gospođicu Lemon, preda joj pismo Desmonda Coxa i zamoli je neka zakaže sastanak s piscem toga pisma.

– Sad nisam osobito zauzet – reče. – Kako bi bilo sutra?

Gospođica Lemon ga podsjeti da već ima ugovorena dva sastanka, ali da ima ipak dovoljno slobodna vremena kako bi ugovorila taj sastanak po njegovoj želji.

– Hoće li biti riječ o zoološkom vrtu? – zapita ona.

– To baš neće – odvrati Poirot. – Ne, ne spominjite slonove u svom pismu. To bi bilo odviše. Slonovi su velike životinje. One zaklanjaju dobar dio obzorja. Da. Ostavimo se slonova. Oni će se, vjerojatno, ipak pojaviti u toku razgovora s Desmondom Burton-Coxom.

– Gospodin Desmond Burton-Cox – najavi George, uvevši očekivanog gosta.

Poirot ustane i zastane kraj kamina. Stajao je šuteći trenutak ili dva, onda krene prema gostu, stvarajući o njemu svoje mišljenje. Nekako nervozan, energičan mladić. Prilično prirodan, pomisli Poirot. Malo zbunjen, ali se trudi da to skrije. Pruživši ruku, mladić zapita:

– Gospodin Hercule Poirot?

– Tako je – odvrati Poirot. – A vama je ime Desmond Burton-Cox. Izvolite sjesti i kažite kako bih vam mogao pomoći, odnosno razloge zbog kojih ste došli k meni.

– Sve će to biti prilično teško objasniti – reče Desmond Burton-Cox.

¹ Ime malog čoveka

– Mnoge je stvari teško objasniti – odgovori Hercule Poirot – ali imamo dovoljno vremena. Sjednite.

Desmond je prilično sumnjičavo gledao u lik pred sobom. Uistinu, vrlo smiješan čovjek, pomisli. Jajolika glava, veliki brkovi. Nije baš osobito impozantan. Zapravo nije onakav kakvim ga je držao.

– Vi ste ... vi ste detektiv, zar ne? – zapita. – Mislim kazati ... bavite se otkrivanjem. Ljudi dolaze k vama da biste otkrili ili da vas zamole da što otkrijete.

– Da – odvrati Poirot – to je jedan od mojih životnih zadataka.

– Ne vjerujem da znate radi čega sam došao ili da znate mnogo o meni.

– Znam nešto malo – reče Poirot.

– Mislite li kazati da vam je gospođa Oliver, vaša prijateljica gospođa Oliver nešto ispriповjerala o meni?

– Ona mi je rekla da je razgovarala sa svojim kumčetom, s gospođicom Celijom Ravenscroft. Je li tako?

– Da. Da, Celija mi je to rekla. Da li ta gospođa Oliver... poznaje moju majku... mislim, poznaje je dobro?

– Ne. Držim da se njih dvije ne poznaju dobro. Prema riječima gospođe Oliver, one su se srele nedavno na nekom književnom objedu i izmijenile nekoliko riječi. Vaša je majka, koliko znam, nešto zahtijevala od gospođe Oliver.

– Ona to nije smjela učiniti – reče mladić.

Njegove se obrve, namrštivši se, spustiše nad nos. Činilo se da je srdit, srdit ... gotovo spreman na osvetu.

– Doista – reče. – Majka je ... hoću reći ...

– Razumijem – prekine ga Poirot. – Ona je možda previše zabrinuta, možda je uvijek bila takva. Majke uvijek čine ono što bi djeci bilo draže da ne čine. Je li tako?

– Prilično ste u pravu. Ali moja se majka... mislim, miješa u ono što je se uistinu ne tiče.

– Vi i Celia Ravonscott ste, kako sam čuo, u prisnom prijateljstvu. Gospođa Oliver je čula od vaše majke da je riječ o braku. Možda u bliskoj budućnosti.

– Da, ali moja majka doista ne bi trebala pitati i brinuti se za ono što ... pa, što je se nipošto ne tiče.

– Ali majke su takve – reče Poirot. Malo se nasmiješi dodavši:
– Jeste li možda osobito privrženi svojoj majci?

– Ne bih baš tako kazao – odvrati Desmond. – Ne, to uistinu ne bih kazao. Znete... pa bolje je da vam otvoreno kažem, ona zapravo i nije moja majka.

– Oh, doista. To nisam znao.

– Ja sam posvojče – reče Desmond. – Ona je imala sina. Umro je kao maleni dječak. A onda je zaželjela posvojiti neko dijete, pa je posvojila mene i odgojila me kao svog sina. Uvijek govori o meni kao o svom sinu, i misli o meni kao o svom sinu, ali ja zapravo nisam njezin sin. Nipošto nismo slični jedno drugome. Pa ni ne mislimo jednako.

– Posve razumljivo – reče Poirot.

– Još vam nisam kazao – nastavi Desmond – što vas hoću zamoliti.

– Želite da nešto učinim, da nešto otkrijem, što će u izvjesnom smislu dati odgovor na ono pitanje?

– Držim da je tako. Ne znam koliko o ... pa, o toj cijeloj neprilici.

– Znam malo – odgovori Poirot. – Ne znam mnogo o vama ni o gospođici Ravenscroft, koju još nisam upoznao. Rado bih je upoznao.

– Da, dakako, već sam razmišljao o tom ne bih li je poveo sa sobom, ali sam pomislio da će biti bolje da se najprije sam porazgovaram s vama.

– Pa to je, čini se, prilično razumno – reče Poirot. – Jeste li zbog čega nezadovoljni? Zabrinuti? Imate li kakve neprilike?

– Zapravo nemam. Ne. Ne, ne bi smjelo biti nikakvih neprilika. Ni nema ih. Ono što se zbilo, dogodilo se prije mnogo

godina, kad je Celia bila još dijete ili barem učenica. I zbila se tragedija kakva se i inače zna dogoditi... pa, svaki dan, u svako doba. Dvoje ljudi, znate, koji su se vrlo uzrjali, pa su počinili samoubojstvo. Bila je to neka vrsta dogovorenog samoubojstva. Nitko nije o tom znao baš mnogo, ni o razlogu, ni sličnom. Ali, uostalom, dogodilo se, i nitko uistinu nema prava da zbog toga muči djecu tih ljudi. Hoću kazati, dovoljno je da znaju činjenice, držim. A to se nipošto ne tiče moje majke.

– Prolazeći kroz život – reče Poirot – sve češće otkrivamo da ima ljudi koji se zanimaju za ono što ih se nipošto ne tiče. Čak ih ima više koji se radije zanimaju za tuđe poslove, negoli za svoje.

– Ali sve je to prošlo. Nitko o tome ne zna mnogo ili ne zna ništa. A, vidite, moja majka ispituje. Ona želi doznati nešto, i ona se dohvatila Celije. Ona je Celiju dovela u stanje, u kojem ona doista ne zna bi li se udala za me ili ne.

– A vi? Zna li vi, želite li se još oženiti njom?

– Da, znam dakako. Ja se hoću oženiti njom. Posve sam odlučio oženiti se njom. Ali ona je zbunjena. Ona želi nešto doznati. Želi doznati zašto se sve ono dogodilo, i misli ... siguran sam da nije u pravu ... misli da moja majka nešto zna o tome. Da je nešto o tome čula.

– Suosjećam s vama – reče Poirot – ali mi se čini da nema nikakva razloga zbog kojeg se ne biste vjenčali kad ste razboriti ljudi i ako se želite vjenčati. Mogu reći du sam na svoj zahtjev dobio neke obavijesti o toj tužnoj tragediji. Kao što kažete, slučaj se zbio prije mnogo godina. Nije bio posve objašnjen. Nikad nije bio objašnjen. Ali čovjek ne može u životu dobiti objašnjenja za sve tužne slučajeve što se dogode.

– Bilo je to dogovoreno samoubojstvo – ponovi mladiž, – Drugo nije moglo biti. Ali ...

– Želite doznati razlog. Je li tako?

– Da, jest, tako je. Celia je zabrinuta zbog toga, a zbog nje sam zabrinut i ja. Dakako da je zabrinuta i moja majka, premda se to nje, kako sam kazao, nipošto ne tiče. Držim da nitko nije kriv.

Mislim reći da nije bilo nikakvih pomagača, ni slično. Neprilika je, dakako, u tome, što ništa ne znamo. Eto, mislim, ne znamo, jer nismo bili tamo.

– Niste li poznavali generala i ludy Ravenscroft, ili Celiju?

– Celiju poznajem više ili manje cijelog života. Znete, ljudi kojima sam dolazio za vrljeme praznika i njezini roditelji bili su susjedi, dok smo još bili vrlo mladi. Znete ... djeca. I uvijek smo se voljeli i dobro se slagali, i tako. A onda, dakako, prošlo je mnogo vremena. Celiju nisam vidio mnogo godina. Njezini su roditelji, znate, bili u Malaji, a tako i moji. Držim da su se tamo sreli... mislim reći, moj otac i majka. Uostalom, meni je umro otac. Ali držim da je moja majka u Indiji čula neke stvari i sad se sjetila toga i počela razmišljati o tom, i sebi nešto ... nešto zamišljati, što ne može biti istinito. Ali ona je zbog toga počela napadati Celiju, želim doznati što se uistinu zbilo. Celia želi doznati što se zapravo zbilo. Što se dogodilo. I zašto? I kako? A ne samo glupe priče.

– Da – reče Poirot – možda nije neprirodno što to želite oboje. Celia, kako mislim, još više od vas. Ona je više zbunjena od vas. Ali, ako smijem kazati, zar je sve to doista važno? Zašto je to sad važno, u sadašnjosti. Djevojka, kojom se želite oženiti, djevojka koja se želi udati za vas ... što se vas tiče ta prošlost? Zar je važno jesu li se njeni roditelji ubili dogovorno ili su poginuli u zrakoplovnoj nesreći, ili je jedno od njih ubijeno nesretnim slučajem, a drugo onda počinilo samoubojstvo? Je li bio u pitanju neki ljubavni odnos koji je izazvao nesreću?

– Da – odvrati Desmond Burton-Cox – da, držim da je to što kažete razumno i posve točno, ali... eto, stvari su se razvile tako da treba udovoljiti Celijinoj želji. Ona je ... ona je osoba koja je zabrinuta, premda o tom ne govori mnogo.

– Niste li pomislili – reče Hercule Poirot – da će možda biti vrlo teško, ako ne i nemoguće, otkriti što se doista zbilo?

– Mislite li reći, koje je od njih ubilo drugo, ili zašto, ili koje je od njih dvoje pucalo u drugo, a onda u sebe? Ne, osim... osim ako je bilo kakva razloga.

– Da, ali i taj se razlog zbio u prošlosti, pa zašto bi sad bio važan?

– Ne mora biti važan ... nije važan, osim što se moja majka umiješala, što čeprka po tome. Inače ne bi bilo važno. Držim da Celia nije o tom nikad mnogo razmišljala. Vjerojatno zato što je u doba te tragedije bila u školi u švicarskoj i što joj nitko nije o tom mnogo kazao, a, dakako, kad nam je petnaestak godina ili još manje, jednostavno uzimamo sve onako kako se dogodi, osobito ako nas se zapravo ne tiče izravno.

– Ne mislite li, dakle, da možda zahtijevate što nemoguće?

– Želim da vi sve otkrijete – odgovori Desmond. – Možda to ne možete otkriti, ili ne želite ...

– Nema nikakva razloga da se ne bih prihvatio toga – reče Poirot. – Zapravo u svakoga ima izvjesne radoznalosti, rekao bih. Tragedije, slučajevi, što izazivaju tugu, iznenađenje, zaprepaštenje, bolest ... to su ljudske tragedije, ljudski slučajevi, pa je prirodno da se čovjek zainteresira za njih, da želi sve doznati o njima, želim, međutim, reći, je li mudro ili nužno kopati po tome?

– Možda nije – odvrati Desmond – ali znate ...

– I također – reče Poirot prekinuvši ga – ne slažete li se sa mnom da je prilično nemoguće išta učiniti nakon toliko vremena?

– Ne – odgovori Desmond – u tome se ne slažem s vama. Držim da je to prilično moguće.

– Vrlo zanimljivo – reče Poirot. – Zašto držite da bi to bilo prilično moguće?

– Jer ...

– Što? Zacijelo imate neki razlog.

– Mislim da ima ljudi koji to znaju. Držim da ima ljudi koji bi vam mogli ispričovjediti, ako su voljni to učiniti. Možda ljudi koji

to ne bi htjeli kazati meni, koji to ne bi željeli ispriповјediti Celiji, ali vi biste mogli sve doznati od njih.

– To je zanimljivo – reče Poirot.

– Slučaj se zbio – nastavi Desmond. – Slučaj se dogodio u prošlosti. Ja... ja sam nešto načuo o tome. Riječ je bila o nekoj duševnoj bolesti. Netko ... ne znam točno tko, držim da je to možda bila lady Ravenscroft... držim da je ona godinama bila u nekoj bolnici za duševne bolesti. Prilično dugo. Zbila se neka nesreća, kad je ona još bila prilično mlada. Neko je dijete umrlo ili se unesrećilo. Nešto takva... da, ona je u neku ruku bila u to umiješana.

– Držim da to ne tvrdite po vlastitom znanju, zar ne?

– Ne. To mi je kazala majka. Ona je nešto načula. Čula je to, mislim u Indiji. Naklapanje drugih ljudi. Zna, oni su se tamo sastajali, ti ljudi, a žene su naklapale ... sve činovničke žene, takozvane mem-sahib. Razovarale su o stvarima koje nisu morale biti istinite.

– A vi biste biste željeli doznati jesu li bile istinite ili ne?

– Da, ali ja to ne mogu sam otkriti. Ne mogu to učiniti sad, jer je prošlo mnogo vremena, a ni ne znam koga bi pitao. Ne znam kome bi pošao, ali dotle dok uistinu ne otkrijem što se zbio i zašto ...

– Želite, dakle, kazati – reče Poirot – barem mi se čini da sam u pravu, ili je to moja puka pretpostavka ... da se Celia Ravenscrof ne želi udati za vas dok ne bude posve sigurna da nije od svoje majke naslijedila neku duševnu manu, zar ne?

– Držim da je to ono što je ona po prilci zamislila. I, rekao bih, moja majka. Mislim da baš to vjeruje moja majka. Ne mislim da ima ikakva razloga da to vjeruju, osim ako uzmemo u obzir odvratnu zlobu i naklapanje i slično.

– Neće biti osobito lako to istražiti – reče Poirot.

– Neće, ali mnogo sam čuo o vama. Kažu da ste vrio vješti u otkrivanju onoga što se dogodilo. Da ispitujete ljude i da ih znate navesti vam sve ispriповјede.

– Koga predlažete da ispitam ili pitam? Kad ste napomenuli Indiju, vjerujem da niste mslili ljude indijske narodnosti. Govorili ste o ženama koje ste nazvali men-sahib, o doba u koje su u Indiji postojale engleske državne službe. Govorili ste o Englezima i o naklapanju u nekom tamošnjem engleskom društvu.

– Zapravo nisam mislio da bi to sad bilo od neke koristi. Tko je god govorkao, tko je god pripovijedao ... mislim da su ti ljudi sve već zaboravili, da su oni vjerojatno i umrli. Možda da je moja majka štošta i krivo razumjela, možda je čula nešto i sama još štošta izmislila.

– A ipak držite da bih ja mogao ...

– Ne mislim reći da bih htio da otputujete u Indiju i da tamo ispitujete ljude. Mislim da tamo nema više nikoga od njih.

– Ne možete mi, dakle, spomenuti nikakvih imena?

– Ne imena onih ljudi – odvrati Desmond.

– Ali ipak koje ime?

– Pa reći ću vam što mislim. Mislim da postoje dvije osobe koje bi mogle znati što se zbilo i zašto. One su, naime, znate, bile tamo. One bi morale znati, doista bi morale znati.

– Zar ne želite sami poći k njima?

– Pa, mogao bih. Trebalo bi, ali ne mislim, znate, da bi one... ne znam. Ne bih htio pitati ono što bih zapravo želio pitati. Ne mislim da bi to bilo pravo Celiji. To su vrlo ljubazne osobe, i one bi morale znati zašto. One nisu zlobne, nisu naklapale o onome i one bi mogle pomoći. One bi mogle sve popraviti, ili barem pokušati, kad bi samo mogle. Oh, ja govorim sve tako nejasno

– Ne – reče Poirot – govorite vrlo dobro i mene to zanima, nadam se da govorite posve određeno. Kažite mi, slaže li se Celija s vama?

– O tom joj nisam govorio mnogo. Ona je, znate, vrlo voljela Maddy i Zelie.

– Maddy i Zeilie?

– Oh, da, to su njihova imena. Oh, moram vam objasniti. Dosad nisam bio osobito jasan. Kad je Celia, znate, bila još dijete

... u doba kad sam je upoznao, kako sam kazao, kad smo stanovali u susjedstvu u Engleskoj ... u njih je bila neka Francuskinja... takve djevojke danas nazivaju au pair, ali onda su ih nazivali odgojiteljicama. Znae, u njih je bila francuska odgojiteljica. Mademoiseile. I znate, ona je bila vrlo ljubazna. Igrala se sa svom djecom, a Celia ju je skraćeno nazivala Maddy ... i cijela ju je obitelj nazivala Maddy.

– Ah, da. Madmoiselle.

– Da, znate, kako je ona Francuskinja, mislim ... mislim da će možda vama ispriповjediti sve što zna o onome što drugome ne bi kazala.

– Ah. A ono drugo ime što ste ga napomenuli?

– Zelic. Djevojka iste vrsti, znate, madmoiselle. Maddy je bila tamo, čini mi se dvije ili tri godine, a onda se, poslije, vratila u Francusku, ili možda u švicarsku, pa je došla ona druga. Bila je mlađa od Maddy i nismo je nazivali Maddy. Celia ju je zvala Zelic. Cijela ju je obitelj nazivala Zelic. Bila je vrlo mlada, lijepa vrlo zabavna. Svima nam je bila strahovito draga. Igrala se s nama, različite igre, i svi smo je voljeli. I obitelj. I generalu Ravenscroftu se vrlo sviđala. Znali su zajedno igrati piket, znate, drugo.

– A lady Ravenscroft?

– Oh, i ona je voljela Zelic, a Zelic joj je bila odana. Zato se ona ponovno vratila.

– Vratila?

– Da, kad se lady Ravenscroft razboljela i pošla u bolnicu, Zelic se vratila i bila joj je neke vrsti družbenice, te se brinula za nju. Ne znam, ali vjerujem, gotovo sam sigura da je ona bila tamo kad se ono zbilo ... ona tragedija. I tako, eto, ona će znati ... što se uistinu dogodilo.

– A znate li njenu adresu? Znae li gdje je ona sad?

– Da. Znam gdje je. Imam njezinu adresu. Imam obje adrese. Pomislio sam da ćete je htjeti posjetiti, ili čak obje. Znani da zahtijevam mnogo ... – on umukne.

- Poirot ga je promatrao nekoliko minuta. Onda reče:
- Da, to je mogućnost ... zacijelo ... jedna mogućnost.

DRUGA KNJIGA

DUGE SJENE

VIŠI NADZORNIK GARROWAY I POIROT USPOREĐUJU BILJEŠKE

Viši nadzornik Garroway pogleda Poirota preko stola. Oči su mu zatreptale. George kraj njega položi na stol whisky i vodu. Primaknuvši se Poirotu, postavi na stol čašu napunjenu tamnogrimiznom tekućinom.

– Kakav je to napitak? – zapita zainteresirano viši nadzornik Garroway.

– Sirup od crnih ribiza.

– Da, da – reče viši nadzornik Garroway – ukusi su različiti. Što li mi je to pripovijedao Spence? Kazao mi je da pijete nešto što nazivaju tisane, zar ne? Što je to? Neka vrst blagog francuskog napitka, ili nešto slično?

– Ne – odvrati Poirot – to je vrst čaja, korisno sredstvo protiv groznice.

– Ah, neka vrst lijeka. – On otpije gutljaj iz svoje čaše. – Dobro – reče – u zdravlje samoubojstva!

– Zar je ono bilo samoubojstvo? – zapita Poirot.

– Što li je drugo moglo biti? – reče viši nadzornik Garroway. – To ste htjeli doznati! – On odmahne glavom nasmiješivši se.

– Žao mi je – odgovori Poirot – što sam vam toliko dosađivao. Ja sam poput životinje ili djeteta u vašim pričama gospodina Kiplinga. Patim od neutažive radoznalosti.

– Neutaživa radoznalost – reče viši nadzornik Garroway. Kipling je napisao zgodne priče. Znao je svoj posao. Jednoć su mi pripovijedali kako je taj čovjek obišao neki razarač i kako je nakon toga znao o njemu više od glavnog inženjera u kraljevskoj mornarici.

– Ah – roče Hercule Poirot – Ja nisam sveznajući. Zato, znate, moram ispitivati. Bojim se da sam vam poslao prilično dug popis pitanja.

– Zbunio me je – reče viši nadzornik Garroway – redosljed vaših pitanja. Mišljenja psihijatra, liječnika, koliko je ostalo novaca, čiji je bio novac, tko je dobio novac. Tko je očekivao da će dobiti novac, a nije ga dobio, pojedinosti o ženskim frizurama, o vlasuljama, ime dobavljača vlasulja, pa divne ružičaste kartonske kutije u kojima su stigle vlasulje.

– Vi ste sve to znali – reče Poirot. – Začudio sam se tome, uvjeravam vas.

– Ah, da, bio je to zagonetan slučaj, pa smo, dakako, bilježili sve o njemu. Ništa nam od svega toga nije bilo od koristi, ali smo sačuvali spise, pa je bilo moguće u njima sve naći.

On gurne preko stola list papira.

– Evo, Vlasuljari, Bond Street. Skupa tvrtka. Ime: Eugene i Rosentello. Poslije su se preselili. Ista tvrtka, samo u Sloane Streetu. Evo adrese, ali sad je tamo trgovina kućnim životinjama. Dva su se njihova suradnika povukla u mirovinu prije nekoliko godina, ali to su onda bili glavni suradnici, i lady Ravenscroft je bila na njihovu popisu. Rosentelle sad živi u Cheltenhamu. Još uvijek radi u istoj struci. Naziva se stilistom ... to je suvremeni pojam... i možete dodati kozmetičarkom. Isti čovjek, drugi šešir, kao što se govorilo u mojoj mladosti.

– Aha! – oglasi se Poirot.

– Zašto aha? – zapita Garroway.

– Vrlo sam vam zahvalan – odvrati Hercule Poirot. – Dali ste mi ideju. Neobično je kako se u glavi rađaju ideje!

– U vašoj glavi ima već previše ideja – reče viši nadzornik. – U tome je neprilika... vama ne treba novih ideja. Eto, dakle, provjerio sam, koliko sam mogao, obiteljsku povijest ... ništa osobito. Alistair Ravenscroft je škotskog podrijetla. Otac mu je bio anglikanski svećenik ... dva strica u vojsci ... obojica prilično ugledni. Oženio se Margaretom Preston-Grey ... djevojkom

odlična roda... predstavljenom na dvoru i tako dalje. Nikakvih skandala u obitelji. Bili ste posve u pravu da je ona jedna od blizanaka. Ne znam gdje ste to doznali... Dorothea i Margaret Preston-Grey ... nazivali su ih Dolly i Molly. Preston-Greyovi su živjeli u Hatters Greenu u Sussexu. Idućne blizanke ... uobičajena priča o toj vrsti blizanaka. U isti su dan dobile prvi zub ... u istom su mjesecu obje oboljele od šarlaha ... jednako se odijevale ... zaljubile se u muškarce iste vrsti ... udale se gotovo u isto doba ... oba su supruga služila u vojsci. Obiteljski liječnik, koji ih je liječio kad su bile malene djevojčice, umro je nekoliko godina prije, pa od njega nismo više mogli dobiti nikakvih podataka. Ipak se, davno je tome, zbilja neka tragedija u koju je bila upletena jedna od njih dvije.

– Lady Ravenscroft?

– Ne, druga ... ona se udala za kapetana Jarrowa ... imali su dvoje djece. Mlađe, dječak od četiri godine, dobio je udarac u glavu tačkama ili nekom vrsti dječje vrtne igračke ... lopaticom ili dječjom motikom. Dobivši udarac po glavi, dječak je pao u umjetno jezero ili slično i utopio se. Počinitelj je očito bilo starije dijete, djevojčica od devet godina. Igrali su se i posvađali, kao što se djeca znaju posvađati. Nitko nije, čini se, u to posumnjao, ali se pripovijedalo drukčije. Netko je kazao da je to učinila majka... rasrdila se i udarila ga ... a drugi je netko ustvrdio da je to učinila neka susjeda. Ne vjerujem da vas to zanima... to nema veze s kasnijim dogovorenim samoubojstvom majčine sestre i njena supruga.

– Ne – reče Poirot – čini se da nema. Ali volim znati sve.

– Da – nastavi Garroway – kao što sam kazao, treba zaviriti u prošlost. Ne mogu reći da smo zavirivali u tako daleku prošlost. Mislim, kao što sam rekao, sve se to zbilja dogodilo dvadeset godina prije samoubojstva.

– Je li u ono doba vođena kakva istraga?

– Da. Pregledao sam taj slučaj. Izvješća o tom. Novinska izvješća. Različite podatke. Postojala je neka sumnja, znate.

Majka je bila vrlo uzbuđena. Kazala je da je sve vidjela s prozora, da je vidjela kako je ono starije dijete, ona djevojčica, udarilo dječaka i gurnulo ga u vodu. Ali njezin iskaz ... mislim da joj nitko u ono doba nije vjerovao. Govorila je vrlo nesuvislo.

– Vjerojatno postoji neki psihijatrijski nalaz?

– Da. Nju su odveli u neki sanatorij ili neku vrst bolnice, ona je nesumnjivo bila duševno poremećena. Bila je prilično dugo u jednoj ili dvije bolnice radi liječenja, liječio ju je neki specijalist iz bolnice St. Andrew u Londonu. Napokon su je proglasili izliječenom i otpustili nakon tri godine, poslavši je kući, gdje je živjela normalnim životom sa svojom obitelji.

– A je li ona onda bila posve normalna?

– Bila je, izgleda, uvijek neurotična ...

– Gdje je ona bila u vrijeme samoubojstva? Je li stanovala s Ravenscroftovima?

– Ne ... ona je umrla po prilici tri tjedna prije toga. Stanovala je s njima u Overcliffu prije nego što se ono dogodilo, činilo se da je i to dokaz sudbine identičnih blizanaca. Bila je mjesečarka... čini se da je od toga bolovala više godina. Tako je doživjela jednu ili dvije manje nezgode. Kadšto je znala uzeti preveliku dozu sredstava za umirenje, pa je zbog toga znala noću hodati po kući, a kadšto je izišla i iz kuće. Hodala je, spavajući, stazom uzduž ruba klisura, izgubila ravnotežu i pala s klisure. Ostala je mrtva na mjestu. Našli su je tek sutradan. Njezina se sestra, lady Ravenscroft, strahovito uzбудila. One su vrlo voljele jedna drugu, pa su je morali odvesti u bolnicu da se oporavi od duševnog potresa.

– Možda je taj tragičan slučaj bio povodom samoubojstvu Ravenscroftovih kojih mjesec dana poslije?

– To nije nikad nitko dao naslutiti.

Neobični slučajevi snalaze blizanke, kako kažete. Možda se lady Ravenscroft ubila od ljubavi prema svojoj sestri blizanki. Onda se možda ustrijelio suprug, jer se u neku ruku osjećao krivim...

Viši nadzornik Garroway reče:

– U vas ima previše ideja, Poirot. Alistair Ravenscroft nije mogao biti u ljubavnim odnosima sa svojom šurjakinjom, a da to ne bi svi znali. O tome nema ni govora ... ako to mislite.

Zazvoni telefon. Poirot ustane i javi se. Bila je to gospođa Oliver.

– Monsieur Poirot, možete li sutra doći na čaj ili čašicu šerija? Doći će Celia... a poslije ona nametljiva žena. To ste htjeli, zar ne?

Poirot odvrati da je upravo to želio.

– Sad se moram požuriti – reče gospođa Oliver – ugovorila sam sastanak s nekim starim ratnim konjem ... što mi ga je otkrio moj slon broj jedan, Julia Carstairs. Vjerojatno je pogrešno upamtila prezime konja ... kao uvijek ... ali se nadam da je adresa točna.

12.

CELIA UPOZNAJE HERCULEA POIROTA

– Dakle, gospođo – upitu Poirot – kako je bilo kod sira Huga Fostera?

– Prvo, prezime mu nije Foster ... već Fothergill. Julia je pogrešno upamtila prezime. Kao obično.

– Slonovi, dakle, nisu pouzdani, kad je riječ o pamćenju prezimena?

– Ne napominjite slonove ... dosta mi je slonova.

– A vaš ratni konj?

– To je prilično stara kućnu životinju... ali beskorisna kao Izvor informaciju. Opsjednuta je nekim ljudima imenom Murchunt koji su u Indiji nesretnim slučajem ubili neko dijete. Ali to nema nikakvo veze s Ravenscroft ovima. Kažom vam, dosta mi je slonova...

– Bili ste, gospođo, vrlo ustrajni, Izvrsni.

– Celia će doći po prilici za pol sata. Htjeli ste je upoznati, zar ne? Isripovjedilu sam joj tko ste... i da meni pomažete u onom slučaju. Bi li vam bilo draže kad bi ona došla u posjetu vama?

– Ne – odvrati Poirot – draže mi je ovako kako ste zamislili.

– Ne vjerujem da će ona ostati dugo. Bit će potrebno da je se riješimo za jedan sat, kako bismo imali vremena malo razmisliti prije nego što dođe gospođa Burton-Cox.

– Ah, da. To će biti zanimljivo. Da, to će biti vrlo zanimljivo. Gospođa Oliver uzdahne.

– Oh, zaboga, možda je ipak šteta vremena? – Ona nastavi: – Ionako već imamo previše materijala.

– Da – reče Poirot. – Samo ne znamo što tražimo. Jedino što znamo sigurno jest dvostruko samoubojstvo bračnog para koji je

živio mirno i sretno. A što znamo o uzrocima, razlozima? Kretali smo se naprijed i natraške, udesno, ulijevo, prema zapadu, prema istoku.

– Posve točno – odvrati gospođa Oliver. – Svakamo. Jedino još nismo bili na Sjevernom polu – doda.

– Ni na Južnom polu – reče Poirot.

– I što smo otkrili?

– Različite stvari – odgovori Poirot. – Pripremio sam popis, želite li ga pročitati?

Gospođa Oliver ustavši pođe k njemu i sjedne uza nj zagledavši mu se preko ramena.

– Vlasulje – reče pročitavši prvu riječ. Zašto najprije vlasulje?

– Četiri su vlasulje – odvrati Poirot se, zanimljive. To je zanimljivo i prilično teško riješiti.

– Vjerujem da radionica u kojoj je ona nabavila vlasulje više ne postoji. Žene danas drugdje nabavljaju vlasulje, a ni ne nose ih više toliko kao onda. Danas ih nose kad polaze na putovanje u inozemstvo. Znae, to im je zgodnije na putovanju.

– Da, da – reče Poirot – pozabavit ćemo se s vlasuljama. Uostalom, to je prvo što me zanima. Zatim ima i drugih priča. Priče o duševnim smetnjama u obitelji. Priče o sestri blizanki koja je bila duševno poremećena i provela mnoge godine svoga života u nekoj bolnici za duševne bolesti.

– To, čini se, ne vodi nikamo – reče gospođa Oliver. – Hoću reći, da je ona možda došla i oboje ustrijelila, ali uistinu ne razumijem zašto.

– Ne – odgovori Poirot – otisci prstiju na revolveru pripadali su nesumnjivo, kako su mi kazali, generalu Ravenscroftu i njegovoj ženi. Onda postoje priče o nekom djetetu. Neko je dijete u Indiji ubijeno ili napadnuto... možda je počinitelj bila ta sestra blizanka gospođe Ravenscroft. Možda je to počinila neka posve druga žena ... možda koja indijska dadilja ili služavka. Drugo. Premalo znamo o novcu.

– Kakve veze ima s time novac? – zapita malo iznenađeno gospođa Oliver.

– Nema nikakve veze – odvrati Poirot. – I to je baš zanimljivo. Obično je novac važan. Novac koji je netko dobio nakon ovog samoubojstva. Novac koji netko nije dobio. Novac koji stvara poteškoće, neprilike, novac za kojim je netko lakom ili ga želi dobiti. U tome je poteškoća. To je teško razabrati, čini se da uopće nije bilo veće svote novca. Postoje i različite priče o ljubavnim odnosima, o ženama koje su se svidjele mužu, o muškarcima koji su se svidjeli ženi. Ljubavni odnos bilo koje strane mogao je dovesti do samoubojstva ili umorstva. To se često zbiva. Onda nailazimo na nešto što me u ovaj čas najviše zanima. I baš radi toga želim upoznati gospođu Burton-Cox.

– Oh. Onu odvratnu ženu. Ne razumijem zašto smatrate da je ona važna. Ona je posve obično njuškalo koje želi da ja otkrijem cijeli slučaj.

– Da, zašto ona hoće da ga otkrijete? Meni se to čini vrlo neobično, čini mi se da baš to treba otkriti. Ona je, znate, glavna veza.

– Veza?

– Da. Ne znam kakva veza, ne znam gdje i kako je u vezi s time. Znamo samo da očajno želi doznati više o tom samoubojstvu. Ona je veza koja spaja vaše kumče Celiju Ravenscroft i svoga sina koji joj nije sin.

– Što mislite reći ... nije joj sin?

– On je posvojče – odvrati Poirot. – Ona ga je posvojila, jer joj je sin umro.

– Kako je umrlo njeno dijete? Zašto? Kad?

– Sve se to i sam pitam. Ona bi mogla biti veza, neka osjećajna veza ... želja za osvetom od mržnje, zbog neke ljubavne afere. Na svaki način, moram je upoznati. Moram o njoj stvoriti mišljenje. Da. Ne mogu sebi pomoći, ali držim da je ona vrlo važna.

Uto odjekne zvonce, te gospođa Oliver krene iz sobe da otvori vrata.

– Ovo bi mogla biti Celia – reče izlazeći.

– Jeste li sigurni da vam je to pravo?

– Meni jest – odgovori Poirot. – Nadam se da će biti i njoj.

Gospođa Oliver se vrati nakon nekoliko minuta. S njom uđe Celia Ravenscroft. Pogled joj je bio neodlučan, sumnjičav.

– Ne znam – reče – treba li ... – ona umukne zagledavši se u Herculea Poirota.

– Predstavit ću vas – reče gospođa Oliver nekome tko mi pomaže i nadam se da će pomoći vama. To jest, da će pomoći vama u onome što želite doznati i otkriti. Ovo je monsieur Hercule Poirot. On je genijalan u otkrivanju tajni.

– Oh – izusti Celia.

Vrlo je sumnjičavo promatrala jajoliku glavu, goleme brkove i maleni stas.

– Mislim – reče prilično nesigurno – da sam već čula o njemu.

Hercule Poirot se s neznatnim naporom obuzda da ne reče odlučno: »Većina je ljudi čula o meni.« To zapravo nije bila posvemašnja istina, jer su mnogi ljudi koji su čuli o Herculeu Poirotu i poznavali ga sad počivali ispod doličnih spomenika na grobljima. On reče:

– Sjednite, mademoiselle. Kazat ću vam samo nekoliko riječi o sebi. Ako nešto počnem istraživati, istragu vodim do kraja. Ja ću otkriti istinu, i ako je ona, recimo, zaista ta istina koju želite doznati, obavijestit ću vas o njoj. Ali možda želite samo malo ohrabrenja. To nije jednako istini. Mogu pronaći ohrabrenje različite vrsti. Je li to dovoljno? Ako jest, ne zahtijevajte više.

Celia sjedne u naslonjač što joj ga je on primaknuo, i pogledavši ga prilično ozbiljno zapita:

– Zar mislite da meni nije do istine?

– Mislim – odvrati Poirot – da bi istina mogla izazvati duševni potres, tugu, i možda biste kazali: »Zašto nisam sve to ostavila pokopano prošlošću? Zašto sam htjela doznati istinu? To je bolno

saznanje kojemu nema pomoći ni kakve nade.« Riječ je o dvostrukom samoubojstvu oca i majke koje ste ... to ćemo priznati... voljeli. Nipošto nije slabost voljeti majku i oca.

– Čini se da tako treba kadšto danas razmišljati o tome – reče gospođa Oliver. – Novi član vjere, da tako kažemo.

– Tako sam živjela – reče Celia. – Počela sam se pitati, znate. Slušala sam neobične priče što su ih ljudi kadšto kazivali. Ali i više od toga. Radoznalost. Počinješ otkrivati, znate, ljude. Ljude koje srećeš, ljude koje poznaješ, ljude koji su poznavali tvoju obitelj. Ne želim živjeti tako. Želim ... mislite da ja to zapravo ne želim, ali ja to želim... želim doznati istinu. Ja mogu istini pogledati u oči. Kažite mi nešto.

To nije bio nastavak razgovora. Celia je uputila Poirotu posebno pitanje. O nečemu što je upravo niknulo u njenim mislima.

– Razgovarali ste s Desmondom, zar ne? – zapita ona. – On vas je posjetio. Tako mi je kazao.

– Da. Bio je kod mene. Zar vi niste htjeli da me posjeti?

– On me nije pitao.

– A da vas je pitao?

– Ne znam. Ne znam bih li mu to zabranila, kazala mu neka to nipošto ne čini ili bih mu savjetovala neka to učini.

– Htio bih vas nešto zapitati, mademoiselle. Htio bih znati da li je vama jasno nešto što se tiče vas, što se tiče vas više od svega drugoga?

– Što je to?

– Kako što kažete, Desmond Burton-Cox je došao k meni. Vrlo zgodan i drag mladić, i vrlo ozbiljan. Sad ... to je uistinu vrlo važno. Važno je želite li se vi i on uistinu vjenčati ... jer to je ozbiljna stvar. To je ... premda mladež danas ne misli uvijek tako ... to je sveza za cijeli život, želite li to uistinu? To je važno. Ukoliko vama ili Desmondu može inače biti od kakve važnosti je li ono dvoje ljudi počinilo samoubojstvo ili se zbilom što drugo?

– Mislite li da se doista zbilom što drugo?

– Zasad još ne znam – odvrati Poirot. – Imam razloga vjerovati da bi to moglo biti. Ima izvjesnih stvari koje nisu u skladu s dvostrukim samoubojstvom, ali koliko znam mišljenje policije ... a u policiju se pouzdajem, mademoiselle Celia, vrlo se mnogo pouzdajem ... oni su sakupili sva dokazna sredstva i vrlo odlučno vjerovali u ono doba da ono nije bilo ništa drugo već dvostruko samoubojstvo.

– Ali oni nisu nikad doznali razlog samoubojstvu. To mislite reći.

– Da – odgovori Poirot – to mislim kazati.

– Zar ni vi ne znate razlog tome? Mislim, pošto ste sve pregledali ili o tome razmišljali, što ste već učinili.

– Ne, nisam siguran – reče Poirot. – Možda bisto mogli doznati nešto što bi za vas bilo vrlo bolno, pa se pitam hoćete li biti dovoljno mudri da onda kažete: »Prošlost je prošlost. Imam mladića kojega volim i koji voli mene. Zajedno ćemo provesti život u budućnosti, a ne u prošlosti.«

– Je li vam on kazao da je posvojče? – zapita Celia.

– Da, rekao je.

– Razumijete li, koliko se to onda zapravo tiče one žene? Zašto je ona uznemirila gospođu Oliver, zahtijevajući da me ispita kako bi nešto otkrila? Ona mu nije prava majka.

– Da li je on voli?

– Ne – odvrati Celia. – Rekla bih da je ne voli. Mislim da je nikad nije volio.

– Ona je trošila novac školujući ga i odijevajući, i za druge različite stvari. Mislite li da ona voli njega?

– Ne znam. Mislim da ne. Ona je htjela, izgleda neko dijete umjesto svog djeteta. Ona je imala dijete koje je umrlo u nekoj nesreći, a njezin je suprug umro nedavno. Teško je upamtiti sve te podatke.

– Znam, znam. Htio bih nešto doznati.

– O njoj ili o njemu?

– Je li on financijski osiguran?

– Ne znam točno što želite kazati s time. On će biti u mogućnosti da me uzdržava ... da uzdržava ženu. Držim da je nešto novca uloženo u njegovu korist, kad je bio posvojen. Dovoljna svota. Ne mislim kazati da je to golema svota, neko bogatstvo ili slično.

– Da li bi mu ona mogla što ... uskratiti?

– Zar mislite da bi ona mogla smanjiti svotu, ako se oženi mnome? Ne mislim da je ona zaprijetila da će to učiniti ili da bi to uistinu učinila. Vjerojatno su sve to uredili pravnici, odnosno oni koji su proveli postupak posvojenja. Mislim, kako sam čula, da je bilo prilične zbrke pred onim ustanovama za posvojenje.

– Htio bih vas nešto zapitati: znate li možda nešto što ne zna nitko drugi? Možda to zna i gospođa Burton-Cox. Znate li tko je bila njegova prava majka?

– Smatrate li da bi to mogao biti jedan od razloga zbog kojeg je ona tako radoznala i sve ostalo? Nešto u vezi, kako kažete, s time tko je on uistinu. Ne znam. Možda je vanbračno dijete. Obično takve posvajaju, zar ne? Možda ona nešto zna o njegovoj pravoj majci ili pravom ocu, ili što drugo. Ako je tako, ona mu to nije kazala. Vjerujem da mu je ona napričala gluposti što ih obično, mislim, pričaju. Kako je lijepo biti posvojen, jer to dokazuje da te netko uistinu želi. Takvih gluposti ima koliko god vam drago.

– Mislim da izvjesne ustanove preporučuju da se na taj način prekinu priče o ovakvim novim odnosima. Zna li on, ili vi, o nekim krvnim rođacima?

– Ne znam. Ne mislim da on što zna, ni ne mislim da mu je do toga stalo. On nije takav čovjek.

– Znate li da li je gospođa Burton-Cox bila prijateljica vaše obitelji, vaše majke i oca? Jeste li je, koliko se možete sjetiti, sreli, dok ste u djetinjstvu boravili u svom domu?

– Mislim da nisam. Mislim da je Desmondova majka ... mislim, naime, gospođa Burton-Cox došla u Malaju. Mislim da joj je možda suprug umro u Malaji, te da su Desmonda poslali u

školu u Englesku, dok su oni boravili tamo, gdje je stanovao s nekim bratićima ili u nekih ljudi koji su za vrijeme praznika uzimali djecu na stan i hranu. I tako smo se u ono doba sprijateljili. Oduvijek ga se sjećam, znate. On se znao divno penjati na stabla i naučio me sve o ptičjim gnijezdima i jajima. Tako se čini da je posve prirodno ... kad smo se sreli opet na sveučilištu, što smo razgovarali o tom gdje smo živjeli, a onda me je on zapitao za prezime. Kazao je: »Znam samo tvoje krsno ime«, i onda smo se sjetili mnogih zajedničkih doživljaja. I to nas je, mogla bih kazati, zbližilo. Ja o njemu ne znam sve. Ne znam ništa. Htjela bih doznati. Kako da uredim život i znam živjeti ako ne znam sve što može utjecati na mene i sve što se uistinu dogodilo?

– Drugim riječima, želite da nastavim istraživati?

– Da, ako će to uroditi kakvim rezultatima, premda ne vjerujem, jer smo, eto, Desmond i ja pokušali na svoju ruku otkriti nekoliko stvari. Nismo imali osobita uspjeha. Čini se da smo doprli do puke činjenice koja zapravo nije cijela životna priča. To je priča o smrti, zar ne? O dvjema smrtima, da tako kažem. Ako je to bilo dvostruko samoubojstvo, nama se čini kao jedna smrt. U Shakespearea, ili ne znam gdje, ima ovaj citat: »Ni smrt ih nije rastavila«. – Ona se opet okrene k Poirotu: – Da, nastavite. Nastojte otkriti. Kažite sve gospođi Oliver ili izravno meni. Bilo bi mi draže da kažete izravno meni. – Okrenuvši se gospođi Oliver, nastavi: – Ne mislim biti zla prema vama, kumo. Vi ste uvijek bili vrlo ljubazna kuma, ali... ali bih ja pogledala konju u zube. Držim da je to prilično surovo, monsieur Poirot, ali nisam mislila tako.

– Ne – odvrati Poirot – zadovoljan sam što želite pogledati konju u zube.

– A držite li da ćete moći otkriti istinu?

– Uvijek vjerujem da mogu.

– A je li to uvijek istina?

– Obično jest istina – odgovori Poirot. – Više ne mogu kazati.

13.

GOSPOĐA BURTON-COX

– Dakle? – zapita gospođa Oliver vrativši se u sobu, pošto je otpratila Celiju do vrata. – što držite o njoj?

– Ona je potpun čovjek – odvrati Poirot – zanimljiva djevojka. Ukratko bih mogao kazati: ona je netko.

– Da, to je prava istina – reče gospođa Oliver.

– Htio bih da mi nešto kažete.

– O njoj? Uistinu je ne poznajem osobito dobro. Nitko zapravo ne poznaje dobro svoju kumčad. Mislím reći, srećemo ih, zapravo, u određenim, prilično dugim vremenskim razmacima.

– Nisam mislio o njoj. Pripovijedajte mi o njenoj majci.

– Oh. Razumijem.

– Jeste li poznavali njenu majku?

– Da. Zajedno smo bile u nekom penzionatu u Parizu. Ljudi su običavali slati djevojke u Pariz na završnu izobrazbu – reče gospođa Oliver. – To zvuči više kao preporuka za groblje, negoli preporuka za društvo, što želite znati o njoj?

– Sjećate li je se? Sjećate li se kakva je bila?

– Da. Kao što sam vam kazala, čovjek ne zaboravlja posve stvari ili ljude iz prošlosti.

– Kako vas se ona doimala?

– Bila je lijepa – odvrati gospođa Oliver. – Sjećam se toga. Ne kad joj je bilo oko trinaest ili četrnaest godina. Onda je bila prilično debeljkasta. Držim da smo sve bile takve – doda ona zamišljeno.

– Kakva je bila kao čovjek?

– To je teško sjetiti se, jer mi ona, znate, nije bila jedina ili najbolja prijateljica. Mislim reći, bilo nas je više... malena rulja, kako bismo rekli. Više ili manje istog ukusa. Rado smo igrale tenis i polazile operne predstave, a do smrti se dosađivale kad bismo morale poći u koju galeriju slika. Uistinu mogu o tome govoriti samo općenito.

– Molly Preston-Grey. To joj je bilo ime. Je li imala kakva momka?

– Imale smo, mislim, jednog ili dvojicu za kojima smo čeznule. Nisu to bili, dakako, pop-pjevači. Takvih još nije bilo. Obično su to bili glumci. Bio je onda neki prilično glasoviti varijetetski glumac. Neka djevojka ... jedna od nas ... objesila je nad postelju njegovu sliku, a mademoiselle Girand, francuska učiteljica, zapovjedila joj je da skine sa zida sliku tog glumca. »Ce n'est, pas convenable«, kazala je. Ona joj djevojka nije rekla da je ono bio njezin otac! Smijale smo se – doda gospođa Oliver. – Da, strahovito smo se smijale.

– Kažite mi nešto o Molly ili Margareti Preston-Grey. Podsjeća li vas ova djevojka na nju?

– Ne, držim da ne. Ne. One nisu slične jedna drugoj. Mislim da je Molly bila ... bila je osjećajnije od ove djevojke.

– Imala je sestru blizanku. Je li i ona bila u istom penzionatu?

– Ne, nije bila. Mogla je biti, jer su bile istog doba, ali ne, mislim da je bila u nekom posve drugom mjestu u Engleskoj. Nisam sigurna, čini mi se da je sestra blizanka Dolly, s kojom sam se posve slučajno srela jedanput ili dvaput i koja je u ono doba bila posve slična Mollz... mislim, još nisu nastojale da ne budu jednake, da nose različite frizure i ostalo, kao što to obično čine blizanke kad odrastu. Mislim da je Molly obožavala svoju sestru Dolly, ali o njoj nije govorila mnogo, čini mi se ... danas, mislim, a ne onda... da možda nešto nije bilo u redu sa sestrom već ni onda. Jedanput ili dvaput, sjećam se, netko je napomenuo da je bolesna ili da je negdje na liječenju. Tako nešto. Sjećam se da sam se jednoć zapitala nije li ona bogalj. Jednom ju je neka

tetka pavela na putovanje moram da bi se oporavila. – Ona odmahne glavom. – Ipak ne sjećam se. Samo mi se činilo da je Molly obožava i kao da ju je na neki način htjela štiti, čini li vam se to besmislicom?

– Nipošto – odvratil Hercule Poirot.

– Bilo je slučajeva, mislim, kad ona kao da nije htjela o njoj ni razgovarati. Pripovijedala je o majci i ocu. Voljela ih je na uobičajeni način. Jednoć joj je majka došla u Pariz i izvela je, sjećam se, iz penzionata. Zgodna žena. Nipošto uzbudljivo lijepa ili slično. Zgodna, tiha, ljubazna.

– Razumijem. Ne znate, dakle, ništa, što bi nam pomoglo? Momci?

– U ono doba nismo imale osobito mnogo momaka – reče gospođa Oliver. – Nije to bilo kao danas, kad je to samo po sebi jasno. Poslije, pošto smo se obje opet vratile kući, naši su se putovi više ili manje razišli. Mislim da je Molly pošla s roditeljima nekamo u inozemstvo. Mislim da to nije bila Indija ... mislim da nije. Drugamo, mislim. Možda u Egipat. Mislim da su bili u diplomatskoj službi. Neko su vrijeme bili u švedskoj, a onda negdje, čini mi se, na Bermudima ili u Zapadnoj Indiji. Rekla bih da je on tamo bio guverner ili tako nešto. Ali takve stvari zapravo ne pamtim. Pamtim svakojake gluposti o kojima smo razgovarale. Ja sam bila luda za učiteljem violine. Molly je bila zaljubljena u učitelja glazbe i obje smo bile vrlo zadovoljne samim time, ali mislim da smo se mnogo manje uzbudivale nego što se djevojke danas, čini se, uzbuduju zbog svojih momaka. Hoću reći, obožavale smo ih ... čeznule za danom, kad će nam opet doći na školski sat. Mi smo njima, ne sumnjam, bile posve ravnodušne. Ali noću smo sanjale o njima: sjećam se nekog divnog sna o tom kako njegov svog ljubljenog monsieura Adolfa koji se razbolio od kolere, kako sam mu, mislim, dala svoju krv i transfuzijom mu spasila život. Kako li sam bila glupa. I kad se sjetim što sam sve radila! Neko sam vrijeme sanjalakako ću otići u opatice, a onda njegovati bolesnike u bolnici, čini se.

međutim, da će za koji trenutak doći gospođa Burton-Cox. Htjela bih znati kako će se ona vladati prema vama.

Poirot pogleda na sat.

– To ćemo uskoro vidjeti.

– Ima li što o čemu bismo se morali još prije porazgovoriti?

– Morali bismo nekim stvarima obratiti pažnju. Kao što kažem, ima jedna ili dvije stvari što bi mogle biti predmetom ispitivanja. Slonovsko ispitivanje za vas, da tako kažem. I proučavanje slona za mene.

– Kakva li neobična načina izražavanja – reče gospođa Oliver.

– Već sam vam kazala da sam završila sa slonovima.

– Ah – odvrati Poirot – ali slonovi možda nisu s vama.

Opet se oglasi zvonce na vratima. Poirot i gospođa Oliver se pogledaše.

– Dakle – reče gospođa Oliver – eto je.

Ona opet iziđe iz sobe. Poirot razabere glasove izvana i za trenutak ili dva vrati se gospođa Oliver uvodeći krupni lik gospođe Burton-Cox.

– Kako li vam je krasan stan – reče gospođa Burton-Cox. – Vrlo ste ljubazni što ste našli vremena ... sigurna sam, dragocjenog vremena ... te me pozvali da vas posjetim.

Ona zamijeti Herculea Poirota. Gotovo nezatni izražaj iznenađenja pojavi joj se na licu. Na trenutak odvrati oči od njega prema glasoviru što je stajao pred prozorom, Gospođi Oliver se učini da gospođa Burton-Cox razmišlja nije li Hercule Poirot ugoditelj glasovira. Požuri se da rasprši ovu iluziju.

– Htjela bih vas – reče – predstaviti gospodinu Herculeu Poirotu.

Poirot joj priđe i nakloni se nad pruženu ruku.

– Mislim da je on jedini čovjek koji bi vam mogao pomoći. Zna. U onom što ste me prije nekoliko dana zapitali u vezi s mojim kumčetom, Celijom Ravenscroft.

– Oh, da, ljubazno je što se sjećate toga. Nadam se da ćete mi moći kazati što se uistinu zbilo.

– Na žalost, nisam imala mnogo uspjeha odvratiti gospođa Oliver – i zato sam zapravo zamolila gospodina Poirota da se sastane s vama. On je, znate, uopće vrlo vješt u skupljanju obavijesti. On predstavlja vrhunac svog zvanja. Ne mogu vam reći kolikima je mojim prijateljima pomogao i koliko je objasnio... pa mogla bih kazati ... tajni. A ono je doista bio tragičan događaj.

– Da, uistinu – reče gospođa Burton-Cox. U očima joj je još uvijek tinjala iskra sumnje.

Gospođa Oliver joj primakne naslonjač zapitavši je:

– Što, dakle, želite? Čašu šerija? Za čaj je, dakako, prekasno, želite li radije koji cocktail?

– Oh, čašu šerija. Vrlo ste ljubazni.

– Monsieur Poirot?

– I ja – reče Poirot.

Gospođa Oliver mu je bila zahvalna što nije zatražio *Sirop de Cassis* ili koji svoj omiljeni voćni napitak. Ona izvadi čaše i bocu.

– Ja sam monsieuru Poirotu uglavnom ispriopovjedila što želite doznati.

– Oh, da – reče gospođa Burton – Cox.

Činilo se da je prilično sumnjičava i da nije onako sugurna u sebe kao što je inače očito bila.

– Ova je mladež – reče ona Poirotu – danas vrlo tvrdoglava. Ta mladež! Moj sin, tako drag dječak, u njegovu smo budućnost polagali velike nade. I onda ta djevojka, vrlo ljupka djevojka, kako vam je vjerojatno kazala gospođa Oliver, ona je njeno kumče, i ... dakako, nikad ne znamo. Mislim reći, prijateljstva niknu i vrlo često ne traju dugo. To je, kako smo to nazivali prije mnogo godina, prva mladenačka ljubav, znate, i vrlo je važno znati barem malo o ... prošlosti ljudi. Kakve su, znate, njihove obitelji. Oh, dakako, znam da je Celia djevojka vrlo dobra roda i sve ostalo, ali zbila se ona tragedija. Dvostruko samoubojstvo, valjda, ali nitko nije mogao uistinu to objasniti, što ih je na to navelo ili što je dovelo do toga, da tako kažemo. Nemam pravih prijatelja koji su bili prijatelji i Ravenscroftovih, pa je vrlo teško išta doznati. Znam

da je Celia ljupka djevojka i sve drugo, ali htjela bih znati, htjela bih znati više.

– Koliko sam razumio svoju prijateljicu, gospođu Oliver, vi ste htjeli doznati nešto osobito. Htjeli ste, zapravo, doznati...

– Kazali ste da želite doznati – reče gospođa Oliver odlučno upavši u riječ – da li je Celijin otac ustrijelio njenu majku, a onda sebe, ili je Celijina majka ustrijelila njena oca, a onda sebe.

– Mislim da postoji neka razlika – reče gospođa Burton-Cox.
– Da, to je zacijelo određena razlika.

– Vrlo zanimljivo gledište – reče Poirot.

Njegov glas nije bio suviše ljubazan.

– Oh, emocionalna pozadina, kazala bih, emocionalni događaji koji su doveli do svega toga. U braku, morate priznati, treba misliti na djecu. Na djecu, mislim, koja će se roditi. Mislim, na nasljednost. Držim da sad imamo da nasljednost znači više od okoline. Ona je uzrok izvjesnog oblikovanja karaktera i izvjesnih vrlo teških opasnosti kojima se ne bismo htjeli izložiti.

– Istina – reče Poirot. – Odluku bi morali donijeti oni ljudi koji se izlažu opasnosti. O tome bi morali odlučiti vaš sin i ona djevojka.

– Oh, znam, znam. Ne ja. Roditelji ne smiju nikad izabirati, zar ne, čak ni savjetovati. Ali ja bih htjela nešto znati o onome. Da, vrlo bih rado doznala. Mislite li da biste mogli provesti kakvu... istragu, držim da ste tu riječ upotrijebili. Ali možda... možda sam ja vrlo glupa majka. Znate. Previše zabrinuta za svog dragog sina. Majke su takve.

Ona malo nasmiješivši se zarza nagnuvši glavu u stranu.

– Možda – nastavi otpivši guljaj šerija iz čaše – možda želite razmisliti o tome, a i ja ću vas obavijestiti. Možda o točnim pitanjima koja me muče.

Ona pogleda na sat.

– Oh, zaboga. Oh, zaboga, zakasnit ću na drugi sastanak. Moram poći. Vrlo mi je žao, draga gospođo Oliver, što moram tako rano otići, ali znate kako je. Danas je bilo vrlo teško naći

taksi. Prolazili su kraj mene jedan za drugim jednostavno okrenuvši glavu. Ah, vrlo, vrlo je teško, zar ne?

– Dat ću vam svoju adresu – reče Poirot.

On izvadi iz džepa posjetnicu i preda joj je.

– Oh, da, da. Ah, monsieur Hercule Poirot. Vi ste Francuz, zar ne?

– Ja sam Belgijanac – odvrati Poirot.

– Oh, da, da. Belgijanac. Da, da. Razumijem. Vrlo mi je drago što sam vas srela i polažem mnogo nade u vas. Oh, zaboga, moram se zaista požuriti.

Stisnuvši srdačno ruku gospođi Oliver, te pruživši ruku Poirotu, ona iziđe iz sobe zalupivši ulaznim vratima.

– Što, dakle, mislite o tom? – zapita gospođa Oliver.

– A što vi mislite? – odvrati Poirot.

– Ona je pobjegla – reče gospođa Oliver. – Pobjegla je. Kao da se nečega uplašila.

– Da – reče Poirot. – Mislim da ste ocijenili prilično dobro.

– Ona je htjela da ja nešto doznam od Celijske, htjela je da nešto izvučem iz nje, neku obavijest, neku tajnu, nešto u što ona sumnja, ali ona zapravo ne želi pravu istinu, zar ne?

– Čini mi se da ne želi – reče Poirot. – To je zanimljivo. Vrlo zanimljivo. Ona je imućna, zar ne?

– Kazala bih tako. Haljine su joj skupe, stanuje u skupom stanu, ona je ... to je teško izraziti riječima. Ona je prodorna žena i nametljiva. Član je mnogih odbora. U nje nema, mislim, ništa sumnjivo. Ispitala sam o njoj neke ljude. Nitko je osobito ne voli. Ali ona je rodoljubna žena koja sudjeluje u politici i sličnim poslovima.

– Što onda nije u nje u redu? – zapita Poirot.

– Osjećate, dakle, da nešto nije u redu. Ili vam se samo ne sviđa, kao ni meni?

– Mislim da ima nešto što ona ne želi da iziđe na javu – reče Poirot.

– Oh. A vi ćete pronaći što je to?

– Naravno, ako budem mogao – odvrati Poirot. – Možda to neće biti lako. Ona uzmiče. Ona je uzmaknula odlazeći odavle. Ona se uplašila onoga što bih je mogao zapitati. Da. To je zanimljivo. – On uzdahne. – Morat ću poći dublje u prošlost, znate, još dublje nego što sam pretpostavljao.

– Što, zar opet u prošlost?

– Da. Negdje u prošlosti, u više slučajeva, ima nešto što treba doznati prije nego što se vratim onome što se zbilo ... koliko je otad prošlo vremena? ... prije petnaest, dvadeset godina u nekoj kući nazvanoj Overcliffe. Da. Treba se opet vratiti u prošlost.

– Dobro, dakle – reče gospođa Oliver. – I što treba sad učiniti? Što stoji u onom vašem popisu?

– Imam izvjesne podatke koje sam pronašao pregledavajući policijske spise o predmetima nađenima u kući. Sjetit ćete se da su među tim stvarima bile četiri vlasulje.

– Da – odvrati gospođa Oliver. – Rekli ste da su četiri vlasulje malo previše.

– Čini se da je ta količina malo pretjerana – reče Poirot. – Također sam pronašao nekoliko korisnih adresa. Možda bi nam bila od koristi adresa nekog liječnika.

– Liječnika? Hoćete li kazati obiteljskog liječnika?

– Ne, nije riječ o obiteljskom liječniku. Riječ je o liječniku koji je bio preslušan u slučaju nekog djeteta što je poginulo nesretnim slučajem, što ga je gurnulo neko drugo dijete, ili možda tko drugi.

– Mislite li majka?

– Možda majka, možda netko drugi tko je u ono doba bio u kući. Znam u kojem se dijelu Engleske to zbilo, a viši nadzornik Garroway uspio je s pomoću svojih veza i mojih prijatelja novinara, koji su se pozabavili tim slučajem, pribaviti neke podatke o liječniku.

– I vi ćete ga posjetiti. Danas je on zacijelo već vrlo star.

– Neću posjetiti njega, već njegova sina. I sin mu je specijalist za različite oblike duševnih poremećaja. Dobio sam preporuku za

njega, pa će mi on možda moći ispriповjediti što zanimljivo. Vodila se istraga i o nekom novcu.

– Što time želite reći?

– Eto, nešto smo otkrili. Novac može biti motiv u svakom zločinu. Novac. Tko gubi novac, ako se što dogodi, tko dobiva novac, ako se što dogodi. To treba otkriti.

– Pa to su zacijelo otkrili u slučaju Ravenscroftovih.

– Da, to je bilo, čini se, posve naravno. Oni su sastavili uredne oporuke, ostavivši u svakom slučaju novac jedno drugome, Žena je ostavila novac mužu, a muž svojoj ženi. U tome slučaju nije nitko imao koristi, jer su oboje umrli. Korist su imali kći Celia i mlađe dijete, Edward, koji je sad, koliko znam, na nekom sveučilištu u inozemstvu.

– Od toga, dakle, nema pomoći. Nijedno od djece nije bilo tamo, pa nije moglo imati nikakve veze s time.

– Oh, ne, to je istina. Treba poći dalje... dalje u prošlost, naprijed, u stranu, otkriti postoji li gdje kakav financijski motiv koji je ... koji je, recimo, značajan.

– Molim vas, ne zahtijevajte to od mene – reče gospođa Oliver. – Ja za to nemam pravih kvalifikacija. Mislim, to je prilično razumno ... da, to je ravno slonovima s kojima sam razgovarala.

– Ne. Držim da će biti najbolje da vi preuzmete, recimo, pitanje vlasulja.

– Vlasulja?

– U potankom policijskom izvješću nalazi se bilješka o tadašnjim dobavljačima vlasulja, vrlo skupa frizerska i vlasuljarska tvrtka u Bond Streetu u Londonu. Poslije je ta osobita tvrtka prestala raditi, nekamo se preselivši. Dva prvobitna vlasnika nastavila su voditi taj posao, kako sam čuo, tek su se sad povukli, ali imam adresu jednog vlasnika i vjerujem da bi bilo možda mnogo lakše kad bi žena obavila istraživanje.

– Ah – zapita gospođa Oliver – ja?

– Da, vi.

– U redu. Što želite da učinim?

– Pođite u Cheltenham na adresu koju ću vam dati, a tamo ćete naći neku madame Rosentelle. Nije to više mlađa žena. Bila je vrlo pomodna izrađivačica svakovrsnih ukrasa ženske kose, a udala se, kako sam čuo, za čovjeka istog zanimanja, za nekog frizera koji se specijalizirao u rješavanju problema ćelavosti u muškaraca. Muške vlasulje i slično.

– Oh, zaboga – reče gospođa Oliver – kakav li mi to posao povjeravate! Zar držite da će se oni ičeg sjećati o onom slučaju?

– Slonovi pamte – reče Hercule Poirot.

– Oh, a koga ćete vi ispitati? Zar onog liječnika o kojem ste govorili?

– Da.

– A čega se on može, po vašem mišljenju, sjećati?

– Ne osobito mnogo – reče Poirot – ali čini mi se da je moguće da je nešto čuo o nekoj nesreći. To je zacijelo, znate, bio zanimljiv slučaj. Zacijelo postoje bilješke o tom slučaju.

– Mislite li o sestri blizanki?

– Da. Koliko sam čuo, dvije su nesreće bile u vezi s njom. Jedna, kad je ona bila mlada majka u Hatters Greenu i ponovno kad je bila u Indiji. Svaki je put nesreća imala za posljedicu smrt nekog djeteta. Možda ću što doznati o ...

– Mislite li da je Molly ... moja Molly, naime ... jer one su bile blizanke, mogla također biti u izvjesnoj mjeri duševno bolesna? U to ne mogu vjerovati ni trenutka. Ona nije bila bolesna. Bila je nježna, ljubazna, vrlo lijepa, emocionalna i ... ona je bila ljupka žena.

– Da. Da, tako se čini. I posve sretna žena, zar ne?

– Da. Ona je bila sretna. Vrlo sretna. Oh, znam, ja je nisam, dakako, poslije gotovo nikad srela. Ona je boravila u inozemstvu. A u vrlo rijetkim prilikama, kad bih dobila koje pismo od nje ili je posjetila, činilo mi se da je bila sretna.

– A njenu sestru blizanku niste poznavali?

– Ne. Pa, držim, da je ona bila ... posve iskreno, ona je bila u nekoj ustanovi, mislim, u onim rijetkim prilikama kad bih se sreala s Molly. Nije je bilo na Mollynu vjenčanju, čak nije bila ni djeveruša.

– To je prilično čudno.

– Ipak ne razumijem što kanite doznati.

– Želim dobiti samo jednu obavijest – odvrati Poirot.

14.

DR WILLOUGHBY

Hercule Poirot se iskrca iz taksija, plati i pridoda napojnicu, provjeri odgovara li adresa onoj koja je bila zabilježena u njegovoj malenoj bilježnici, izvuče pažljivo iz džepa neko pismo naslovljeno dru Willoughbyju, uspe se uza stepenice do kućnih vrata i pritisne zvonce. Vrata otvori sluga. Doznajući Poirotovo ime, reče da ga dr Willoughby očekuje.

Odvede ga u malenu udobnu sobu ispunjenu knjigama na policama. Uz ognjište su stajala dva naslonjača i stol s poslužavnikom, na kojem su stajale čaše i dvije boce. Dr Willoughby ustane da ga pozdravi. Bio je to muškarac između pedeset i šezdeset godina, vitka, mršava tijela, visoka čela, tamne kose i vrlo oštih sivih očiju. Rukovaše se, te sjednuše. Poirot mu preda pismo.

– A, da.

Liječnik uzme pismo, otvori ga, pročita, a onda, položivši ga kraj sebe, pogleda s izvjesnim zanimanjem Poirota.

– Već sam čuo – reče – od višeg nadzornika Garrowaya, a i, ako smijem reći, od svog prijatelja iz ministarstva unutrašnjih poslova, koji me je također zamolio da vam pomognem u svemu što vas zanima.

– Znam da je to prilično velika usluga – reče Poirot – ali za to ima važnih razloga.

– Zar su i nakon toliko godina važni?

– Da. Ja ću, dakako, razumjeti ako ste posve zaboravili one osobite događaje.

– Ne mogu reći da je tako. Ja se bavim, kako ste možda čuli, osobitim ogrankom svoje struke već više godina.

– Vaš je otac, koliko znam, na tom području bio glasoviti stručnjak.

– Da, bio je. Cijela se života bavio time. Izradio je mnoge teorije, neke su doživjele slavu i uspjeh, a neke se izjalovile. Kako sam čuo, vas zanima neki slučaj duševne bolesti.

– Riječ je o nekoj ženi. Ime joj je bilo Dorothea Preston-Grey.

– Da. Ja sam u ono doba bio još gotovo mladić. Uvijek su me zanimala očeva mišljenja, premda se moje teorije i njegove nisu uvijek poklapale. Njegov je posao bio zanimljiv, pa sam s njim često surađivao. Ne znam što vas osobito zanima u slučaju Dorotheje Preston-Grey kako joj je u ono doba bilo ime, a poslije gospođa Jarrow.

– Ona je bila jedna od blizanki, držim – reče Poirot.

– Da. To je u ono doba, ako smijem kazati, bilo osobito područje što ga je proučavao moj otac. On je u ono doba pročitavao život odanih parova identičnih blizanaca. Onih koji su odrasli u istoj sredini, onih koji su s različitih razloga u životu odrasli u posve različitim sredinama. Htio je doznati koliko su jednaki, do koje mjere doživljuju iste stvari. Dvije sestre, ili dva brata, koji gotovo nisu odrasli zajedno, a ipak su nekim čudnim slučajem, čini se, doživljavali isto u isto vrijeme. Bilo je to sve ... uistinu ... krajnje zanimljivo. Ipak, držim, da vas to zapravo ne zanima.

– Ne – odvrati Poirot – u ovom slučaju, mislim ... dio toga me zanima, da tako kažem... zanima me nesreća koja se dogodila nekom djetetu.

– Tako je. Bilo je to, rekao bih, u Surreyu. Da, vrlo lijep predjel, u kome su ti ljudi stanovali. Nedaleko Camberleya, mislim. Gospođa Jarrow je u ono doba bila mlada udovica, s dvoje malene djece. Njezin je suprug umro neposredno prije nesreće. Ona je bila, kao rezultat...

– Duševno poremećena? – zapita Poirot.

– Ne, smatrali su da nije tako. Ona je bila duboko potresena smrću svoga muža, teško osjećajući taj gubitak što ju je snašao, ali ona se nije, prema mišljenju svog liječnika, dovoljno oporavljala.

Nije mu se svidio način kako se njeno ozdravljenje razvijalo i nije se činilo da će ona nadvladati gubitak onako kako je on očekivao. Činilo se da su se u nje razvijale prilično neobične reakcije. On je, dakle, pozvao moga oca na konzultaciju, zamolivši ga da vidi što se može učiniti. Njemu se pak njezino stanje učinilo zanimljivo, a istodobno je pomislio da je u tom stanju sadržana vrlo određena opasnost, pa je predložio da bi bilo korisno kad bi je se, uz osobitu njegu, podvrgnulo promatranju u nekom sanatoriju. Tako je nekako bilo. Pogotovo nakon one nesreće što je snašla ono dijete. Bilo je dvoje djece, a prema izjavi gospođe Jarrow, starije je dijete, djevojčica – napala malena dječaka koji je bio od nje mlađi četiri ili pet godina, udarivši ga vrtlarskom lopatom ili motikom tako da je pao u neko ukrasno jezero u vrtu i utopio se. Takve se stvari, kako znate, često znaju dogoditi. Zna se dogoditi da djecu u kolicima gumu u kakvo jezero, kadšto zato što starije dijete ljubomorno pomisli: »Mamica bi imala mnogo manje briga kad samo ne bi bilo Edwarda ili Donalda ili tko zna kako mu je ime« ili »Njoj će biti mnogo ljepše«. Sve su to posljedice ljubomore. Ipak, čini se, da u ovom slučaju nije bilo osobita dokaza ljubomore. Djetetu nije smetalo rođenje brata. Naprotiv, gospođa Jarrow nije željela to drugo dijete. Premda se njezin suprug radovao rođenju tog drugog djeteta, gospođa Jarrow ga nije željela. Ona je pokušala kod dva liječnika prodrijeti s molbom da joj izvrše pobačaj, ali nije našla nikoga tko bi to učinio, jer je to onda bio protivzakonit zahvat. Neka služavka, a također i neki dostavljač brzojava, kazali su da je dječaka napala neka žena, a ne ono drugo dijete. A jedna je služavka vrlo određeno rekla da je gledala kroz prozor i da je to učinila njezina gospodarica. Kazala je: »Držim da jadnica nije znala što čini. Znate, od gospodarove smrti ona je u takvu stanju, oh, u kakvu nije nikad bila.« Eto, kao što kažem, ne znam točno što želite znati o tom slučaju. Odluka suda glasila je da je to bilo slučajno, nesreća. Držali su da je nesretan slučaj i da su se djeca, kazali su, igrala gurajući se, i tako dalje, te da je to prema tome bio nesumnjivo nesretan slučaj. Pri

tome je ostalo, ali moj je otac za konzultacije i nakon razgovora s gospodom Jarrow i izvjesnih testova, ispitivanja, sućutnih napomena i pitanja bio posve siguran da je ona odgovorna za ono što se zbilo. Po njegovu je mišljenju bilo preporučljivo da se ona podvrgne duševnom liječenju.

– Ali vaš je otac bio posve siguran da je ona bila odgovorna?

– Da. U ono je doba postojao način liječenja koji je bio vrlo proširen i u koji je otac vjerovao. Prema tom mišljenju, ljudi su se, nakon liječenja što je kadšto bili prilično dugotrajno, trajalo je po godinu dana ili i dulje, mogli vratiti u normalni život, čak bi to bilo vrlo korisno. Mogli su se vratiti u svoje domove i uz potrebnu pažnju, liječnika i bližih rođaka, koji bi bili uz njih i mogli ih promatrati u običnom životu, sve bi pošlo kako valja. To je, moram kazati, ispočetka imalo uspjeha u mnogim slučajevima, ali poslije su se pokazali drukčiji rezultati. U nekoliko je slučajeva bilo vrlo nesretnih rezultata. Bolesnici su, vrativši se naoko izliječeni kući u svoju prirodnu sredinu, u obitelj, k suprugu, majkama, očevima, postepeno nanovo oboljeli tako da su se često znale dogoditi tragedije ili gotovo tragedije. U jednom se slučaju moj otac gorko razočarao ... to je bio po nj vrlo važan slučaj ... neka se, naime, žena vratila k svojoj prijateljici s kojom je stanovala prije, činilo se da će se sve sretno odvijati, ali ona je pet ili šest mjeseci poslije žurno pozvala liječnika i kazala mu: »Moram vas povesti na kat. Zacijelo ćete se rasrditi zbog onoga što sam učinila, pozvat ćete, vjerujem, i policiju. Znam da to mora biti. Ali znate, ja sam primila zapovijed da to učinim. Vidjela sam đavola kako viri iz Hildinih očiju. Vidjela sam đavola i znala što moram učiniti. Znala sam da je moram ubiti.« Žena je sjedila mrtva u naslonjaču, zadavljena, a nakon smrti su joj oči bile iskopane. Ubojica je umrla u bolnici za duševne bolesti ne znajući da je počinila zločin, tvrdeći da je poslušala zapovijed, da joj je bila dužnost uništiti đavola.

Poirot tužno kimne glavom.

Liječnik nastavi: – Da. Držim da je Dorothea Preston-Grey bolovala od nekog, da se blago izrazim oblika duševne poremećenosti koja je bila opasna, te da ju je trebalo radi sigurnosti zadržati pod nadzorom. To nije bilo u ono doba, ako smijem kazati, općenito stanovište, i moj ga je otac držao vrlo nepreporučljivim. Pošto su je ponovno otpremili u neki vrlo udobni sanatorij, vrlo su je pažljivo liječili. I opet se nakon koju godinu dana učinilo da je posve ozdravila, pa je izišla iz te ustanove, živjela redovitim životom uz vrlo obzirnu njegovateljicu koja se više ili manje brinula za nju, premda je inače radila u kućanstvu kao gospođina osobna sobarica. Ona je pak izlazila, sastajala se s prijateljicama i napokon otputovala u inozemstvo.

– U Indiju – reče Poirot.

– Da. Vidim da ste točno obaviješteni. Otputovala je u Indiju k svojoj sestri blizanki.

– I tamo se opet dogodila nesreća?

– Da. Napadnuto je dijete nekog susjeda. Najprije su pomislili da je to učinila neka indijska dadilja, a poslije su, držim, osumnjičili nekog domorodačkog slugu, nekog nosača. Ali opet se učinilo da je nesumnjivo bila kriva gospođa Jarrow, da je napadaj izvela u stanju duševnog poremećaja o kojem je samo ona znala. Nije bilo određena dokaza, kako sam čuo, koji bi ukazivao na njezinu krivnju. Mislim da je general ... ne mogu se sad sjetiti njegova imena ...

– Ravenscroft? – zapita Poirot.

– Da, da, general Ravenscroft je uredio sve da se ona mogla vratiti u Englesku i ponovno se podvrći liječenju. Jeste li to htjeli doznati?

– Da – odgovori Poirot – to sam već djelomice čuo, ali uglavnom, da tako kažem, po čuvenju, što nije pouzdano. Htio sam vas još zapitati nešto o slučaju identičnih blizanaca. Što je s drugom blizankom? Margaret Preston-Grey, odnosno poslije ženom generala Ravenscrofta. Je li moguće da je ona bolovala od iste bolesti?

– U njenu slučaju nije bilo nikakvih sličnih pojava. Ona je bila savršeno zdrava. Moj se otac zanimao za nju, posjetio ju je jedanput ili dvaput, razgovarao s njom, jer je često nailazio na slučajeve gotovo identičnih bolesti ili duševnih poremećaja u oba identična blizanca koji su u djetinstvu bili jedan drugome vrlo privrženi.

– Zar samo u djetinjstvu?

– Da. U izvjesnim se prilikama može pojaviti između identičnih blizanaca neko stanje neprijateljskog raspoloženja. Ispočetka i jednog i drugog zaokuplja naizmjenična želja za zaštitom i ljubav, ali to se raspoloženje može izroditi gotovo u mržnju, ako se pojavi kakva emocionalna napetost koja je može potaknuti ili povećati, ili neka emocionalna kriza koja može prouzročiti neprijateljsko raspoloženje između blizanaca. Držim da se to moglo dogoditi. General Ravenscroft kao mladi niži časnik ili kapetan, ili ne znam kakav je imao čin, zaljubio se, držim, u Dorotheu Preston-Grey koja je bila vrlo lijepa djevojka. Zapravo je bila ljepša od sestre. I ona se zaljubila u nj. Nisu se službeno zaručili i kapetan je Ravenscroft ubrzo svoju ljubav poklonio drugoj sestri, Margareti... ili Molly, kako su je nazivali. On se zaljubio u nju i zamolio za njenu ruku. Ona mu je uzvratila ljubav, te su se vjenčali čim je to bilo moguće s obzirom na njegovu karijeru. Moj je otac bio uvjeren da je druga blizanka, Dolly, postala strahovito ljubomorna i da je i dalje bila zaljubljena u Alistaira Ravenscrofta, zamjerajući mu što se oženio. Ipak je ona prešla preko toga i uskoro se udala za drugog muškarca ... činilo se da je to bio sretan brak, a poslije je često posjećivala Ravenscroftove, ne samo kao u onom slučaju u Malaji već i poslije kad su oni bili u nekom drugom mjestu u inozemstvu, a i pošto su se vratili kući. Ona je dotle očito opet bila izliječena, više nije bila duševno poremećena, i živjela je zajedno s vrlo pouzdanom njegovateljicom i služinčadi. Vjerujem, to mi je pripovijedao otac, da je gospođa Ravenscroft, Molly, ostala vrlo privržena svojoj sestri. Zaštićivala ju je i vrlo voljela, često ju je, mislim, pozivala

k sebi, ali general Ravenscroft nije bio time oduševljen. Držim da je možda malo neuravnotežena Dolly... gospođa Jarrow... i dalje osjećala snažnu naklonost prema generalu Ravenscroftu koja je, mislim, njemu bila neugodna i mučna, premda vjerujem da je njegova žena bila uvjerena da joj je sestra posve preboljela osjećaj ljubomore ili srdžbe.

– Gospođa Jarrow je, kako sam čuo, stanovala u Ravenscroftovih oko tri tjedna ili i dulje prije nego što se zbio onaj tragičan slučaj samoubojstva.

– Da, to je istina. I ona je u to doba tragično poginula. Ona je često hodala u snu. Jedne je noći izišla hodajući u snu i unesrećila se, pavši s neke klisure, prema kojoj je, čini se, vodila staza. Našli su je sutradan i umrla je u bolnici ne osvijestivši se više. Njezina se sestra Molly strahovito uzrujala, bila je zbog toga vrlo nesretna, ali htio bih reći, što vjerojatno i želite znati, da ne mislim da je to bio povod samoubojstvu bračnog para koji je tako sretno živio. Tuga zbog sestrine odnosno šurjakinjine smrti vjerojatno ih nije nagnala na samoubojstvo. Zacijelo ne na dvostruko samoubojstvo.

– Osim, možda – reče Hercule Poirot – ako je Margaret Ravenscroft bila odgovorna za smrt svoje sestre.

– Zaboga – klikne dr Willoughby – valjda ne želite kazati ...

– Da je Margaret pošla za svojom sestrom mjesečarkom, da je Margaret ispruživši ruku gurnula Dorotheu s klisure?

– To apsolutno ne mogu prihvatiti – reče dr Willoughby – ni kao pretpostavku.

– Nikad se ne zna – reče Hercule Poirot – što se zbiva u ljudima.

15.

EUGENE I ROSENTELLE, STILISTI I KOZMETIČARI

Gospođa Oliver se zadovoljno ogleda po Cheltenhamu. Još nikad nije bila u Cheltenhamu. Kako li je lijepo, reče gospođa Oliver sama sebi, vidjeti uistinu lijepe kuće, pristojne kuće.

Vrativši se u mislima u svoju mladost, sjeti se da je poznavala ljude... svoje rođake, tetke koji su stanovali u Cheltenhamu. Uglavnom su to bili umirovljenici. Vojnički ili mornarički. Bilo je to mjesto, pomisli, u kojem se očito zaželio naseliti svatko tko je veći dio života proveo u inozemstvu. Tu je vladao osjećaj engleske sigurnosti i dobrog ukusa, uz ugodno društvo i sugovornike.

Pošto je zastala pred jednom ili dvjema zgodnim trgovinama antikvitetima, ona pronađe ono što je tražila – ili bolje, ono kamo ju je poslao Hercule Poirot. »Frizerski salon Zelena ruža«. Ona uđe i ogleda se, četiri ili pet žena očekivale su nove frizure. Neka jedra mlada žena ostavi svoju klijenticu i priđe gospođi Oliver upitno je pogledavši.

– Gospođa Rosentelle? – zapita gospođa Oliver pogledavši cedulju u ruci. – Kazala je da će me primiti, ako dođem danas prijepodne ovamo. Ne mislim radi – doda – da dolazim radi frizure, već sam je htjela zapitati nešto, bila je o tom obaviještena telefonom, pa je kazala da će imati malo vremena za mene, ako dođem u jedanaest i trideset.

– Oh, da – odvrati djevojka. – Mislim da gospođa nekoga očekuje.

Ona je povede hodnikom, pa niz nekoliko stepenica i gurne okretna vrata na kraju. Očito su iz frizerskog salona ušle u stan gospođe Rosontelle. Jedra djevojka pokuca na vrata i reče

zavirivši: »Gospođa je došla«, a onda zapita prilično plašljivo: – Kako vam je, kažete, ime?

– Gospođa Oliver – odvrati gospođa Oliver.

Ona uđe. Učini joj se kao da je ušla u neki izložbeni prostor. Soba je bila ukrašena zastorima od ružičaste koprene, a zidovi pokriveni tapetama s uzorkom ruža. Gospođa Rosentelle, žena koja se gospođi Oliver učinila da je njeno dobi ili možda i mnogo starija, upravo je ispijala šalicu jutarnje kave.

– Gospođa Rosentelle? – zapita gospođa Oliver.

– Da?

– Nadam se da me očekujete.

– Oh, da. Nisam dobro razumjela što želite. Telefonska veza je vrlo loša. Ali u redu je. Imam slobodnih pol sata. Želite li kave?

– Ne, hvala – reče gospođa Oliver. Noću vam oduzeti više vremena nego što je potrebno, želim vas samo zapitati nešto čega se možda sjećate. Vi ste se dugo bavili, koliko znani, frizerskim umijećem.

– Oh, da. Prilično sam zadovoljna što sam posao napokon mogla prepustiti djevojkama. Danas više ne radim ništa.

– Možda im još dajete savjete?

– Da, to da – nasmiješi se gospođa Rosentelle.

U nje je bilo zgodno, pametno lice. Smeđa kosa joj je bila lijepo protkana sijedim vlasima.

– Ne znam što želite doznati.

– Pa zapravo bih vas htjela nešto zapitati općenito o vlasuljama.

– Sad se više ne bavimo toliko vlasuljama kao prije.

– Imali ste salon u Londonu, zar ne?

– Da. Najprije u Bond Streetu, a onda smo se preselili u Sloane Street, ali vrlo je lijepo, znate, napokon stanovati izvan grada. Oh, da, moj muž i ja smo ovdje vrlo zadovoljni. Vodimo maleni posao i danas se više ne bavimo toliko vlasuljama – reče – premda moj muž još uvijek savjetuje i kreira vlasulje za ćelave

muškarce. Vrlo je važno, znate, da se tko u svom poslu ne čini prestar, i to često koristi pri dobivanju namještenja.

– To dobro razumijem – roče gospođa Oliver.

Ona od puka uzbuđenja reče još nekoliko običnih riječi, pitajući se kako da prijeđe na stvar. Zbunila se kad se gospođa Rosentelle nagnula prema njoj zapitavši je iznenada:

– Vi ste Ariadne Oliver, zar ne? Spisateljica?

– Da – odvrati gospođa Oliver – zapravo ... – na licu joj se pojavi neki stidljiv izražaj rekavši kao obično – ... da, pišem romane.

– Vrlo mi se sviđaju vaše knjige. Mnoge sam ih pročitala. Oh, doista su vrlo zgodne. Kažite, u čemu vam mogu pomoći?

– Pa, htjela sam razgovarati o vlasuljama i o nečemu što se zbilo prije mnogo godina, pa se možda više ni ne sjećate ničega u vezi s time.

– Prilično sam, eto, radoznala ... želite li doznati što o negdašnjoj modi?

– Zapravo ne. Riječ je o nekoj ženi, nekoj mojoj prijateljici ... zapravo smo zajedno polazile školu... i onda se ona udala i pošla u Indiju, pa se opet vratila u Englesku, a onda se zbila neka tragedija, i ljudi su se, držim, vrlo iznenadili otkrivši da je ona imala više vlasulja. Mislim da ste ih sve izradili vi, t.j. vaša tvrtka.

– Oh, tragedija. Kako joj je bilo ime?

– Pa kad sam je ja poznavala, prezime joj je bilo Preston-Grey, a poslije Ravenscroft.

– Oh. Oh, da, to je ona. Da, sjećam se lady Ravenscroft. Vrlo dobro se je sjećam. Bila je vrlo ljubka i uistinu još vrlo lijepa. Da, suprug joj je bio pukovnik ili general ili tako nešto, povukli su se u mirovinu i nastanili u ... zaboravila sam naziv mjesta ...

– I tamo se zbilo ono što su držali dvostrukim samoubojstvom – reče gospođa Oliver.

– Da. Da, sjećam se da sam čitala o tome i kazala: »Pa to je naša lady Ravenscroft«, i onda je bila u novinama objavljena njihova slika, pa sam vidjela da je doista tako. Njega, dakako,

nisam nikad vidjela, ali ona je to zacijelo bila. Bilo je to tako tužno, tako žalosno, čula sam da su otkrili da je ona bolovala od raka i da joj nije bilo lijeka, pa se ono dogodilo. Ali nisam čula nikakvih potankosti.

– Ne – reče gospođa Oliver.

– Ali što biste htjeli da vam kažem?

– Vi ste joj isporučili vlasulje, a čula sam da su oni koji su vodili istragu, držim da su to bili policajci, pomislili da je to prilično mnogo vlasulja, ali ljudi možda ipak imaju po četiri vlasulje?

– Pa, većina ljudi ima najmanje dvije vlasulje – odvrati gospođa Rosentelle. – Znete jednu pošalju na uređivanje, kako bismo kazali, a za to vrijeme nose onu drugu.

– Sjećate li se da je lady Ravenscroft naručila još posebno dvije vlasulje?

– Ona nije došla osobno. Bila je bolesna, u bolnici ili tako negdje, pa je došla neka mlada Francuskinja. Mislim da je to bila Francuskinja, koja joj je bila družbenica ili nešto slično. Vrlo zgodna. Savršeno je govorila engleski. I ona je objasnila sve o tom, kakve želi vlasulje, veličinu i boju i oblik, i naručila ih. Da. Začudo, kako se toga sjećam. Držim da se ne bih sjećala toga da nisam... oh, bilo je to zacijelo mjesec dana poslije ... mesec dana, možda više, šest tjedana... pročitala, znate, o onom samoubojstvu. Bojim se da su joj kazali ružnu istinu u bolnici, ili gdje li je bila, pa nije imala hrabrosti više živjeti, a njezin suprug nije htio živjeti bez nje ...

Gospođa Oliver tužno kimne glavom i nastavi:

– Vlasulje su, držim, bile različite.

– Da, jedna je bila vrlo lijepo protkana sijedom kosom, a druga je bila za društvene zabave, jedna je pristajala uz večernje haljine, a četvrta ukrašena kratkim uvojcima. Vrlo zgodna, moglo se je nositi ispod šešira, a da se ne bi poremetila. Bilo mi je žao gospođe Ravenscroft. Bez obzira na njezinu bolest, ona je bila

vrlo nesretna i zbog sestre, koja je umrla malo prije nje. Bila joj je blizanka.

– Da, blizanke su jedna drugoj vrlo privržene – reče gospođa Oliver.

– Uvijek se prije činilo da je bila vrlo sretna – napomene gospođa Rosentelle.

Obje žene uzdahnuše. Gospođa Oliver promijeni temu razgovora.

– Držite li da bi meni vlasulja bila od kakve koristi? – zapita.

Gospođa Rosentelle ispruži ruku i zamišljeno opipa kosu gospođe Oliver.

– Ne bih vam preporučila ... u vas je divna kosa ... još je vrlo gusta, čini mi se – ona se malo nasmiješi – da volite mijenjati frizuru.

– To ste vrlo točno pogodili. To je istina ... volim praviti pokuse. To je zabavno.

– Vi volite živjeti, zar ne?

– Da, doista. Držim da je divan osjećaj što nikad ne znamo što će se dogoditi.

– A ipak je takav osjećaj – reče gospođa Rosentelle – često razlog što su mnogi ljudi neprestano zabrinuti.

16.

GOSPODIN GOBY PODNOSI IZVJEŠĆE

Gospodin Goby uđe u sobu i sjedne u svoj uobičajeni naslonjač što mu ga je ponudio Poirot. Ogleda se po sobi prije nego što je odabrao određeni komad pokućstva ili kut sobe, u koji će govoreći nepomično gledati. Odabrao je, kao često prije, električnu peć koja u ovo doba godine nije bila upaljena. Gospodin Goby se nikad nije izravno obraćao ljudskom biću za koje bi radio. On je znao u tu svrhu odabrati ukras na stropu, radijator, televizor, sat, kadšto prostirao ili otirač pred vratima. Iz kožnate je torbe izvadio nekoliko listova papira.

– Dakle – zapita Hercule Poirot – ima li što za me?

– Sakupio sam nekoliko različitih podataka – odgovori gospodin Goby.

Gospodin Goby je bio na glasu u Londonu, možda čak u cijeloj Engleskoj, pa i izvan nje, kao veliki dobavljač obavijesti. Nitko nije znao kako on izvodi ta čuda. Imao je u službi mali broj namještenika. Kadšto se znao potužiti na svoje noge, kako ih je nazivao, da više nisu onakve kakve su bile. Ali njegovi su rezultati još uvijek znali iznenaditi ljude koji bi mu povjerali posao.

– Gospođa Burton-Cox – reče objavivši to ime gotovo kao mjesni crkveni starješina koji predaje vjeronauk. Jednako je tako mogao kazati: »Treći stih, četvrto poglavlje, knjiga izaijina.«

– Gospođa Burton-Cox – ponovi. – Udata za gospodina Cecila Alduryja, proizvođača puceta na veliko. Bogat čovjek. Bavio se politikom, bio je zastupnik u parlamentu za Little Stansmere. Gospodin Cecil Aldbury je poginuo u automobilskoj nesreći četiri godine nakon njihova vjenčanja. Jedino dijete iz tog braka umrlo je u nekoj nesreći kratko vrijeme nakon toga. Imetak gospodina

Aldburyja naslijedila je njegova žena, ali vrijednost nije bila jednaka očekivanoj, jer poduzeće nije osobito uspješno poslovalo za posljednjih godina. Gospodin Aldbury je ostavio priličnu svotu novca i nekoj gospođici Kathleen Fenn, s kojom je, čini se, bio u intimnim odnosima o kojima njegova žena nije ništa znala. Gospođa Burton-Cox nastavila je njegovu političku karijeru. Nakon tri godine posvojila je dijete što ga je rodila gospođica Kathleen Fenn. Gospođica Kathleen Fenn tvrdila je da je to dijete sin pokojnog gospodina Aldburyja. Ovo je, prema mojim istraživanjima – nastavi gospodin Goby – nekako teško prihvatiti. Gospođica Fenn je imala mnogo znanaca, gospodu obilna imetka i darežljivu, ali većina ljudi imaju svoju cijenu, zar ne? Bojim se da ću vam morati poslati prilično visok račun.

– Nastavite – reče Hercule Poirot.

– Gospođa Aldbury, kako joj je tada bilo prezime, pristala je posvojiti to dijete. Malo poslije se udala za majora Burton-Coxa. Gospođica Kathleen Fenn postala je, mogao bih kazati, vrlo poznata glumica i pjevačica i zaradila prilično mnogo novaca. Onda je napisala gospođi Burton-Cox pismo da želi da joj vrati posvojeno dijete. Gospođa Burton-Cox je to odbila. Gospođa Burton-Cox je, koliko znam, živjela vrlo udobno. Major Burton-Cox bio je ubijen u Malaji, opskrbivši je priličnim imutkom. Prema obavijesti što sam je dobio, gospođica Kathleen Fenn, koja je nedavno umrla ... držim, prije osamnaest mjeseci ... ostavila je oporuku kojom je svoj cijeli imutak, što se sastojao od značajne svote novca, ostavila svom vanbračnom sinu Desmondu Burtonu-Coxu.

– Vrlo velikodušno – reče Poirot. – Od čega je umrla gospođica Fenn?

– Prema mojim obavijestima, od leukemije.

– I dječak je naslijedio majčin novac?

– Novac je položen na njegovo ime s time da će njime moći raspolagati kad napuni dvadeset i pet godina.

– Prema tome će postati neovisan, raspolagat će znatnim imutkom? A gospođa Burton-Cox

– Ona nije bila sretna, kako sam doznao, u svojim novčanim pothvatima. Ima dovoljno za život, ali ništa više od toga.

– Je li Desmond sastavio oporuku? – zapita Poirot.

– To – odvrati gospodin Goby – na žalost, još ne znam. Ali ima mogućnosti da to doznam. Ako doznam, obavijestit ću vas o toj činjenici bez odlaganja.

Gospodin Goby se rastrešeno oprostio, naklonivši se električnoj peći.

Po prilici sat i pol kasnije zazvoni telefon.

Hercule Poirot je upravo nešto bilježio na listu papira. Od vremena bi se do vremena namrštio, frkao brk, nešto precrtao i ponovno zapisao, a onda nastavio bilježiti. Kad je zazvonio telefon, digao je slušalicu i stao slušati.

– Hvala – reče – to je bilo brzo. Da... da, hvala. Uistinu kadšto ne znam kako vam to polazi za rukom ... Da, situacija postaje jasna. Nazirem smisao onoga što prije nije imalo nikakva smisla ... Da ... razumijem ... da, slušam ... prilično ste sigurni da je riječ o tom slučaju. On zna da je posvojče ... ali nikad mu nisu kazali tko mu je prava majka ... da. Da, razumijem ... Vrlo dobro. Hoćete li objasniti i taj dio? Hvala.

Spustivši slušalicu nastavi bilježiti. Nakon pol sata ponovno zazvoni telefon. On opet prihvati slušalicu.

– Vratila sam se iz Cheltenhama – reče glas što ga Poirot odmah prepozna.

– Ah, chere madame, zar ste se već vratili? Jeste li se sastali s gospođom Rosentelle?

– Da, bila je vrlo ljubazna. Vrlo ljubazna.

– I vi ste, znate, bili u pravu. Ona je također slon.

– Što mislite kazati, chere madame?

– Mislim reći da se ona sjeća Molly Ravenscroft.

– A sjeća li se njenih vlasulja?

– Da.

Ukratko mu reče što joj je umirovljena vlasuljarka ispriповjedila o vlasuljama.

– Da – reče Poirot – to se slaže. To je upravo ono što mi je napomenuo viši nadzornik Garroway. Četiri vlasulje što ih je našla policija. Uvojci, večernja frizura i dvije obične, Četiri.

– Prema tome sam vam kazala samo ono što ste već znali?

– Ne, kazali ste mi nešto više od toga. Ona je rekla ... tako ste mi upravo ispriповjedili ... da je lady Ravenscroft naručila još dvije vlasulje uz one dvije što ih je već imala, te da se to zbilo po prilici tri do šest tjedana prije tragičnog samoubojstva. A to je zanimljivo, zar ne?

– To je vrlo prirodno – odvrati gospođa Oliver. – Mislim reći, znate kakve su žene, mislim da se ti predmeti strahovito brzo troše. Vlasulje i slično. Ako ih nije moguće nanovo urediti i oprati, ako se zapale ili ako ih zaliju čime, pa ih nije moguće očistiti, ili su obojene ili loše obojene ... ili slično tome ... onda, dakako, treba dvije nove vlasulje, ili ih treba zamijeniti ili nešto takvo. Ne razumijem zašto vas to toliko uzbuđuje.

– Neću reći da me baš uzbuđuje – odvrati Poirot – ne. To je značajno, ali je još zanimljivo ono što ste upravo napomenuli. Niste li kazali da je neka Francuskinja donijela vlasulje da prema njima izrade nove ili prerade?

– Da. Držim da je to bila neka vrst družbenice ili slično. Lady Ravenscroft je bila u bolnici ili u nekom sanatoriju i nije bila dobroga zdravlja, pa nije mogla doći sama izabrati ili slično.

– Razumijem.

– I tako je došla njena francuska družbenica.

– Znate li možda ime te družbenice?

– Ne. Držim da ga gospođa Rosentelle nije ni spomenula. Zapravo, držim da ga ni ona nije znala. Sve je dogovorila lady Ravenscroft, a Francuskinja je samo donijela vlasulje, mislim, radi mjere i ostaloga.

– To – reče Poirot – je korisno u daljnjem postupku što ga kanim poduzeti.

– Što ste vi doznali? – zapita gospođa Oliver. – Jeste li vi što obavili?

– Vi ste uvijek vrlo skeptični – odgovori Poirot. – Uvijek držite da ja ne radim ništa, da sjedim u naslonjaču počivajući.

– Pa držim da sjedite u naslonjaču i razmišljate – prizna gospođa Oliver – ali uvjerena sam da ne izlazite često iz kuće da biste što uradili.

– U najbližoj ću budućnosti vjerojatno izići da nešto obavim – reče Hercule Poirot – i to će vam biti drago. Možda ću poći s onu stranu Kanala, ali ne brodom. Odličio sam otputovati avionom.

– Oh – reče gospođa Oliver. – Želite li možda da i ja pođem?

– Ne – odvrati Poirot. – Mislim da će biti bolje da u ovoj prilici pođem sam.

– Uistinu ćete poći?

– Oh, da, oh, da. Uložit ću u to svu svoju djelatnu sposobnost pa ćete biti sa mnom zadovoljni, gospođo.

Pošto je objesio slušalicu, nazove drugi broj što ga je pronašao u svojoj listnici. Odmah ga spojiše s osobom s kojom je zaželio razgovarati.

– Dragi viši nadzomiče Garroway, ovdje je Hercule Poirot. Nadam se da vas suviše ne smetam? Niste u ovaj čas osobito zaposleni?

– Ne, nisam – odvrati viši nadzornik Garroway. – Obrezujem ruže, to je sve.

– Nešto bih vas htio zapitati. Riječ je o pukoj sitnici.

– U vezi s našim problemom dvostruka samoubojstva?

– Da, s time u vezi. Kazali ste da su u kući imali psa. Kazali ste da je pas polazio s obitelji na šetnju, ili sam barem tako razumio.

– Da, bilo je govora o nekom psu. Držim da ga je spomenula kućanica ili netko drugi, rekavši da su oni onog dana, kao obično, pošli na šetnju s psom.

– Nije li pri pregledu mrtva tijela gospođe Ravenscroft otkriven trag ujeda psa? Brazgotina nije morala biti svježa ili je mogla potjecati od ujeda baš onoga dana?

– Neobično je to što kažete. Ne mogu reći da bih se toga sjetio da to niste spomenuli. Ali, da, našli smo nekoliko ožiljaka. Nisu bili veliki. Međutim je i kućanica spomenula da je pas nekoliko puta napao svoju gospodaricu i ugrizao je, premda ne osobito jako. Čujte, Poirot, u ono doba nije tamo bilo bjesnoće, ako ste pomislili na to. Nije moglo biti ništa tome slična. Uostalom, ona je ustrijeljena... oboje su bili ustrijeljeni. Nije bila riječ o nekom otrovanju krvi ili opasnosti od tetanusa.

– Ja ne optožujem psa – odgovori Poirot.

– Samo sam to htio doznati.

– Jedan pasji ujed bio je prilično svjež, oko tjedan dana, mislim, ili dva tjedna, kako je netko kazao. Nije trebalo davati injekcije ni išta slična. Rana je zacijeljela prilično dobro. Kako ono kažu? – nastavi viši nadzornik Garroway. – »Pas je uginuo.« Ne znam odakle potječe ta izreka, ali...

– Ipak, nije uginuo pas – reče Poirot. – To nije bila suština moga pitanja, žao mi je što nisam poznavao toga psa. Možda je to bio vrlo razuman pas.

Pošto je, zahvalivši se višem nadzorniku, objesio slušalicu, Poirot promrmlja: »Razuman pas. Možda pametniji od policije.«

17.

POIROT NAJAVLJUJE SVOJ ODLAZAK

Gospođica Livingstone uvede gosta.

– Gospodin Hercule Poirot.

Čim je gospođica Livingstone izišla iz sobe, Poirot zatvori vrata i sjedne uz svoju prijateljicu gospođu Ariadnu Oliver.

On reče tiho: – Odlazim.

– Što? – zapita gospođa Oliver koja bi se uvijek malo uplašila načina na koji bi je Poirot obavještavao o svojim namjerama.

– Odlazim. Putujem. Putujem avionom u Ženevu.

– To zvuči kao da ste član OUN-a ili Unesco-a ili slično.

– Ne, posve privatn posjet.

– Jeste li u Ženevi otkrili kojega slona?

– Pa mislim da to možete nazvati i tako. Možda čak dva.

– Ja nisam otkrila ništa više – reče gospođa Oliver. – Zapravo, ne znam što bih još mogla otkriti.

– Držim da ste vi, ili netko drugi, spomenuli da je vaše kumče, Celia Ravenscroft imala mlađega brata.

– Da. Ime mu je, mislim, Edvard. Jedva da sam ga uopće vidjela. Sjećam se da sam ga jedanput ili dvaput odvela iz škole. Ali tome je vrlo davno.

– Gdje je on sad?

– Na sveučilištu u Canadi, mislim. Ili tamo polazi neki strojarski tečaj. Zar biste htjeli nešto zapitati njega?

– Ne, zasad ne. Samo sam htio znati gdje je sad. Ali izgleda da on nije bio kod kuće kad je izvršeno ono samoubojstvo?

– Ne mislite ... ne mislite, valjda, da je ono počinio on? Hoću reći, ustrijelio oca i majku, oboje. Znam da dječaci znaju kadšto

počiniti takvo djelo. Kadšto su vrlo neobični u izvjesnom osobitom dobu.

– On nije bio kod kuće – reče Poirot. – To sam već doznao iz policijskih spisa.

– Jeste li otkrili što drugo zanimljivo? Kao da ste prilično uzbuđeni.

– I jesam u neku ruku. Otkrio sam nešto što bi moglo osvijetliti ono što već znamo.

– Kako osvijetliti i što?

– Sad mi se čini moguće da razumijem zašto vam je prišla gospođa Burton-Cox i pokušala dobiti potanke obavijesti o samoubojstvu Ravenscroftovih.

– Mislite li da ona nije samo radoznalo njuškalo?

– Ne. Držim da se iza toga skriva neki motiv. Možda je baš riječ o novcu.

– O novcu? O kakvu novcu? Zar ona nije prilično imućna?

– Da. Ona ima dosta za život. Ali čini se da njezin posvojeni sin, s kojim ona očito postupa kao s pravim sinom... on zna da je posvojče, premda ništa ne zna o obitelji od koje potječe. Čini se da je on, postavši punoljetan, načinio oporuku, vjerojatno ga je na to nagovorila njegova pomajka. Možda su mu to samo natuknuli neki njeni prijatelji, a možda neki odvjetnik kojega je ona konzultirala. Na neki način, postavši punoljetan, on je možda pomislio da treba ostaviti sve njoj, svojoj pomajci. Vjerojatno u to doba nije imao nikoga drugoga kome bi što ostavio.

– Ne razumijem, kakve to ima veze sa željom da ona dozna nešto o samoubojstvu?

– Uistinu? Ona je htjela odvratiti ga od one ženidbe. Ako mladi Desmond ima djevojku, ako joj je predložio brak, što danas čine mnogi mladići ... oni ne mogu dočekati ili razmisliti. U tom slučaju gospođa Burton-Cox ne bi naslijedila iza njega novac, jer bi brakom bila poništena svaka pređašnja oporuka, i vjerojatno bi, oženivši se tom djevojkom, sastavio novu oporuku u njezinu korist, a ne u korist svoje pomajke.

– I vi mislite da to gospođa Burton-Cox ne želi?

– Ona je htjela otkriti nešto s čime bi ga odvrátila od te ženidbe. Držim da se nadala i možda je uistinu vjerovala da je Celijina majka ubila svoga muža, ustrijelivši zatim sebe. Takav bi slučaj mogao obeshrabriti momka. Odvratna je pomisao čak i to da je njen otac ubio njenu majku. To bi lako moglo utjecati na momka njegove dobi.

– Mislite reći da bi on, ako su njen otac ili majka ubojice mogao pomisliti da i u djevojke možda ima zločinačkih sklonosti?

– Možda sve to ne mora biti tako surovo, ali držim da bi to uglavnom moglo biti tako.

– Ali on nije bogat. On je posvojče.

– On ne zna ime svoje prave majke, ni tko je ona bila, ali čini se da je njegova majka, koja je bila glumica i pjevačica, a koja je sakupila dosta novaca prije nego što se razboljela i umrla, jednoć htjela da joj dijete bude vraćeno, te kad gospođa Burton-Cox nije pristala na to, ona je, često razmišljajući o svom dječaku, odlučila da mu ostavi svoj novac. On će naslijediti taj novac kad navrší dvadeset i pet godina, a dotle je novac pohranjen u njegovu korist. Zato, dakako, gospođa Burton-Cox ne želi da se on oženi, odnosno želi da se oženi djevojkom koju će ona odabrati ili na koju će možda moći utjecati.

– Da, to mi se čini prilično razumno. Ipak ona nije simpatična žena, zar ne?

– Nije – odvratí Poirot – nije baš nimalo simpatična.

– I zato ona nije htjela da je posjetite i da se umiješate i otkrijete što ona želi.

– Vjerojatno – reče Poirot.

– Jeste li još što doznali?

– Da, doznao sam... zapravo sam to doznao prije nekoliko sati, kad me je viši nadzornik Garroway slučajno nazvao radi neki drugih sitnica pa sam ga zapitao ... Kazao mi je da je ona kućanica, ona starija žena bila vrlo slaba vida.

– Zar je i to važno?

– Moglo bi biti – odgovori Poirot. On pogleda na sat. – Izgleda – reče da je vrijeme da odem.

– Zar odmah polazite na aerodrom?

– Ne, moj avion polijeće tek sutra ujutro. Ali moram još danas nešto pogledati moram osobno poći na neko mjesto koje želim vidjeti svojim očima. Vani me čeka automobil kojim ću se odvesti onamo ...

– Što li to želite vidjeti? – zapita radoznalo gospođa Oliver.

– Nije toliko riječ o gledanju ... riječ je o osjećanju. Da, to je prava riječ ... osjećaj ... želim provjeriti svoj osjećaj ...

18.

MEĐUIGRA

Hercule Poirot prođe kroz vrata groblja. Krene stazom i ubrzo se zaustavi kraj zida obrasla mahovinom, zagledavši se u neki grob. Stajao je nekoliko minuta promatrajući najprije grob, a onda pogled na Down i more iza njega. Onda uperi oči opet u grob. Netko je nedavno položio cvijeće na grob. Malenu kitu poljskog cvijeća, kitu kakvu je moglo ostaviti koje dijete, premda Poirot nije pomislio da ju je ostavilo kakvo dijete. Pročita natpis na spomeniku:

OVDJE POČIVA
DOROTHEA JARROW umrla 15. rujna 1952.
TAKOĐER NJEZINA SESTRA
MARGARET RAVENSCROFT umrla 3. listopada 1952.

I
ALISTAIR RAVENSCROFT
NJEZIN SUPRUG
umro 3. listopada 1952.
Ni smrt ih nije rastavila
Oprosti nam duge naše kao što mi opraštamo dužnicima
svojim.
Gospode, smiluj nam se.
Kriste, smiluj nam se.
Gospode, smiluj nam se.

Poirot je stajao trenutak ili dva. Klimne jedanput ili dvaput glavom. Onda krene s groblja i pođe stazom što je vodila prema klisuri i uz nju. Opet zastane, zagledavši se u more. Reče sam sebi:

– Sad sam siguran da znam što se zbilo i zašto. Razumijem tugu i tragediju. Treba se vratiti natraške drugim putem. Na mom je kraju početak, ili bi trebalo kazati drukčije? »Na mom je početku bio moj tragičan kraj.« Ona Švicarka je morala znati ... ali hoće li mi ispričovijediti? Onaj mladić vjeruje da hoće. Zbog njih ... djevojke i mladića, oni ne mogu krenuti u život, dok ne doznaju istinu.

19.

MENDDY I ZELIE

– Mademoiselle Rouselle? – zapita Hercule Poirot nakonivši se.

Mademoiselle Rouselle pruži ruku. Petdesetak godina, pomisli Poirot. Prilično odlučna žena, žena na svom mjestu. Pametna, razumna, zadovoljna, pomisli on, koja je znala živjeti uživajući u radostima i podnoseći patnje što ih je donosio život.

– Čula sam o vama – reče ona. – Imate, znate, prijatelje u ovoj zemlji i u Francuskoj. Ne znam točno u čemu bih vam mogla pomoći. Oh, znam da ste u pismu, što ste mi ga napisali, objasnili što želite. To je događaj iz prošlosti, zar ne? Nešto što se dogodilo. Ne mislim baš ono što se zbilo, ali razlozi onome što se dogodilo leže u dalekoj prošlosti. Ali sjednite. Da. Da, ovaj je naslonjač, nadam se, prilično udoban. Evo nešto kolačića a boca je na stolu.

Bila je prilično nenametljivo gostoljubiva. Mirna i ljubazna.

– Vi ste u ono doba bili odgojiteljica u nekoj obitelji – reče Poirot. – U Ravenscroftovih. Možda ih se gotovo ni ne sjećate.

– Oh, da, čovjek, znate, ne zaboravlja ono što se zbilo u mladosti. Bila je u obitelji neka djevojčica, a i neki dječak četiri ili pet godina mlađi. Vrlo ljupka djeca. Otac im je bio general u vojsci.

– Bila je i neka sestra.

– Ah, da, sjećam se. Nje nije bilo u doba kad sam ja došla. Mislim da je bila dosta osjetljiva. Osjetljiva zdravlja. Negdje se liječila.

– Sjećate li se majčina krsnog imena?

– Margaret je bilo ime jedne. Imena druge se ne sjećam.

– Dorothea.

– Ah, da. Na to ime čovjek ne nailazi često. Ali nazivale su jedna drugu kraćim imenima. Molly i Dolly. Bile su identične blizanke, znate, bile su jedna drugoj neobično slične. Obje su bile vrlo lijepe mlade žene.

– I vrlo su voljele jedna drugu?

– Da, vrlo su se voljele. Ali bojim se da što ne pobrkam. Prezime djece, što sam ih odgajala, nije bilo Preston-Grey. Dorothea Preston-Grey se udala za nekog majora ... ah, ne mogu se sad sjetiti toga prezimena. Arrow? Ne, Jarrow.

– Ravenscroft – reče Poirot.

– Ah, tako je. Čudno je kako čovjek ne pamti imena. Preston-Greyovi su starije pokoljenje. Margaret Preston-Grey je bila u nekom penzionatu u ovom dijelu svijeta, i kad je pošto se udala, napisala pismo gospođi Benoit koja je vodila onaj penzionat, zapitavši je poznaje li koju djevojku koja bi došla k njoj kao odgojiteljica njene dvoje djece, gospođa Benoit je preporučila mene. Tako sam došla onamo. Govorila sam samo o drugoj sestri, jer je ona baš u vrijeme moje službe boravila tamo. Sjaćam se djevojčice, bilo joj je, rekla bih, šest ili sedam godina. Sjaćam se da me je njeno ime podsjećalo na neku osobu iz Shakespearea. Rosalind ili Celia.

– Celia – reče Poirot.

– A dječaku je bilo tek tri ili četiri godine. Ime mu je bilo Edward. Nestašno, ali drago dijete. Bila sam zadovoljna s njima.

– I oni su bili, kako sam čuo, zadovoljni s vama. Rado su se igrali s vama, i vi ste uvijek bili vrlo ljubazni.

– Moi, j'aime les enfants – reče mademoiselle Rouselle.

– Nazivali su vas, ako se ne varam, Maddy.

Ona se nasmije.

– Ah, drago mi je čuti tu riječ. Oživljuje uspomene.

– Jeste li poznavali nekog dječaka imenom Desmond?
Desmond Burton-Cox?

– Oh, da. Stanovao je, mislim, u susjednoj kući, ili u bližem susjedstvu. Bilo je više susjeda i djeca su se često zajedno igrala. Ime mu je bilo Desmond. Da, sjećam se.

– Jeste li dugo bili tamo, mademoiselle?

– Ne, ostala sam samo tri ili najviše četiri godine. Onda sam se morala vratiti u svoju domovinu. Majka mi je bila vrlo bolesna. Morala sam se vratiti da je negujem, premda sam znala da to možda neće baš dugo potrajati. Tako je bilo. Ona je umrla godinu i pol ili najviše dvije nakon moga povratka. Onda sam ovdje otvorila maleni penzionat, primajući uglavnom starije djevojčice koje su željele naučiti jezik i slično. Više se nisam vratila u Englesku, premda sam godinu ili dvije održavala vezu s tom zemljom. Oboje one djece redovito mi je slalo božićne čestitke.

– Jesu li vam se general Ravenscroft i njegova žena činili sretni?

– Vrlo sretni. Osobito su voljeli svoju djecu.

– Jesu li pristajali jedno drugome?

– Da, činilo se da imaju sve potrebne odlike da im brak bude sretan.

– Kazali ste da je gospođa Ravenscroft bila privržena svojoj sestri blizanki. Je li i ta sestra blizanka bila privržena njoj?

– To nisam imala prilike prosuditi. Zapravo, činilo mi se da je ta sestra ... Dolly, kako su je nazivali ... bila očito duševno neuravnotežena. Jednoć ili dvaput vladala se vrlo čudno. Bila je, mislim, ljubomorna, a čula sam da je nekoć bila zaručena za majora Ravenscrofta, ili se trebala zaručiti. Koliko sam razumljela, on se najprije zaljubio u nju, onda je svoje osjećanje obratio njezinoj sestri, što je bio sretan obrat, mislim, jer je Molly Ravenscroft bila vrlo uravnotežena i draga žena. A Dolly ... kadšto mi se činilo da obožava svoju sestru, kadšto pak da je mrzi. Bila je vrlo ljubomorna i tvrdila je da oni pokazuju previše naklonosti djeci. Ima netko tko bi vam o svemu tome mogao kazati više od mene. Mademoiselle Meauhourat. Ona živi u Lausannei, a došla je k Ravenscroftovima koju godinu i pol ili

dvije nakon mene. Ostala je u njih više godina. Poslije se, mislim, vratila kao družbenica gospođe Ravenscroft, pošto je Celia pošla u školu u inozemstvo.

– Posjetit ću je. Imam njezinu adresu – reče Poirot.

– Ona zna mnogo više od mene. To je draga i pouzdana žena. Poslije je došlo do neke strašne tragedije. Ona zna što je dovelo do toga. Ona je vrlo diskretna. Meni nije nikad ništa kazala. Ne znam hoće li kazati vama. Možda hoće, možda neće.

Poirot je stajao koji trenutak gledajući mademoiselle Meauhourat. Mademoiselle Rouselle ga se dojmila. Dojmila ga se i žena koja je sad stajala pred njim. Nije bila tako golema, bila je mnogo mlađa, barem deset godina mlađa, pomisli, i drukčija. Bila je živahna i još uvijek ljupka. Oči su joj bile pozorne i razumne, u njima se odražavala dobrodošlica i ljubaznost. Te oči, međutim, nipošto nisu bile popustljive. Evo, pomisli Hercule Poirot, vrlo značajna čovjeka.

– Ja sam Hercule Poirot, mademoiselle.

– Znam. Očekivala sam vas danas ili sutra.

– Ah. Zar ste primili moje pismo?

– Nisam. Zacijelo još leži na pošti. Naše su pošte malo nepouzidane. Ne. Dobila sam pismo od nekog drugog.

– Od Celije Ravenscroft?

– Ne. Pismo je napisao netko vrlo blizak Celiji. Neki dječak ili mladić, kako god ga nazvali, imenom Desmond Burton-Cox. On me je obavijestio o vašem dolasku.

– Ah. Razumijem. On je pametan i, mislim, ne gubi vremena. On me je osobito nagovarao da vas posjetim.

– Tako sam razumjela. Držim da ima teškoća. Teškoća što ih bi htio riješiti, a to želi i Celia. Oni misle da biste im vi mogli pomoći?

– Da, ali misle da biste i vi mogli pomoći meni.

– Oni su zaljubljeni jedno u drugo i žele se vjenčati.

– Da, ali su im se na tom putu isprijebile poteškoće.

– Ali, izgleda da je krivac tome Desmondova majka. Tako mi je barem natuknuo.

– Ima događaja, odnosno nešto se zbilo u Celijinu životu što je u njegove majke stvorilo predrasudu protiv njegova vjenčanja s tom djevojkom.

– Ah. Zbog one tragedije. Ono je, naime, bila prava tragedija.

– Da, zbog one tragedije. Celia ima kumu koju je Desmondova majka zamolila da pokuša doznati od Celije točne okolnosti u kojima se zbilo ono samoubojstvo.

– To je besmislica – reče mademoiselle Meauhourat. Ona pokaže rukom: – Sjednite. Izvolite sjesti. Držim da ćemo morati razgovarati malo dulje. Da, Celia ne može ništa ispriповjediti svojoj kumi ... gospođi Ariadni Oliver, spisateljici, zar ne? Da, sjećam se. Celia joj ne može dati nikakvih obavijesti, jer ni sama ne zna ništa.

– Ona nije bila tamo kad se dogodila ona tragedija, a nitko joj nije o tom ništa ispriповjedio. Je li tako?

– Da, tako je. Držali su da to ne bi bilo pametno.

– Ah. A odobravate li vi tu odluku ili ne?

– Teško je to reći. Vrlo teško. Za svih godina što su protekle otad, nisam bila sigurna u to, a nije ih proteklo malo. Celia, koliko znam, nije nikad nastojala nešto doznati. Mislim, nije nastojala doznati zašto se sve to dogodilo. Ona je prihvatila taj događaj kao što bi prihvatila kakvu avionsku ili automobilsku nesreću. Nešto što je imalo za posljedicu smrt njenih roditelja. Ona je provela mnogo godina u nekom inozemnom penzionatu.

– Zapravo, vjerujem da je to bio vaš penzionat, medemoiselle Meauhourat.

– To je istina. Nedavno sam se povukla u mirovinu. Sad ga je preuzela neka moja kolegica. Ali Celiju su poslali k meni, zamolivši me da joj nađem dobar penzionat u kojem bi mogla nastaviti studije, kao mnoge djevojke koje radi toga dolaze u

švicarsku. Mogla sam joj preporučiti više penzionata. Uzela sam je, međutim, u svoj.

– I Celia vas nije ništa pitala, zar nije zahtijevala nikakvih obavijesti?

– Ne. Bilo je to, znate, prije nego što se zbila ona tragedija.

– Oh. Nisam to dobro razumio.

– Celia je došla ovamo nekoliko tjedana prije tragična događaja. Ja nisam u to doba bila ovdje. Još sam bila kod generala i lady Ravenscroft. Brinula sam se za lady Ravenscroft, radila sam više kao njena družbenica negoli kao odgojiteljica Celije, koja je u to doba još bila u internatu. Ali iznenada odlučiše da Celia treba poći u švicarsku i tamo završiti studije.

– Nije li lady Ravenscroft bila bolesna?

– Da. Ništa osobito ozbiljna. Ništa onako ozbiljna kako se ona neko vrijeme bojala. Ali bila je vrlo nervozna i potresena, i općenito zabrinuta.

– I vi ste ostali uz nju?

– Moja sestra, koja je živjela u Lausannei, dočekala je Celiju i smjestila je u penzionat koji je mogao primiti samo petnaestak djevojaka, ali, kako je ona trebala tamo studirati, odlučeno je da počeka dok se ja ne vratim. Vratila sam se tri ili četiri tjedna poslije.

– Bili ste, dakle, u Overcliffeu u doba, kad se ono zbilo.

– Bila sam u Overcliffeu. General i lady Ravenscroft su po običaju pošli na šetnju. Pošli su i više se nisu vratili. Našli su ih mrtve, ustrijeljene. Oružje je nađeno kraj njih. Bio je to revolver generala Ravenscrofta, koji je uvijek držao u nekom pretincu u svojoj sobi. Njegovi i njezini otisci prstiju nađeni su na oružju. Nije bilo odlučna dokaza o tom tko je revolver posljednji imao u ruci. Otisci su bili neznatno Razmazani. Očito rješenje bilo je dvostruko samoubojstvo.

– Niste li imali razloga da posumnjate u to?

– Policija, čini se, nije otkrila nikakvih razloga.

– Ah – izusti Poirot.

– Izvolite? – zapita mademoiselle Meauhourat.

– Ništa. Ništa. Samo sam nešto razmišljao.

Poirot je pogleda. Smeđa kosa neznatno protkana sijedim vlasima, usnice čvrsto stisnute, sive oči, bazizražajno lice. Ona se savršeno svladavala.

– Prema tome, vi mi ne možete kazati ništa više?

– Bojim se da ne mogu. Bilo je to davno.

– Prilično se dobro sjećate onog doba.

– Da, čovjek ne može posve zaboraviti tužan događaj.

– I držali ste da Celiji ne treba reći ništa o onom što je dovelo do toga?

– Nisam li vam upravo kazala da ne znam ništa više?

– Vi ste boravili tamo, u Overcliffeu, neko vrijeme prije tragedije, zar ne? Četiri ili pet tjedana ... možda šest tjedana.

– Duže. Premda sam prije bila Celijina odgojiteljica, vratila sam se, pošto je ona pošla u školu, da bih pomagala gospođi Ravenscroft.

– U ono je doba sestra gospođe Ravenscroft također bila tamo, zar ne?

– Da. Ona je neko vrijeme bila u bolnici radi liječenja, činilo se da joj se stanje osobito popravilo, pa su bili mišljenja... govorim o liječnicima ... da bi bilo bolje da živi normalnim životom, sa svojim rođacima i u atmosferi doma. Kako je Celia pošla u školu, činilo se da je zgodno da lady Ravenscroft pozove k sebi svoju sestru.

– One su se vrlo voljele, mislim, obje sestre?

– To je teško znati – odvrati mademoiselle Meauhourat. Namršti se kao da su Poirotove riječi u nje pobudile zanimanje. – To sam se, znate, i ja pitala. Toliko sam otad o tome razmišljala, a i u ono doba. One su bile, znate, identične blizanke. Između njih je postojala neka veza, veza uzajamne ovisnosti i ljubavi, a bile su u mnogome vrlo slične jedna drugoj. Ali one su se dosta i razlikovale.

– Što mislite kazati? Rado bih doznao što ste s time mislili reći.

– Oh, to nema nikakve veze s onom tragedijom. Baš nikakve. Ali postojala je neka određena, fizička ili duševna pukotina... možete to nazvati kako vam drago. Neki ljudi danas podržavaju teoriju da je svaki duševni poremećaj izazvan nekim fizičkim uzrokom. Držim da je prilično točno liječnički utvrđeno da se identični blizanci rađaju čvrsto povezani, da je sličnost njihovih karaktera velika, što znači da će im se u isto doba u životu događati isto, makar bili odijeljeni i odvojeno odgojeni. Razvijat će se jednako. Neki se slučajevi, što ih navode liječnici, čine prilično neobični. Dvije sestre, jedna u Evropi, recimo u Francuskoj, a druga u Engleskoj, imaju pse iste pasmine što su ih nabavile u isto doba. Kao da moraju živjeti po istom uzorku, gdje god one bile, i ne znajući jedna što radi druga, Onda ima i obratnih slučajeva. Zbog neke vrsti promjena, gotovo mržnje, sestre se razdvoje, ili jedan brat napusti drugoga, kao da žele pobjeći od one jednakosti, sličnosti, znanja, svega što im je zajedničko. I to može dovesti do vrlo čudnih rezultata.

– Znam – reče Poirot. – Čuo sam o tom. Vidio sam to jedanput ili dvaput. Ljubav se vrlo lako može pretvoriti u mržnju. Lakše je mrziti negoli biti ravnodušan.

– Ah, vi to znate – napomene mademoiselle Meauhourat.

– Da, vidio sam to ne jedanput, već više puta. Je li sestra gospođe Ravenscroft bila vrlo slična njoj?

– Držim da je vanjstinom bila vrlo slična, premda, ako smijem kazati, izraz lica bio joj je vrlo različit. Bila je u nekom stanju napetosti, dok je Lady Ravenscroft bila mirna. I osjećala je osobitu averziju prema djeci. Ne znam zašto. Možda zbog pometnuća u mladosti. Možda je čeznula za djetetom, a nije ga nikad rodila, ali nekako je mrzila djecu. Nije ih trpjela.

– To je dovelo do jednog ili dva prilično ozbiljna događaja, zar ne? – zapita Poirot.

– Zar vam je netko pripovijedao o tom?

– Čuo sam nešto od ljudi koji su poznavali obje sestre, kad su one bile u Indiji. Lady Ravenscroft je bila tamo sa suprugom, a njezina je sestra Dolly došla k njima. Onda je neko dijete snašla nesreća, pa su držali da je možda Dolly bila djelomice odgovorna za to. Ništa nije određeno dokazano, ali držim da je Mollyn suprug odveo svoju šurjakinju kući u Englesku i ona se ponovno našla u nekoj bolnici za duševne bolesti.

– Da, rekla bih da je to vrlo dobar opis onoga što se zbilo. Ja to, dakako, ne znam po vlastitom opažanju.

– Ne, ali ima stvari koje znate po vlastitom opažanju.

– Ako je tako, ne vidim razloga da ih se i sjetim. Nije li bolje ostaviti sve onako, kako jest?

– Što se moglo onog dana dogoditi u Overcliffeu? Ono je moglo biti dvostruko samoubojstvo, moglo je biti umorstvo, moglo se dogoditi štošta drugo. Vama su kazali što se zbilo, ali, mislim, sudeći po onome što ste upravo rekli, da znate po vlastitom opažanju što se zaista zbilo. Vi znate što se zbilo onog dana, a mislim da znate što se možda dogodilo ... ili kakav je bio početak, da tako kažem ... nešto prije toga. U doba, kad je Celia pošla u švicarsku, dok ste vi još bili u Overcliffeu. Želim vas nešto zapitati. Htio bih znati što ćete mi odgovoriti. To nije izravna obavijest. To je pitanje o tom što mislite. Kakvi su bili osjećaji generala Ravenscrofta prema tim sestrama, prema blizankama?

– Znam što mislite kazati.

Njeno se vladanje po prvi put neznatno izmijenilo. Više nije bila na oprezu. Nagnula se naprijed i počela govoriti Poirotu. Gotovo kao da je joj odlanulo što može to izreći.

– Objе su bile vrlo lijepe – reče ona – kao djevojke. To sam čula od mnogih ljudi. General Ravenscroft se zaljubio u Dolly, u duševno neuravnoteženu sestru. Premda je bila duševno poremećena, bila je neizmjerно privlačna... seksualno privlačna. On ju je vrlo ljubio, a onda, ne znam, je li u nje otkrio neke značajke, možda nešto što ga je zbunilo, ili je osjetio neku odbojnost. Možda je u nje zamijetio početak umobolnosti,

opasnosti u vezi s njom. Svoju je ljubav obratio njenoj sestri. Zaljubio se u sestru i oženio se njome.

– On je, mislite, ljubio obje. Ne istodobno, ali je u oba slučaja ljubav bila iskrena.

– Oh, da, on je obožavao Molly, uzdao se u nju i ona u njega. On je bio vrlo drag čovjek.

– Oprostite – reče Poirot. – I vi ste, držim, bili zaljubljeni u njega.

– Kako ... kako se to usuđujete kazati?

– Da. Usuđujem vam se to reći. Ne tvrdim da ste vi i on bili u ljubavnim odnosima. Nipošto. Samo kažem da ste ga ljubili.

– Da – reče Zelig Meauhourat. – Ljubila sam ga. Zapravo ga još uvijek ljubim. Ne stidim se toga. On je meni vjerovao i uzdao se u mene, ali nikad nije bio zaljubljen u mene. Žena može ljubiti i služiti, a ipak biti sretna. Nisam željela ništa više. Povjerenje, sklonost, vjeru u mene ...

– I vi ste učinili – reče Poirot – sve što ste mogli da mu pomognete u strašnoj krizi u njegovu životu. Ima nešto što mi ne želite reći. Ima nešto što ću ja kazati vama, ono što sam zaključio iz različitih obavijesti što sam ili dobio, ono o čemu nešto znam. Prije nego što sam došao k vama, čuo sam to od drugih ljudi, koji su poznavali ne samo lady Ravenscroft, ne samo Molly, već koji su poznavali i Dolly. I znam nešto o Dolly, o njezinoj životnoj tragediji, o jadu, nezadovoljstvu, pa i o mržnji, možda o mrvici zla, želji za razaranjem, što se zna pojaviti u nekim obiteljima. Ako je ljubila muškarca s kojim je bila zaručena, morala je, pošto se on oženio njenom sestrom, možda zamrziti tu sestru. Možda joj nije nikad posve oprostila. Ali što je bilo s Molly Ravenscroft? Je li ona bila nesklona svojoj sestri? Je li ona mrzila nju?

– Oh, ne – odvrati Zelig Meauhourat – ona je ljubila svoju sestru. Ona ju je iskreno voljela i štitila. To znam. Baš je ona uvijek pozivala sestru i htjela s njom podijeliti svoj dom. Ona je htjela spasiti sestru od bijede, od opasnosti, jer je njezina sestra često dobivala napadaje opasnog bjesnila. Kadšto se bojala. Eto,

sad znate dosta. Već ste kazali da je Dolly patila od neobične nesklonosti prema djeci.

– Mislite li da je mrzila Celiju?

– Ne, ne, ne Celiju. Drugo dijete. Edwarda. Mlađe dijete. Dvaput se Edward našao u opasnosti. Jednoć od automobila, a drugi put prilikom žestoke srdžbe. Znam da je Molly bila zadovoljna, kad se on opet našao u školi. On je bio vrlo mlad, znate ... mnogo mlađi od Celije. Bilo mu je tek osam ili devet godina, polazio je osnovnu školu. Bio je nježan. Molly je bila zabrinuta zbog njega.

– Da – reče Poirot – razumijem. Sad bih, ako dopustite, razgovarao o vlasuljama. O vlasuljama. O četiri vlasulje. Mnogo je da ih jedna žena istodobno ima četiri. Znam kakve su bile, znam sve o tom. Znam da je neka Francuskinja, kad je zatrebalo više vlasulja, došla u radionicu vlasulja u Londonu i naručila ih. Onda je tamo bio i neki pas. Pas, koji je na dan tragedije pošao na šetnju s generalom Ravenscroftom i njegovom ženom. Taj je pas nešto prije, kratko vrijeme prije toga, ugrizao svoju gospodaricu, Molly Ravenscroft.

– Takvi su psi – reče Zelig Meauhourat. – Nikad nisu pouzdani. Da, znam to.

– Kazat ću vam što se, mislim, zbilo onog dana, i što se zbilo prije toga. Kratko vrijeme prije toga.

– A ako vas ne želim poslušati?

– Vi ćete poslušati. Možda ćete reći da sam sve pogrešno zamislio. Da, možda ćete čak to kazati, ali smatram da nećete. Kažem i vjerujem svim srcem da nam treba samo istina. Ovo nije samo mašta, ovo nije samo razmišljanje. Riječ je o djevojci i mladiću koji se ljube i koji se boje budućnosti, boje se onoga što bi se moglo dogoditi, onoga što je djevojka mogla naslijediti od oca ili majke. Govorim o djevojci, o Celiji. Ona je buntovna djevojka, odrešita, možda teško ukrotiva, ali pametna, dobronamjerna, vrijedna sreće u braku, samo joj treba... ima takvih ljudi ... treba joj istina. Takvi ljudi, naime, mogu bez straha

pogledati istini u oči. Oni se mogu suočiti s njom hrabro, kako treba, ako vjeruju u život, A mladić, kojega ona ljubi, također želi zbog nje doznati istinu. Hoćete li me sad poslušati?

– Da – reče Zelig Meauhourat. – Slušam. Vi ste, čini se, mnogo doznali i mislim da znate više nego što mogu i zamisliti. Govorite, a ja ću slušati.

20.

ISTRAŽNI SUD

Hercule Poirot je ponovno stajao na klisuri koja je nadvisivala hridi i more što je udaralo o nje. Tamo gdje je on stajao nađena su mrtva tijela muža i žene. Tu je, tri tjedna prije toga, neka žena hodajući u snu, pala i ubila se.

»Zašto se sve to zbilo?« To je bilo pitanje višeg nadzornika Garrowaya.

Zašto? Što je dovelo do toga?

Najprije nesreća ... a tri tjedna poslije dvostruko samoubojstvo. Stari grijesi koje su bacali duge sjene. Početak nečega što je nakon mnogo godina dovelo do tragičnog svršetka.

Danas će se ovdje sastati ljudi. Mladić i djevojka koji su tražili istinu. Dvoje ljudi koji su znali istinu.

Hercule Poirot se okrene od mora i krene uskom stazom što je vodila prema kući nekoć nazvanoj Overcliffe.

Donle nije bilo baš daleko. Vidio je automobile parkirane uza zid. Vidio je obris kuće na obzoru. Kuće koja je očito bila prazna, koju je trebalo popraviti. Pred kućom je visila agentova ploča, objavljujući da se prodaje »ovaj lijepi posjed«. Nad ulaznim je vratima bila premazana riječ Overcliffe i nadomještena nazivom Down House. Pošao je prema dvoje ljudi što su išli prema njemu. Jedno je bio Desmond Burton-Cox, a drugo Celia Ravenscroft.

– Dobio sam odobrenje agenta – reče Desmond – rekavši mu da želimo pogledati kuću, ili me je agent tako razumio. Dobio sam ključ za slučaj da zaželimo ući u kuću. Za posljednjih se pet godina dvaput promijenio vlasnik. Ali sad zacijelo nema u njoj ništa što bi valjalo pogledati, zar ne?

– I ja mislim da nema – reče Celia. – Uostalom, kuća je već pripadala drugim ljudima. Neka obitelj imenom Archer kupila ju je prva, a onda, mislim, neki Fallowfieldovi. Kazali su da je previše osamljena. I sad je i ti ljudi prodaju. Možda se u kući javljaju duhovi.

– Zar uistinu vjeruješ u duhove? – zapita Desmond.

– Sad, naravno, ne mislim tako – odvrati Celia – ali moglo bi biti. Mislim, sve ono što se dogodilo, samo mjesto i ostalo ...

– Ne mislim tako – reče Poirot. – Bilo je tu tuge i smrti, ali i ljubavi.

Na cesti se pojavi neki taksi.

– To je vjerovatno gospođa Oliver – reče Celia. – Kazala je da će doći vlakom i na kolodvoru uzeti taksi.

Iz taksija se iskrcaše dvije žene. Jedna je bila gospođa Oliver, a druga neka visoka, otmjeno odjevena žena. Kako je Poirot znao da će ona doći, nije se iznenadio. Promatrao je Celiju da vidi hode li ona reagirati.

– Oh! – Celia se trgne i pođe prema ženi. Lice joj sinu. – Zelig! – klikne. – Zar je to Zelig? To je uistinu Zelig! Oh, koliko se radujem! Nisam znala da ćete doći.

– Monsieur Hercule Poirot zamolio me je da dođem.

– Razumijem – reče Celia. – Da, da, mislim da razumijem. Ali ja ... ja nisam ... – ona umukne. Okrenuvši glavu pogleda lijepoga mladića koji je stajao kraj nje. – Desmond, jesi ... jesi li ti?

– Da. Napisao sam pismo gospođici Meauhourat ... Zelig, ako je još smijem tako nazivati.

– Uvijek me možete nazivati tako, oboje – reče Zelig. – Nisam bila sigurna da li je dobro da dođem. Nisam znala je li to pametno. Ni sad još ne znam, ali se nadam da jest.

– Ja želim doznati istinu – reče Celia. – Oboje je želimo doznati. Desmond je smatrao da biste nam vi mogli nešto reći.

– Monsieur Poirot me je posjetio – reče Zelig. – On me je nagovorio da danas dođem.

Celia uhvati podruku gospođu Oliver.

– Htjela sam da dodete i vi, jer ste vi sve to pokrenuli, zar ne? Vi ste zamolili monsieur Poirota i sami otkrili ponešto, zar ne?

– Ljudi su mi svašta pripovijedali – odvrati gospođa Oliver – ljudi o kojima sam držala da se možda čega sjećaju. Neki su se doista sjećali. Neki su se sjećali točno, neki nisu. To me je zbunilo. Monsieur Poirot kaže da to nije važno.

– Ne – reče Poirot – važno je samo doznati što se naklapa, a što ljudi znaju. Od nekog čovjeka naime, možemo doznati činjenice čak i onda ako one nisu posve točne ili ako ih ne možemo objasniti onako kako smo zamislili. Ono pak što ste doznali, gospođo, od ljudi koje ste nazvali slonovima ... – on se malo nasmiješi.

– Slonovima? – zapita mademoiselle Zelig.

– Tako ih je ona nazvala – odvrati Poirot.

– Slonovi pamte – objasni gospođa Oliver.

– To je bila moja početna zamisao. I ljudi pamte ono što se zbilo u davno doba, kao i slonovi. Dakako, ne svi ljudi, ali oni se sjećaju nečega. Ima mnogo ljudi koji pamte. O onom što sam doznala obavijestila sam monsieur Poirota, a on... je izradio neku vrst ... oh, da je liječnik kazala bih, držim, neku vrst dijagnoze.

– Sastavio sam popis – reče Poirot. – Popis onoga što se činilo da može biti putokaz k istini o onome što se zbilo prije mnogo godina. Pročitat ću vam pojedine stavke da vidim zanimaju li vas, imaju li kakvo značenje. Možda nećete razabrati nikakva značenja, ili će vam se učiniti jasne.

– Želim doznati istinu – reče Celia. – Je li ono bilo samoubojstvo ili umorstvo? Je li to ... netko izvana ... ubio moga oca i majku, ustrijelio ih oboje s nekog razloga, kakav je bio motiv što je nama nepoznat? Uvijek ću misliti da je bilo nešto takvo ili slično. To je teško, ali...

– Tu ćemo ostati – reče Poirot. – Još nećemo ući u kuću. U njoj su stanovali drugi ljudi, pa je i atmosfera drukčija. Možda ćemo ući, pošto ovdje dovršimo istragu.

– Zar je to istražni sud? – zapita Desmond.

– Da, istražni sud vodit će istragu o onom što se zbilo.

On pođe prema željeznim klupama što su stajale ispod krošnje velike magnolije nedaleko kuće. Poirot izvadi iz torbe neki ispisan list papira. Obrati se Celiji:

– Jeste li sigurni da to želite? Posve sigurni? Samoubojstvo ili umorstvo?

– Jedno od toga mora biti istina – odvrati Celia.

– Znajte da je istina oboje, i više nego to dvoje. Prema mom mišljenju, ovdje nije riječ samo o umorstvu i samoubojstvu, već i o onom što ću nazvati izvršenjem kazne, pa i tragedijom. Tragedijom dvoje ljudi koji su ljubili jedno drugo i umrli zbog ljubavi. Ljubavna tragedija nije možda uvijek slična tragediji Romea i Juliete. Ne pati samo mladež zbog ljubavi i nije samo ona spremna umrijeti zbog ljubavi. Ne. U tome ima nešto više.

– Ne razumijem – reče Celia.

– Još ne razumijete.

– Hoću li razumjeti? – zapita Celia.

– Držim da hoćete – odvrati Poirot. – Ispričovjedit ću vam ono što se, mislim, zbilo i kako se sve, po mom mišljenju, odvijalo. Prvo što me se dojmilo bilo je nešto što nije bilo objašnjeno u policijskoj istrazi. Nešto je bilo vrlo svagdašnje, nije to bio nikakav dokaz, kako ćete pomisliti. Među stvarima pokojne Margarete Ravenscroft nađene su četiri vlasulje. – On ponovi naglasivši: – Četiri vlasulje. – On pogleda Zelicu.

– Ona nije uvijek nosila vlasulju – reče Zelicu. – Samo u određenim prilikama. Na putovanju ili ako je bila raščupana, pa se htjela brzo urediti, ili je kadšto stavljala na glavu onu vlasulju što je pristajala uz večernju haljinu.

– Da – nastavi Poirot – to je u ono doba bilo uobičajeno, žene su, kad bi putovale u inozemstvo, obično nosile jednu ili dvije

vlasulje. Ali nađene su četiri vlasulje. Četiri su vlasulje, kako mi se činilo, malo previše. Pitao sam se zašto ih je trebala četiri. Prema izvješću policije, koju sam zapitao, njoj nije prijetila ćelavost. Imala je kosu kao svaka žena njene dobi, i to dobru kosu. Ipak sam se začudio. Jedna je vlasulja bila protkana sijedim vlasima, kako sam doznao poslije. To mi je ispriповjedio njezin frizer. A jedna je vlasulja imala malene uvojke. Baš je tu vlasulju nosila onog dana kad je umrla.

– Je li to uopće važno? – zapita Celia. – Mogla je nositi bilo koju vlasulju.

– Mogla je. Također sam doznao da je kućanica kazala policiji da je ona nosila baš tu vlasulju gotovo cijelo vrijeme za posljednjih tjedana prije smrti, činilo se da joj je ta vlasulja bila najdraža.

– Ne razumijem ...

Poirot nastavi: – Također je dokazano da je pas ...

– Pas ... što je učinio pas?

– Pas ju je ujeo. Pas je, kazali su, obožavao svoju gospodaricu, ali za posljednjih tjedana njezina života pas je nekoliko puta navalio na nju i ujeo je prilično žestoko.

– Zar držite da je pas znao da će ona počinuti samoubojstvo? – začudi se Desmond.

– Ne, nešto mnogo jednostavnije ...

– Ne razumijem ...

Poirot opet nastavi: – Ne, pas je znao nešto što, čini se, nije znao nitko drugi. Znao je da ona nije njegova gospodarica. Kućanica, koja je bila napol slijepa i gluha, vidjela je neku ženu koja je nosila haljine Molly Ravenscroftove i najpoznatiju vlasulju Molly Ravenscroftove ... onu s malenim uvojcima. Kućanica je samo kazala da se gospodarica prilično različito vladala za posljednjih tjedana života. »Isti čovjek ... različit šešir«, kazao je Garroway. I meni je pala na um ova misao ... ovo uvjerenje: ista vlasulja... različita žena. Pas je to znao ... znao je, jer mu je to kazao njegov njuh. Različita žena, ne ona žena koju je volio ...

žena koju nije trpio i koje se bojao. I pomislio sam: pretpostavimo da ona žena nije bila Molly Ravenscroft ... tko li je ona mogla biti? Je li to mogla biti Dolly ... sestra blizanka?

– Ali to je nemoguće – prekine ga Celia.

– Ne, nije bilo nemoguće. Uostalom, sjetite se, one su bile blizanke. Sad se moram osvrnuti na nešto na što me je upozorila gospođa Oliver. Na ono što su joj ljudi pripovijedali ili dali naslutiti. Da je, naime, lady Ravenscroft kratko vrijeme prije tragedije bila u bolnici ili u nekom sanatoriju, te da je ona možda saznala da boluje od raka, ili je tako mislila. Međutim su liječnički nalazi bili suprotni tome. Ona je možda ipak tako mislila, ali to nije bio slučaj. Onda sam pomalo doznao sve o njoj i njenoj sestri blizanki. One su obožavale jedna drugu kao što je to slučaj u blizanaca, činile su sve jednako, nosile jednake haljine, činilo se da su i doživljavale isto, bolovale istodobno od istih bolesti, udale se gotovo istodobno ili barem ne u velikom vremenskom razmaku. I napokon, kao što se zbiva u mnogih blizanaca, umjesto da i dalje žele činiti sve jednako i na isti način, one su nastojale da budu različite. Nisu htjele više biti slične jedna drugoj, čak se među njima rodila izvjesna neskonost. I više od puke nesklonosti. Za to je postojao razlog u prošlosti. Alistair Ravenscroft se kao mladić zaljubio u Dorotheu Preston-Grey, stariju blizanku. Ali on je onda svoju naklonost obratio drugoj sestri, Margareti, kojom se oženio. Nema sumnje da je ljubomora bila razlog otuđenju sestara. Margaret je i dalje vrlo voljela svoju blizanku, ali Dorothea više nije nipošto bila odana Margareti. To mi se činilo objašnjenjem. Dorothea je bila tragičan lik. Ne svojom krivnjom, već krivnjom gena, naslijeđenih karakteristika, oduvijek je bila duševno kolebljiva. U prilično ranoj dobi, iz nekog neobjašnjelog razloga, nije voljela djecu. Svi su razlozi da vjerujemo da je njezinim djelovanjem neko dijete našlo smrt. Dokaz nije bio čvrst, ali je bio dovoljno čvrst nekom liječniku koji joj je savjetovao da se podvrgne liječenju, pa se ona nekoliko godina liječila u nekoj bolnici za duševne bolesti. Pošto su je liječnici proglasili

izliječenom, ona se vratila u normalan život, često je boravila u svoje sestre, pa i otputovala k njima u Indiju kad su oni tamo službeno boravili. I tamo se opet dogodila neka nesreća. Dijete nekog susjeda. I opet, premda nije bilo određena dokaza, činilo se da je možda za to bila odgovorna Dorothea. General Ravenscroft odveo ju je kući u Englesku i opet predao pod liječnički nadzor. Ponovno se činilo da se izliječila, pa su nakon psihijatrijskog ispitivanja kazali da bi se opet mogla vratiti u normalan život. Margaret je ovaj put vjerovala da će sve biti dobro i mislila da je najbolje da ona stanuje u njih, kako bi je mogli promatrati i kontrolirati znakove njena duševnog stanja. Ne mislim da je general Ravenscroft bio s time zadovoljan. Držim da je on vrlo čvrsto vjerovao da se čovjek može roditi nekako deformiran, neuravnotežen ili nakazan, i da ona boluje od deformiranosti mozga, što joj se ponavlja od vremena do vremena, pa će trebati neprekidno paziti na nju i čuvati je da se ne dogodi druga kakva tragedija.

– Zar želite reći – zapita Desmond – da je ona ustrijelila oboje Ravenscroftovih?

– Ne – odvrati Poirot – to nije moje rješenje. Držim da je Dorothea ubila svoju sestru Margaret. One su zajedno šetale uz rub klisura i Dorothea je gurnula Margaret u punor. Uspavana fiksna ideja mržnje i osvete sestri koja joj je bila toliko slična, ali razumna i zdrava ... to je bilo previše. Mržnja, ljubomora, želja da ubije ... sve je to izronilo na površinu i ovladalo njome. Mislim da postoji netko tko je znao, tko je bio ovdje u doba kad se to zbilo. Držim da ste vi to znali, mademoiselle Zelig.

– Da – reče Zelig Meauhourat – ja sam znala. Bila sam ovdje u ono doba. Ravenscroftovi su bili zabrinuti za nju. To je bilo onda kad su vidjeli kako je pokušala povrijediti njihova sinčića Edwarda. Edwarda su opet poslali u školu, a ja i Celia smo otputovale u penzionat. Ja sam se vratila ovamo ... pošto sam se pobrinula za Celiju. Pošto se kuća ispraznila ... ostali smo samo ja, general Ravenscroft, Dorothea i Margaret ... nitko od nas više

nije bio zabrinut. A onda se je jednog dana ono zbio. Obje su sestre izašle iz kuće zajedno. Dolly se vratila sama. Činilo se da je vrlo neobična i nervozna. Ušla je i sjela za čajni stolić. Onda je general Ravenscroft zamijetio da joj je desna ruka krvava. Zapitao ju je nije li možda pala. Ona reče- »Oh, ne, nije to ništa. Baš ništa. Ogrebla sam se na neki ružin grm.« Ali na Downsu nije bilo ružina grma. Bila je to posve glupa napomena, pa smo se zabrinuli. Da je kazala da se ogrebla na borovnicu, možda bismo prihvatili njen odgovor. General Ravenscroft je izišao, a ja sam pošla za njim. Hodajući neprekidno je ponavljao: »Nešto se dogodilo Margareti. Siguran sam da se nešto dogodilo Molly.« Našli smo je na nekom grebenu ispod klisure. Bila je iznakažena od udaraca o hridi i kamenje. Nije bila mrtva, ali je žestoko krvarila. Najprije nismo znali što da učinimo. Nismo se usudili pomaknuti je. Morali smo dozvati liječnika ... to nam je iznenada palo na um, ali prije nego što smo to mogli učiniti, ona se priljubila svome mužu. Reče teško dišući: »Da, bila je Dolly. Nije znala što čini. Ona nije znala, Alistair. Ne smiješ dopustiti da ona trpi zbog toga. Ona ne zna što čini ni zašto čini. Ona nije kriva. Ona nikad nije bila kriva. Moraš mi obećati, Alistair. Držim da sad umirem. Ne ... ne, nemamo vremena da čekamo liječnika, a liječnik mi ne može pomoći. Ja sam ležeći ovdje iskrvarila do smrti ... i blizu sam smrti. Ja to znam, ali obećaj. Obećaj da ćeš je spasiti. Obećaj da ona neće biti optužena zbog umorstva ni osuđena, ni doživotno zatvorena kao zločinka. Sakrij me negdje, kako moje tijelo ne bude nađeno. Molim, molim, to je posljednje što te molim. Tebe, kojega ljubim najviše na ovom svijetu. Kad bi mogla, živjela bih za tebe, ali ja neću živjeti. Osjećam to. Malo sam se pomaknula puzeći, ali to je bilo sve što sam mogla. Obećaj. I vi, Zelig, i vi me volite. Znam. Voljeli ste me i bili dobri prema meni, i uvijek me čuvali. A voljeli ste i djecu, pa sad morate spasiti Dolly. Morate spasiti jednu Dolly. Molim, molim. Za ljubav svega, Dolly treba spasiti«.

– A što ste onda učinili? – zapita Poirot. – čini mi se da ste na neki način vi i...

– Da. Ona je, znate, umrla. Ona je umrla desetak minuta nakon onih posljednjih riječi, i ja sam mu pomogla. Pomogla sam mu sakriti njeno tijelo. Uzduž hridi bilo je malo dalje neko mjesto. Odnijeli smo je onamo, među hridi i oblutke i kamenje, i pokrili je što smo bolje mogli. Do nje, uistinu nije bilo ni staze ni puta. Trebalo se penjati. Tamo smo je ostavili. Alistair je neprekidno ponavljao: »Obećao sam joj. Moram održati riječ. Ne znam kako da to učinim. Ali ...«

I mi smo to učinili. Dolly je bila u kući. Bila je prestrašena, očajna od straha, ali istodobno je odavala neko strahovito zadovoljstvo. Kazala je: »Uvijek sam znala. Godinama sam znala da je Molly uistinu bila zla. Ona je tebe. Alistair, oduzela meni. Ti si pripadao meni... ali ona te je meni otela i prisilila te da je uzmeš za ženu, i uvijek sam znala da ću jednog dana obračunati s njom. Sad se bojim, što će biti sa mnom ... što će oni reći? Ne mogu me opet zatvoriti. Ne mogu, ne mogu. Poludjet ću. Ti nećeš dopustiti da me zatvore. Odvest će me i reći da sam počinila umorstvo. To nije bilo umorstvo. Ja sam to jednostavno morala učiniti. Kadšto moram nešto učiniti. Htjela sam, znaš, vidjeti krv. Ipak nisam mogla ostati gledajući kako Molly umire. Pobjegla sam. Ali sam znala da će ona umrijeti. Nadala sam se da je nećete naći. Ona je pala s klisure. Ljudi će kazati da je to bila nesreća.«

– To je strahovita priča – napomene Desmond.

– Da – reče Celia – to je strahovita priča, ali je ipak bolje znati je. Bolje je znati je, zar ne? Čak mi je nije žao. Mislím kazati, svoje majke. Znam da je bila draga. Znam da u nje nije bilo ni traga zlu ... bila je predobra ... i znam, razumijem, zašto otac nije htio uzeti Dolly za ženu. Htio se oženiti mojom majkom, jer ju je ljubio i jer je otkrio da sa Dolly nešto nije u redu. U nje je bilo nešto loše i izobličeno. Ali kako ... kako ste sve ono učinili?

– Ispripovjedili smo mnoge laži – odvratí Zelié. – Nadali smo se da nitko neće naći mrtvo tijelo i da ćemo ga možda poslije moći

noću ukloniti ili učiniti nešto, kako bi se činilo da je pala u more. Ali onda smo se sjetili priče o mjesečarenju. I sve je postalo prilično jednostavno. Alistair je kazao: »To je strašno, znate. Ali ja sam obećao... zakleo sam se Molly na smrti. Zakleo sam se učiniti ono što je molila. Ima način, mogući način da spasimo Dolly, samo ako će Dolly moći odigrati svoju ulogu. Ne znam je li ona za to sposobna.« Zapitala sam: »Za što?« A Alistair je odgovorio: »Da se prikazuje kao Molly, a da je ono bila Dorothea koja se hodajući u snu ubila pavši u ponor.« Uspjeli smo. Odveli smo Dolly u neku praznu kuću i ja sam s njom ostala tamo nekoliko dana. Alistair je kazao da je Molly odveo u bolnicu nakon potresa što ga je pretrpjela doznajući da je njena sestra pala s klisure hodajući noću u snu. Onda smo doveli Dolly ... doveli smo je kao Molly... odjevenu u Mollynu haljinu i s Mollynom vlasuljom na glavi. Nabavila sam još dvije vlasulje... s uvojcima, koje su je uistinu posve prerušile. Draga stara kućanica Janet nije dobro vidjela. Dolly i Molly su doista bile vrlo slične, znate, a i glas im je bio sličan. Svi su je prilično lako prihvatili kao Molly koja se sad vladala malo neobično, jer je još patila od potresa živaca. Sve se činilo prilično prirodno. To je bio najstrašniji dio svega...

– Ali kako je ona izdržala? – zapita Celia.

– Zacijelo je to bilo strahovito teško.

– Ne ... njoj se to nije činilo teško. Ona je dobila, znate, ono što je htjela ... ono što je uvijek željela. Dobila je Alistaira ...

Ali Alistair ... kako li je to mogao podnositi?

– Kazao mi je zašto je to učinio i kako ... onog dana kad je sve uredio da se vratim u švicarsku. Kazao mi je što moram učiniti, a onda ispričovjedio što će učiniti. Rekao je: »Preostaje mi samo jedno. Obećao sam Margareti da neću Dolly predati policiji, da se nikad neće doznati da je ona ubojica, da djeca nikad neće doznati da im je tetka bila ubojica. Nitko ne treba nikad doznati da je Dolly počinila umorstvo. Ona je hodajući u snu pala s klisure ... tužna nesreća, i ona će biti pokopana ovdje u crkvi pod svojim

imenom.« »Kako ćete to učiniti?«, zapitala sam. Nisam se mogla suzdržati. On je odvratio: »Učinit ću nešto ... vi to morate znati. Dolly«, nastavio je, »ne smije živjeti. Kad bi se našla blizu djece, ona bi mogla oduzeti još više života ... jadnica. Ona nije sposobna za život. Ah, morate razumjeti, Zelig, da ću ono, što ću učiniti, morati platiti svojim životom, živjet ću ovdje mirno nekoliko tjedana s Dolly, koja će igrati ulogu moje žene ... a onda će se dogoditi nova tragedija ...« Nisam razumjela što je htio kazati. Zapitala sam: »Nova nesreća? Zar ponovno hodanje u snu?« A on je odvratio: »Ne ... ljudi će držati da smo ja i Molly počinili samoubojstvo. Držim da se razlog nikad neće doznati. Možda će ljudi pomisliti da se to zbilo zato što je ona bila uvjerena da boluje od raka ... ili da sam ja tako mislio ... mislit će možda koješta. Ali znate ... vi mi, Zelig, morate pomoći. Vi ste jedini čovjek koji uistinu voli mene i Molly i djecu. Ako Dolly mora umrijeti, ja sam jedini koji to mora izvršiti. Ona neće biti nesretna ni uplašena. Ustrijelit ću nju, a onda sebe. Njezini će otisci prstiju biti na revolveru, jer ga je nedavno imala u ruci, a tako će biti i moji. Pravda mora biti izvršena, a ja moram biti njen izvršitelj, želim da vi znate da sam ih ljubio obje ... i još ih ljubim. Molly sam ljubio više od svog života. Dolly pak zato što se rodila takva kakva jest.« Dodao je: »To zauvijek upamtite...«

Zelig ustane i pođe prema Celiji.

– Sad znate istinu – reče. – Obećala sam vašem ocu da je nikad nećete doznati. Prekršila sam riječ. Nisam to nikad kanila otkriti ni vama ni kome drugome. Monsieur Poirot je promijenio moju odluku. Ah ... to je strahovita pripovijest ...

– Razumijem kako se osjećate – odvrati Celia. – Možda ste sa svog stanovišta bili u pravu, ali ja ... ja sam zadovoljna što znam, jer je sad, čini se, spao veliki teret s mene ...

– Sad, naime – prekine je Desmond – oboje znamo. I nama neće nikad biti žao što smo to doznali. Bila je to tragedija, kako je

kazao monsieur Poirot, bila je to prava tragedija dvoje ljudi koji su se voljeli. Ali oni nisu ubili jedno drugo, jer su se voljeli. Ona je bila umorena, a on je smaknuo ubojicu radi čovječanstva, kako ne bi patila još mnogo djeca. Možemo mu oprostiti, ako nije bio u pravu, ali držim da je uistinu bio u pravu.

– Ona je uvijek bila žena koja je ulijevala strah – reče Celia. – Ja sam je se, kao dijete, bojala, ali nisam znala zašto. Ali sad znam. Držim da je moj otac bio hrabar što je ono učinio. Učinio je ono što ga je majka umirući zamolila. On je spasio njezinu sestru blizanku, koju je uvijek vrlo voljela. Sviđa mi se što tako mislim ... oh, čini mi se da govorim gluposti ... – ona sumnjičavo pogleda Herculea Poirota. – Možda vi ne mislite tako. Vi ste vjerojatno katolik, ali tako piše na njihovom nadgrobnom spomeniku: »Ni smrt ih nije rastavila«. To ne znači da su umrli zajedno, ali držim da su zajedno. Držim da su se poslije sastali. Dvoje ljudi koji su se vrlo voljeli i moja jadna tetka za koju ću nastojati osjećati više nego što sam osjećala dosad ... moja jadna tetka nije morala patiti zbog onoga što je učinila, ne mogavši se možda obuzdati. Oprostite – nastavi Celia – ona nije bila dobra. Ne možete voljeti ljude koji nisu dobri. Možda je ona mogla biti drukčija da je pokušala, ali možda nije mogla. Ako je tako, o njoj treba misliti kao o teškom bolesniku... kao, primjerice, o kužnom bolesniku u nekom selu, kojega ne puštaju iz kuće ili ga neće hraniti, jer bi cijelo selo moralo pomrijeti. Tako nešto. Ali pokušat ću da je volim. A moja majka i otac ... više se ne uznemirujem zbog njih. Oni su se toliko voljeli, i voljeli su jadnu, nesretnu Dolly punu mržnje.

– Držim, Celia – reče Desmond – da će biti najbolje da se što prije vjenčamo. Mogu ti reći jedno. Moja majka neće o ovom nikad doznati ništa. Ona nije moja majka i nije vrijedna da joj povjerim ovakvu tajnu.

– Vaša pomajka, Desmond ... – reče Poirot – imam razloga da vjerujem... htjela se isprijediti između vas i Celije i utjecati na vas idejom da je ona možda od majke i oca naslijedila neke strahovite

značajke. Ali znate, ili možda ne znate, a ja ne vidim razloga zašto vam to ne bih kazao, vi ćete naslijediti sav novac svoje prave majke, koja je nedavno umrla ostavivši oporuku u vašu korist. Naslijedit ćete vrlo veliku svotu novca kad navršite dvadeset i pet godina.

– Ako se oženim Celijom, trebat će nam, dakako, novac za život – reče Desmond. – To je posve razumljivo. Znam da je moja pomajka vrlo pohlepna, a ja sam često od nje pozajmljivao novaca. Ona me je nagovarala da pođem k odvjetniku sad, pošto sam navršio dvadeset i jednu godinu, jer bi moglo biti vrlo opasno, kazala je, kad ne bih sastavio oporuku. Držim da je računala s onim novcem. Ali, dakako, sad ćemo se Celia i ja vjenčati, pa ću ostaviti novac Celiji... i ne sviđa mi se kako je moja majka kušala odvratiti me od Celije.

– Rekao bih da je vaša sumnja posve točna – reče Poirot. – Usuđujem se kazati da je ona možda bila uvjerena da čini najbolje, da biste vi morali znati sve o Celijinu podrijetlu i o opasnosti kojoj se izlažete, ali ...

– U redu – odvrati Desmond – ali ... znam da sam neljubazan. Uostalom, ona me je posvojila i odgojila i tako dalje, i usuđujem se reći da bih mogao ostaviti nešto novca njoj, ako ga bude dovoljno. Celia i ja živjet ćemo s ostatkom sretno. Uostalom, ima stvari koje će nas od vremena do vremena rastužiti, ali više nećemo biti zabrinuti, zar ne, Celia?

– Ne – odvrati Celia – više nećemo biti zabrinuti. Čini mi se da su moja majka i otac bili sjajni ljudi. Majka se cijelog života trudila i brinula za svoju sestru, ali izgleda da je sve bilo uzalud. Nitko ne može izmijeniti ljude.

– Ah, draga djeco – reče Zelig. – Oprostite što vas nazivam djecom, jer vi to više niste. Odrasli ste, muškarac i žena. Znam to. Osobito mi je drago što sam vas ponovno vidjela i što znam da nisam učinila nikakva zla ispripravivši sve.

– Nipošto niste učinili nikakva zla i osobito nam je drago što smo se sreli, draga Zelic. – Celia pođe k njoj i zagrlj je. – Uvijek sam vas strahovito voljela – reče.

– I ja sam vas vrlo zavolio, pošto sam vas upoznao – reče Desmond. – Kad sam stanovao u susjedstvu. Uvijek ste se s nama igrali zgodne igre.

Oboje mladih se okrenuše.

– Hvala vam, gospođo Oliver – reče Desmond. – Bili ste vrlo ljubazni i u sve ovo uložili mnogo truda. Razumijem to. Hvala vam, monsieur Poirot.

– Da, hvala vam – reče Celia. – Vrlo sam vam zahvalna.

Oni odoše, dok su ostali gledali za njima.

– I ja sad moram poći – reče Zelic. Okrenuvši se k Poirotu, zapita: – A vi? Hoćete li kome išta kazati o svemu ovome?

– Jednoj osobi mogu u povjerenju ispripraviti sve. Nekom umirovljenom policijskom činovniku. On više nije u službi. Posve se povukao. Mislim da on neće držati svojom dužnošću da se umiješa u nešto što je vrijeme izbrisalo. Da je još u službi, moglo bi biti drukčije.

– To je strahovita priča – reče gospođa Oliver – strahovita. I svi su se oni ljudi, s kojima sam razgovarala ... da, sad razabirem da su se svi nečega sjećali. Nečega što je bilo korisno da nam otkrije istinu, premda je bilo teško sve to uskladiti. Izuzevši monsieur Poirotu, koji uvijek zna uskladiti najneobičnije stvari. Vlasulje i blizanke.

Poirot pođe prema Zelic koja je stajala promatrajući okolinu.

– Ne zamjerate li mi – zapita – Što sam došao k vama i nagovorio vas da učinite ovo što ste učinili?

– Ne. Drago mi je. Bili ste u pravu. Ono dvoje su vrlo ljupki i pristaju jedno uz drugo. Oni će biti sretni. Mi stojimo ovdje gdje je nekoć živjelo dvoje ljudi koji su se ljubili. Stojim ovdje gdje su umrli ljubavnici, i ja ne okrivljujem njega zbog onoga što je učinio. Možda je to bilo krivo, držim da je bilo krivo, ali ja ga ne mogu okriviti. Bilo je to hrabro djelo, makar i popogrešno.

– I vi ste ga ljubili, zar ne? – zapita Hercule Poirot.

– Da. Uvijek. Otkako sam došla u ovu kuću. Ljubila sam ga od sveg srca. On to nije znao. Između nas nije nikad bilo ništa. On je imao povjerenja u mene i volio me. Ja sam ih voljela oboje. Njega i Margaret.

– Nešto bih vas htio zapitati. On je volio i Dolly i Molly, zar ne?

– Do kraja života. Ljubio ih je obje. I zato je pristao da spasi Dolly. Zato je Molly htjela da on to učini. Koju je od sestara volio više? Ne znam. To možda nikad neću doznati – reče Zelig. – Nikad nisam doznala ... zacijelo ni neću nikad.

Poirot ju je trenutak gledao, onda se okrenuo. Prišao je gospođi Oliver.

– Vratimo se u London. Moramo se vratiti u svagdašnjicu, zaboraviti tragedije i ljubavne afere.

– Slonovi pamte – reče gospođa Oliver – ali ljudi, osobito milosrdni ljudi, zaboravljaju.